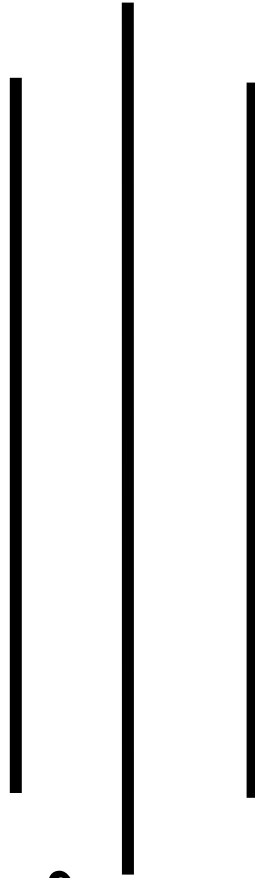

भंगहा नगरपालिकाको शिक्षा क्षेत्रको योजना,
२०८१-२०९०

Bhangaha Municipality Education Sector Plan,
2025-2034

स्थानीय सरकार
भंगहा नगरपालिका
भंगहा, महोत्तरी
२०८१

विषय सूची

परिच्छेद एक: परिचय

- १.१ परिचय
- १.२ भंगहा नगरपालिकाको पृष्ठभूमि
- १.३ पालिकाको शैक्षिक सन्दर्भ
- १.४ शिक्षा क्षेत्र समस्याहरू
- १.५ पालिकाको शिक्षा क्षेत्र शिक्षाका मुख्य चुनौतीहरू
- १.६ पालिकाको शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि मुख्य अवसरहरू
- १.७ योजना निर्माणका प्रक्रिया

परिच्छेद दुई: दूरदृष्टि, ध्येय, उद्देश्य, रणनीति तथा अपेक्षित उपलब्धि

- २.१ दूरदृष्टि
- २.२ ध्येय
- २.३ उद्देश्य
- २.४ रणनीतिहरू
- २.५ कार्यनीतिहरू
- २.६ अपेक्षित मुख्य उपलब्धि
- २.७ अपेक्षित मुख्य कार्य सम्पादन सूचक (परिमाणात्मक नतिजा)

परिच्छेद तीन: विद्यालय शिक्षाका मुख्य उपक्षेत्रहरू

- ३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा
- ३.२ आधारभूत शिक्षा
- ३.३ माध्यमिक शिक्षा
- ३.४ प्रविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम
- ३.५ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ
- ३.६ अन्य उप क्षेत्रहरू

परिच्छेद चार: अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रहरू

४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामाग्री तथा मुल्यांक

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण

४.४ दिवा खाजासहित पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम

४.५ आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा

४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

४.७ विद्यालयमा सूचना तथा संचार प्रविधि

परिच्छेद पाँच: सुशासन, संस्थागत संरचना र क्षमता विकास

५.१ शिक्षाको व्यवस्थापन

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

परिच्छेद छः लगानी र श्रोत व्यवस्थापन

६.१ वर्तमान अवस्था

६.२ उद्देश्य

६.३ रणनीतिहरू

६.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य उपलब्धि

६.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

६.६ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान

परिच्छेद सातः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

७.१ वर्तमान अवस्था

७.२ उद्देश्य

७.३ रणनीति

७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

परिच्छेद- १

१.१ परिचयः

मधेश प्रदेशको मध्य विन्दूमा पर्ने महोत्तरी जिल्लाको पनि लगभग मध्य भागमा रहेको भंगहा नगरपालिका उत्तरतिर बर्दिबास न.पा., पुर्वतर्फ धनुषाको बटेश्वर गा.पा. र लक्ष्मिनिया गा.पा., दक्षिणतर्फ लोहारपट्टी न.पा. र पश्चिमतर्फ औरही न.पा. सँग सिमाना जोडिएको स्थानीय तह हो । साविकको भंगहा, हत्तिसर्वा, धर्मपुर, हरिहरपुर हरिणमरि, सिग्याही र मेघनाथ गोरहन्ना सहितको ६ ओटा गा.वि.स.हरू मिलेर बनेको हालको भंगहा नगरपालिका मिश्रित जातजाति र समूदाय मिलेर बनेको देखिन्छ । मुख्यतया थारू, यादव, मूसलिम, दनुवार, मुसहर, तेली, सुँडी, बातर, क्षेत्री, कोईरी, चमार, धोवी, हलुवाई, बिन, डोम, धनुक, खत्वे, तत्मा, नेवार, धोवी, नेवार, मगर, राय, बहरी, हजाम, सोनार, कुम्हार, दुसाध, कायस्थ, राजपुत, भुमिहार, कुर्मी, कलवार लगायतका जातजातिहरूको बसोबास रहेको पाइन्छ । यस क्षेत्रका बासीहरू विभिन्न धर्महरू हिन्दु, मिस्लिम, क्रिस्चियन, बौद्ध धर्म मान्दछन् । साथै यस भेगका मानिसहरू मैथली, थारू, नेपाली, हिन्दी आदि भाषाहरू बोल्दछन् । यस पालिकामा जनजाती, आदिवासी तथा दलितहरूको बहुल्यता रहेकोले आर्थिक अवस्था देखिन्छ । साथै यस स्थानीय तहका बासीहरू एक अर्का प्रति राम्रो सदभाव रहेको देखिन्छ । खास गरी बिबाह, चाडपर्व तथा श्राद्ध जस्ता कार्यहरूमा सबै धर्मात्मबीहरूको सगयोग रहेको पाईन्छ ।

१.२ भंगहा नगरपालिकाको पृष्ठभूमि

भंगहा नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था, सिमाना तथा राजनैतिक, प्रशासनिक विभाजनः-

भंगहा नगरपालिका नेपालको मधेश प्रदेशमा अवस्थित छ । ७७ वटा जिल्ला मध्ये एक महोत्तरी जिल्ला १५ स्थानीय तह रहेका छन् । जस मध्ये १० नगरपालिका र ५ गाउपालिका छन् । यो नगरपालिका ७७.२१ वर्ग किलोमिटरमा क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यो नगरपालिका साविक ६ वटा गा.वि.स.हरू क्रमशः सिग्याही, भंगहा, हत्तिसर्वा, मेघनाथ गोरहन्ना, धर्मपुर र हरिहरपुर हरिणमरी मिलेर बनेको छ । भंगहा नगरपालिकाको कार्यालय भंगहा नगरपालिकाको वडा नं. ५ मा रहेको छ । यो नगरपालिका जिल्ला सदरमुकामबाट १९ किलोमिटर उत्तरमा अवस्थित छ । नगरपालिकाको आक्षाँस २६.८७ N र देशान्तर ८५.८८ E मा अवस्थित रहेको छ । यस नगरपालिकाको पुर्वमा धनुषा जिल्लाको लक्ष्मिनियाँ र बटेश्वर गाउपालिका, पश्चिममा औरही नगरपालिका, उत्तरमा बर्दिबास नगरपालिका र दक्षिणमा लोहारपट्टी नगरपालिका पर्दछन् ।

राजनितीक तथा प्रशासनिक विभाजनः-

यस नगरपालिकाको प्रशासनिक विभाजन यस प्रकार रहेको छन् ।

प्रदेश	मधेश प्रदेश
जिल्ला	महोत्तरी
सदरमुकाम	जलेश्वर
प्रतिनिधिसभा क्षेत्र नं.	१, २
प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र नं.	क
वडा संख्या	९

भंगहा नगरपालिकाको थप विवरण निम्न तलिका अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	वडा नं.	समावेश गा.वि.स.	जनसंख्या	क्षेत्रफल
१	१	सिग्याही	४३४७	७७.२१ वर्ग किलोमिटर
२	२	सिग्याही	४८६२	
३	३	भंगहा	४९९७	
४	४	भंगहा	४९९८	

५	५	भंगहा	५५३३	
६	६	हत्तिसर्वा	८०३९	
७	७	मेघनाथ गोरहन्ना	६९०५	
८	८	धर्मपुर	७६४५	
९	९	हरिहरपुर हरिणमरी	८०२८	

जनसांख्यिक स्वरूप

उमेर समूह	2078 को जनसंख्या	प्रक्षेपित जनसंख्या (जम्मा)									
		२०८१	२०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	२०८९	२०९०	२०९१
३	1451	1,523	1,547	1,572	1,598	1,624	1,650	1,677	1,704	1,731	1,759
४	1,400	1,469	1,493	1,517	1,542	1,567	1,592	1,618	1,644	1670	1697
५	1,515	1,590	1,616	1,642	1,668	1,695	1,723	1,751	1,779	1808	1837
३-४	2,851	2,992	3,040	3,089	3,140	3,191	3,242	3,295	3,348	3402	3456
५-९	6,625	6,953	7,066	7,180	7,296	7,414	7,534	7,656	7,779	7903	8030
१०-१२	4,065	4,265	4,335	4,405	4,476	4,549	4,622	4,698	4,774	4850	4928
५-१२	10,690	11,218	11,401	11,585	11,772	11,963	12,156	12,354	12,553	12754	12958
१३-१४	2,105	2,209	2,244	2,282	2,318	2,356	2,394	2,432	2,472	2512	2552
१५-१६	2,393	2,511	2,551	2,593	2,635	2,678	2,721	2,766	2,810	2855	2901
१३-१६	4,498	4,720	4,795	4,875	4,953	5,034	5,115	5,198	5,282	5367	5452
५-१६	15,188	15,938	16,196	16,460	16,725	16,997	17,271	17,552	17,835	18120	18410
५+	49,106	51,531	52,366	53,215	54,077	54,953	55,843	56,748	57,667	58590	59527
१५+	36,311	38,104	38,722	39,349	39,986	40,634	41,293	41,961	42,641	43323	44016
१५-२४	10,558	11,079	11,259	11,441	11,627	11,815	12,006	12,201	12,399	12597	12799

हावापानी:-

यस नगरपालिकाको हावापानी मनसूनी हावा द्वारा प्रभावित क्षेत्र भएको कारण यहा उष्ण जलवायू पाईन्छ । अधिकतम तापक्रम ३८°C देखि ४२°C भन्दा बढि हुने गर्छन् । जसको कारण कहिले काही तातो हावा (लु) पनि चल्ने गर्दछन् । यस्तै जाडोमा धेरै चिसो ८°C सम्म तापक्रम झर्ने र सितलहरको समस्या हुने गर्दछन् । यस नगरपालिकामा बार्षिक देखि मिलिमिटर वर्षा हुने गर्दछन् । गर्मी महिनामा धेरै र जाडो महिनामा कम पानी पर्छ ।

जल सम्पदा:-

यस नगरपालिकामा मुख्य नदिको रूपमा रातो र भुतहा खोलाको रूपमा कुटमुसरी, तरसरी र गेरुका आदी पर्दछन् ।

प्रमुख पोखरी तथा तलाउहरू

भंगहा नगरपालिका निजी तथा सार्वजनिक पोखरीहरूको उल्लेख्य संख्या भएकोनगरपालिका हो । यहाँ भएका पोखरीहरू अधिकांश निजी प्रयासमा निर्मित एवं संचालित छन् । केही मात्र सार्वजनिक वा सरकारी प्रकृतिका छन् । तीमध्ये अधिकांश पोखरीमा माछा पालेर व्यवसाय गरिएको छ । नयाँ र पूराना गरी जम्मा १६० पोखरीहरू यस नगरपालिकाभित्र रहेकाछन् । सोमध्ये सार्वजनिक ३० वटा (अनुमानित) र निजी १३० वटा (अनुमानित) पोखरीहरू रहेका छन् ।

नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि :

यस नगरपालिकाको नामकरणबारेको सन्दर्भमा नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार साविकका ६ वटा गा.वि.स.हरू क्रमशः भंगहा, हरिनमरी, धर्मपुर, सिंग्याही, हत्तिसर्वा र मेघनाथ गोरहन्ना मिलाएर भंगहानगरपालिका नामकरण गरिएको हो । भंगहा प्राचीनकालदेखि एउटा ऐतिहासिक, धार्मिक तथा व्यापारको केन्द्र रहि आएको छ । त्रेतायुगमा मर्यादा पुरुषोत्तम श्री रामचन्द्र भगवान युद्धमा विजय हासिल गरेर भंगहा न.पा. वडा नं. ९ अवस्थित कन्चवन धाममा होलि खेली मिथिला होलीको सुरुवात गरेकोले सोही दिन देखि मिथिला होलीको सुरुवात हुने विम्बादंत रहेको छ ।

नगरपालिकाका अन्य प्रमुख विशेषताहरू:

यसरी नगरपालिकामा प्राकृतिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक आदि विभिन्न किसिमका स्रोत-साधन, सम्पदा, परम्परा आदि जस्ता विशेषताहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा धार्मिक स्थलहरू धार्मिक हिसावले निकै आस्थाका केन्द्रका रूपमा रहेकाछन् । यस नगरपालिकाको धार्मिक स्थलहरू धार्मिक हिसावले निकै आस्थाका केन्द्रका रूपमा रहेका छन् । कन्चवन, सिद्धनाथ, मेघनाथ, गेरुका, जमा मस्जिद, सलहेस, गढिमाई, तपशितातासरी, रामजानकी मठ, पिर, शिव मन्दिर, हनुमान मन्दिर, कृष्ण मन्दिर, रंगशालारहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेको कन्चवन पौराणिक हिसावले ठुलो महत्व रहेको छ । जसलाई नगरपालिकाले गौरव पूर्ण लायक कुराहरू मान्ने रहेको छ ।

सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक क्षेत्र

सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक क्षेत्र र संस्कृतिका रूपमा भंगहाको मिथिला परिक्रमालाई मानिन्छ । चाडपर्व तथा मेलाले धार्मिक, सांस्कृतिक तथा सामुदायिक परम्पराको संरक्षणबाट खुशियालीसाटासाट तथा मनोरञ्जनकालागि यस नगरपालिकाले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको छ । यसनगरपालिकाका हिन्दू समुदायमा मनाइने चाडपर्वहरू रक्षाबन्धन, तीज, ऋषिपञ्चमी, कृष्णाष्टमी, विश्वकर्मा पूजा, जितिया, दशैं, दुर्गापूजा, दीपावली, छठ, विवाह पञ्चमी, माघे संक्रान्ति, शिवरात्रि, होली, रामनवमी, जुडशीतल तथा सतुआइन आदि हुन् । यी मध्ये पनि दीपावली, छठ र होली विशेष आकर्षण तथा उत्साहका साथ मनाइन्छ भने कृष्णाष्टमी, दुर्गापूजा, शिवरात्रिमा धार्मिक मेला समेत लाग्ने गर्दछ । यसैगरी मुस्लिम समुदायमा मनाइने चाडपर्वहरू सोवेरात, रमजान, ईद-उल-फितर, बकरिद, मोहरम्म (ताजिया) आदि हुन् । यी बाहेक आ-आफ्नो जातीय, धार्मिक तथा सांस्कृतिक परम्परा अनुसार अन्य चाडपर्व पनि उत्साहकासाथ मनाइने गरिन्छ । यी चाडपर्वहरूले सामाजिकसद्भाव कायम राख्न सहयोग हुने गरेको छ ।

सामाजिक वातावरण :

यो नगरपालिका बहुजाति बसोबास भएको नगरपालिका हो । त्यसैले विविध किसिमका संस्कृति, परम्परा पाउनु स्वाभाविकै हो । यस नगरपालिकामा थारु, दनुवार, यादव, कोइरी, धानुक, तेली, सूडी, नुनिया, बिन, मल्लाह, हलुवाई, मारवाडी, सोनार, कायस्थ, ब्राह्मण, भूमिहार, सन्यासी, केवट, कलवार, भेडिहर, माली, दलित जातिहरू (डोम, हलखोर, चमार, दुसाध, मुसहर, खत्वे, धोवी, पासी, तत्मा, वाँतर) र मुस्लीम जातिहरूको बसोबास पाइन्छ । यहाँका अधिकांश मानिसहरू कृषि पेशामा संलग्न रहेको पाइन्छ । कृषिका अतिरिक्त केही मानिसहरू सरकारी तथा गैरसरकारी सेवामा संलग्न रहेका छन् भने केही व्यापार व्यवसायमा संलग्न भएका छन् । त्यसै गरी ज्यालामजदूरी गरेर गुजारा गर्ने परिवार पनि छन् । यो नगरपालिकाका धेरै युवाशक्ति भने वैदेशिक रोजगारीमा जाने गरेको पाइन्छ । जातीयतामा विविधतासँगै धर्ममा पनि विविधता रहेको पाइन्छ । यस क्षेत्रका धेरै मानिसहरूले हिन्दू धर्म मान्ने गरेको तथ्याङ्क छ ।

प्रमुख उत्पादनहरू :

यस नगरपालिकाका ९०% भन्दा बढी मानिस कृषि पेशामा संलग्न भएको पाइन्छ । यस क्षेत्रका कृषकहरू मूलतः गहुँ, धानजस्ता अन्नबाली, तेलहन, दलहनजस्ता खेती लगाउँछन् । साथै यहाँका मलाह जातिहरू भने परापूर्वकालदेखि नै नगदेवाली मखानतर्फ उन्मुख भएको पाइन्छ । खास गरी फलफूल तथा तरकारी खेतीमा कृषकहरू बढी आकर्षित भएको देखिन्छ । आँप, कागती, अम्बा, केरा, लिची, कटहर आदि क्षेत्रमा उत्पादन हुने प्रमुख फलफूल हुन् । यो नगरपालिकालाई फलफूल तथा तरकारी खेतीकै लागि पकेट क्षेत्रको रूपमा लिइन्छ ।

यातायात पहुँच तथा बजार :

भंगहा नगरपालिका महोत्तरी जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित छ । यस नगरपालिकाको सीतापुर बाजार सबैभन्दा पुरानो बजार हो । मधेश प्रदेशको राजधानी जनकपुरवाट २० किलो मिटर पश्चिम उत्तर कुनामा अवस्थित रहेको छ । भंगहा नगरपालिकावाट बर्दिबास हुँदै काठमाडौँका लागि रात्रि बस सेवा सञ्चालित छ । भंगहा नगरपालिकावाट मधेश प्रदेशको राजधानी जनकपुर हुँदै भारतको बिहार राज्यको जयनगर सम्म रेलको सुविधा छ । भंगहान.पा. को विभिन्न वडावाट मधेश प्रदेशको राजधानी जनकपुरधामसम्मको लागि नियमित यातायात सेवा समेत रहेको छ ।

प्रमुख पर्यटकीय स्थानहरू:

भंगहा नगरपालिका पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना बोकेको नगरपालिका हो । यहाँ विश्वको सबभन्दा प्रशिद्ध धार्मिक स्थल कन्चवन ठाउमा बर्षेनी लाखौँको संख्यामा पर्यटक आउने गर्दछ । थप पर्यटकलाई आकर्षित गर्ने यस नगरपालिकामा अवस्थित रहेको गेरुका धाम जँहा प्रत्येक ३ वर्ष मलेमास लाग्ने बेला देश विदेशका नागरिकहरू पर्यटकको रूपमा आउने गर्दछ र सिद्धनाथ बाबाको शिवायात्रिको दिन प्रत्येक वर्ष लाखौँको संख्यामा पर्यटकहरू आउने गर्दछ । अर्को भंगहा रंगशाला पनि आफैँ एउटा विभिन्न किसिमका देशविदेशका खेलाडीहरू भित्र्याउने प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्दछ ।

प्रमुख सरकारी कार्यालयहरू तथा सुविधाहरू :

यस भंगहा नगरपालिकामा कुमारी बैंक लिमिटेड, नेपाल सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल प्रहरी, सहकारी सस्थाहरू रेल्वे स्टेशन, बर्थिंग सेन्टर र २४ औँ घण्टे एम्बुलेन्स सेवाहरू रहेका छन् ।

१.३ भंगहा नगरपालिकाको शैक्षिक विवरण :

शैक्षिक अवस्था :

यो नगरपालिकामा जम्मा ४६ (सामुदायिक-३०, मदरसा-९ र संस्थागत-७) वटा विद्यालयहरू रहेका छन्, जसमध्ये कक्षा १ देखि ५ सम्म संचालित ३२ (सामुदायिक-१६, मदरसा-९ र संस्थागत-७) वटा, कक्षा ८ सम्म संचालित ७ वटा, कक्षा १० सम्म संचालित ७ वटा र कक्षा १२ सम्म संचालित ३ वटा र जसमध्ये १ वटा प्राविधिक विद्यालय समेत रहेका छन् । । ३० वटा सामुदायिक विद्यालयमा ४१ वटा बालविकास केन्द्र र ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र रहेका छन् । नगरपालिकाको शैक्षिक विवरणलाई यसरी संक्षिप्तमा प्रस्तुत गरिन्छ :

७	जम्मा सामुदायिक बिद्यालयमध्ये समाहित शिक्षा सहितका बिद्यालयहरूको सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	जम्मा सामुदायिक बिद्यालयमध्ये आवासिय सुबिधा सहितका बिद्यालयहरूको सङ्ख्या							0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	प्राबिधिक धार सहितका जम्मा सामुदायिक बिद्यालयहरूको सङ्ख्या (कक्षा ९-१२)									0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1	
१०	नमूना बिद्यालय कार्यक्रम सहितका सामुदायिक बिद्यालयहरूको सङ्ख्या (कक्षा ९-१२)									0	0	0		0	0	0	0				0	0	0	0	0	
११	बिज्ञान बिषय सहितका जम्मा बिद्यालयहरूको सङ्ख्या (सबै प्रकारका कक्षा ११-१२)	0										0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	बिज्ञान बिषय सहितका जम्मा सामुदायिक बिद्यालयहरूको सङ्ख्या (कक्षा ११-१२)	0										0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१३	खुल्ला बिद्यालय सङ्ख्या (Other Column मा लेखानुहोस)	0						0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१४	सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरूको सङ्ख्या	0	0																	4	0	0	0	0	0	

१५	अनौपचारिक बैकल्पिक र प्रौढ बिद्यालय (Other Column मा लेखानुहोस)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

कक्षागत विद्यार्थी विवरण :

2) बिद्यार्थी बिबरण (Stusents details)	ECED			१			२			३			४			५			६			७		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	87 0	104 0	1910	128 8	122 9	251 7	84 2	81 2	165 4	79 2	79 6	158 8	67 8	72 9	140 7	66 9	64 2	131 1	58 4	54 6	113 0	58 5	59 2	117 7
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	60 5	666	1271	739	745	148 4	73 4	66 1	139 5	74 0	68 9	142 9	63 0	66 3	129 3	63 5	58 8	122 3	57 9	51 8	109 7	58 4	59 4	117 8
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी	32 0	384	704	323	345	668	31 1	30 1	612	26 8	28 8	556	23 4	23 2	466	25 1	25 7	508	19 5	18 5	380	18 8	21 3	401

सङ्ख्या																								
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	26 0	290	550	301	293	594	30 1	27 1	572	26 4	27 2	536	22 5	21 3	438	24 6	24 0	486	19 7	17 8	375	18 8	21 3	401
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	2	3	5	3	2	5	0	1	1	1	0	1	0	2	2	2	1	3	0	0	0	2	1	3
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	1	2	3	2	2	4	0	1	1	1	0	1	0	2	2	2	1	3	0	0	0	2	1	3

सबै प्रकारको माध्यमिक तहका विद्यालयहरूमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान बिषयमा भर्ना भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सामुदायिक विद्यालयहरूको माध्यमिक तहमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान बिषयमा भर्ना भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

2) बिद्यार्थी बिबरण (Stusents details)	८			९			१०			११			१२		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T

सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	809	771	1580	130	113	243	334	312	646	41	51	92	59	53	112
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	809	771	1580	131	114	245	334	312	646	41	51	92	59	53	112
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	230	247	477	23	19	42	83	86	169	7	14	21	7	12	19
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	230	247	477	23	19	42	83	86	169	7	14	21	7	12	19
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२ जनजाती बिद्यार्थी सङ्ख्या	211	178	389	49	25	74	103	86	189	6	4	10	30	11	41
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२ जनजाती बिद्यार्थी सङ्ख्या	211	178	389	49	25	74	103	86	189	6	4	10	30	11	41
सामुदायिक बिद्यालयमा सन्चालित प्राविधिक धारका बिद्यार्थी सङ्ख्या (कक्षा ९-१२ मा)	0	0	0	20	18	38	21	17	38	0	0	0	5	7	12

सबै प्रकारको माध्यमिक तहका बिद्यालयहरूमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञानबिषयमा भर्ना भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सामुदायिक बिद्यालयहरूको माध्यमिक तहमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान बिषयमा भर्ना भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

तहगत विद्यार्थी संख्या :

2) बिद्यार्थी बिबरण (Stusents details)	Basic Level (1-5)			Basic Level (6-8)			Secondary Level (9-10)			Secondary Level (11-12)			Basic Level (1-8)			Secondary Level (9-12)		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	4269	4208	8477	1978	1909	3887	464	425	889	100	104	204	6247	6117	12364	564	529	1093
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	3478	3346	6824	1972	1883	3855	465	426	891	100	104	204	5450	5229	10679	565	530	1095
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	1387	1423	2810	613	645	1258	106	105	211	14	26	40	2000	2068	4068	120	131	251
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	1337	1289	2626	615	638	1253	106	105	211	14	26	40	1952	1927	3879	120	131	251

विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या																			
सामुदायिक विद्यालयहरूको माध्यमिक तहमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

शिक्षक विवरण :

क्र.स.	५) विद्यालय प्रकार अनुसार तहगत शिक्षक विवरण (Number of Teachers by Levels and Types)	ECED			Lower Basic (G1-5)			Upper Basic (G 6-8)			Secondary (G 9-10)			Secondary (G 11-12)		
		Female	Male	Total	Female	Male	Total	Female	Male	Total	Female	Male	Total	Female	Male	Total
१	सबै प्रकारका विद्यालयमा तहगत जम्मा शिक्षक सङ्ख्या	48	0	48	75	78	153	6	32	38	1	23	24	0	3	3
२	सबै प्रकारका सामुदायिक विद्यालयमा तहगत जम्मा शिक्षक	41	0	41	58	65	123	6	32	38	1	23	24	0	3	3

सङ्ख्या											
---------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (STR):

2) विद्यार्थी बिबरण (Stusents details)	ECED			Basic Level (1-5)			Basic Level (6-8)			Secondary Level (9-10)			Secondary Level (11-12)			Basic Level (1-8)			Secondary Level (9-12)		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
चालु शैक्षिक सत्रमा सामुदायिक विद्यालयको स्वीकृत दरबन्दी र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षक र तहगत जम्मा विद्यार्थीको अनुपात (STR)			31			61			227			50			68						
सामुदायिक विद्यालयको स्वीकृत दरबन्दी र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षक र तहगत जम्मा विद्यार्थीको आधारमा शिक्षा ऐन/नियमावली अनुसार तोकिएको अनुपात (STR)			20			45			45			45			45						
सामुदायिक विद्यालयको स्वीकृत दरबन्दी र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षक र तहगत जम्मा विद्यार्थीको आधारमा पालिका द्वारा तोकिएको अनुपात (STR)			20			35			40			40			40						

विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको संख्या :

बडा नं.	दलित			जनजाति			अन्य			कुल जम्मा		
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा
१	८	१५	२३	५	५	१०	५	२	७	१८	२२	४०
२	३१	५१	८२	४	२	६	३२	१६	४८	६७	६९	१३६
३	३०	४५	७५	१९	१७	३६	१०	२०	३०	५९	८२	१४१
४	१५	८	२३	०	०	०	३	०	३	१८	८	२६
५	१२	१३	२५	१	१	२	१६	३	१९	२९	१७	४६
६	२६	२८	५४	७	७	१४	२५	१५	४०	५८	५०	१०८
७	३०	३४	६४	०	०	०	१४	७	२१	४४	४१	८५
८	८६	८२	१६८	१	०	१	१८	१६	३४	१०५	९८	२०३
९	२०८	२०९	४१७	७	२	९	१५	२८	४३	२३०	२३९	४६९
कुल जम्मा	४४६	४८५	९३१	४४	३४	७८	१३८	१०७	२४५	६२८	६२६	१२५४

Total students	810	946	1756	1371	1213	2584	918	907	1825	768	831	1599	781	784	1565	769	709	1480
Indicator	G6			G7			G8			G9			G10					
	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total			
Total students	603	578	1181	588	590	1178	544	517	1061	381	359	740	331	279	611			
Droup out	19	17	36	49	69	118	37	42	79	27	41	68	0	0	0			
Repeater	63	50	113	72	93	165	314	322	636	20	17	37	0	1	1			
Passed	521	511	1032	467	428	895	193	153	346	334	301	635	331	278	610			
Droup out rate	3.15	2.94	3	8.33	11.69	10	6.8	8.12	7.44	7	11.42	9.18	0	0	0			
Repeater rate	10.45	8.65	9.56	12.24	15.76	14	57.72	62.28	59.94	5.24	4.73	5	0	0.35	0.16			
Passed rate	86.4	88.41	87.38	79.42	72.54	75.98	35.48	29.59	32.61	87.66	83.84	85.81	100	99.64	99.84			

१.४ शिक्षा क्षेत्र मुख्य समस्याहरू:

समग्र देशकै शैक्षिक सूचाङ्कलाई हेर्दा मधेश प्रदेश शिक्षा क्षेत्रमा पछाडि परेको देखिन्छ। त्यसमा पनि महोत्तरी जिल्ला त झनै पछाडि रहेको सन्दर्भमा महोत्तरी भित्रकै स्थानीय तह भंगहा न. पा. को शैक्षिक अवस्था कमजोर नै रहेको देखिन्छ। भंगहा न. पा. भित्रका शैक्षिक समस्याहरू बुँदागत रूपमा यस प्रकारका रहेका छन् :

१. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा देखिएका समस्याहरू

- क) पाठ्यक्रम केन्द्रित सहजीकरण गर्न नसक्नु
- ख) पर्याप्त भौतिक पूर्वाधार विकास नहुँदा कक्षाकोठामा मुख्य सिकाईका ६ क्षेत्र निर्धारण गर्न नसक्नु
- ग) प्रारम्भिक बाल उमेर समूहका सम्पूर्ण बालबालिकालाई १ वर्षे प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा भर्ना गर्न नसक्नु।
- घ) कम उमेर तथा बढी उमेर सामुका बालबालिका भर्ना हुँदा कक्षा कोठा तथा सिकाई व्यवस्थापन गर्न कठिन हुनु।
- ङ) अभिभावकहरूको अवधारण परिवर्तन गर्न नसक्नु।

२. आधारभूत तह (१-५) मा देखिएका समस्याहरू

- क) विद्यार्थीको नियमित उपस्थिति ज्यादै कम हुनु।
- ख) आधारभूत तह उमेर समूहका सम्पूर्ण बालबालिकालाई भर्ना गरी नियमित गर्न नसक्नु।
- ग) कापी, पेन्सिल जस्ता न्यूनतम आवश्यक वस्तुको अभाव हुनु।
- घ) व्यक्तिगत सरसफाई र विद्यालयको पोशाक, झोला जुत्ताको समेत अभाव देखिनु।
- ङ) अभिभावकहरूको विद्यालय शिक्षाप्रतिको न्यूनतम अपेक्षालाई समेत सम्बोधन गर्न नसक्नु।
- च) शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात मिलाउन कठिन हुनु।
- छ) पाठ्यक्रमले तोकेको न्यूनतम सक्षमता प्राप्त गराउन नसक्नु।
- ज) परिक्षा प्रणालीलाई मार्यादित, विश्वसनीय र उपलब्धिमुलक बनाउन नसक्नु।
- झ) कक्षा छाड्ने र कक्षा दोहोर्‍याउने दरलाई न्यून गर्न नसक्नु।
- ञ) आधारभूत तह (१-५) पुरा गर्ने दर न्यून हुनु।
- ट) बालामत्रै कक्षाकोठा र शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप वातावरण निर्माण गर्न नसक्नु।
- ठ) स्थानीय पाठ्यक्रम लागु नहुनु।
- ड) सामुदायिक विद्यालय प्रति अभिभावकको विश्वास बढाउन नसक्नु।

३. आधारभूत तह (६-८) मा देखिएका समस्याहरू।

- क) नियमित उपस्थितिको अभाव हुनु।
- ख) आधारभूत तह (१-५) पुरा गरेका सम्पूर्ण बालबालिकालाई यस तहमा भर्ना गर्न र तह पुरा गराउन नसक्नु।
- ग) मुख्य तथा अनिवार्य विषयको कमजोर सिकाई उपलब्धि हुनु।
- घ) कक्षा दोहोर्‍याउने र छोड्ने दर ठूलै देखिनु।
- ङ) अन्य संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने र सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना भई परीक्षा दिने गलत परिपाटी रोक्न नसक्नु।
- च) परिक्षा प्रणालीलाई मार्यादित, विश्वसनीय र उपलब्धिमुलक बनाउन नसक्नु।
- छ) बालमैत्री, अपांगमैत्री र छात्रामैत्री विद्यालय वातावरण र शिक्षण सिकाई नहुनु।
- ज) विद्यालय उमेर समूहका केहि बालबालिका अझै विद्यालय बाहिर रहनु।
- झ) शिक्षक विद्यार्थी अनुपातमा धेरै देखिनु।

४. माध्यमिक तहमा देखिएका समस्याहरू

- क) विद्यार्थीहरूको न्यून उपस्थिति हुनु ।
- ख) न्यूनतम सिकाई उपलब्धि तथा सिकाई सक्षमता प्राप्त गर्न नसक्नु ।
- ग) विद्यार्थीको सङ्ख्या र चापअनुसार सेक्सनविभाजन गरी पठन पाठन कार्य गर्ननसक्नु ।
- घ) विषयगत सक्षम शिक्षक पर्याप्त व्यवस्थापन गर्न नसकिनु ।
- ङ) लागू लागूपदार्थ दुर्वेशन तथा कुलतमा फस्नु ।
- च) उमेर नपुगी बाल विवाह गर्नु ।
- छ) तह पुरा नगरी रोजगारीको लागि अन्यत्र जानु ।
- ज) लैंगिकमैत्री वातावरण नहुनु ।
- झ) बालबालिकाको शिक्षण सिकाई प्रति अभिभावकको चासो कम हुनु ।
- ञ) परिक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन नसकिनु ।
- ट) अनौपचारिक र बैकल्पिक सिकाईको व्यवस्था गर्न नसक्नु ।

५. कक्षा ११/१२ तथा प्राविधिक धारतर्फका समस्याहरू

- क) विद्यार्थीको रुची, आवश्यकता अनुसारको विविध सङ्काय र विषयको पठन पाठन नहुनु ।
- ख) पर्याप्त विषयगत दक्ष शिक्षकको अभाव हुनु ।
- ग) शिक्षालाई पूर्ण निःशुल्क बनाउन नसक्नु ।
- घ) तुलनात्मक रूपमा बालिकाहरूको उपस्थिति न्यून हुनु ।
- ङ) पालिकाभरिमा एक मात्र प्राविधिक धारको विद्यालय हुनु ।
- च) Science Faculty अन्तर्गतको काक्षा ११/१२ को पठनपाठन नहुनाले विद्यार्थीहरू अन्यत्र जान बाध्य हुनु ।
- छ) सबै बालबालिकाको लागि पहुँच योग्य बनाउन नसक्नु ।
- ज) लागूपदार्थ दुर्व्यसनी, कुलत र अपराधिक क्रियाकपालमा बालबालिकाहरू संगलग्न हुनु र रोक्न नसक्नु ।

५. उच्च शिक्षा तर्फ

सिङ्गो भंगहा नगरपालिकाभित्र नै कक्षा-१२ पछीको उच्च तहको अध्ययन गर्नका लागि एउटा पनि क्याम्पस हुन नसक्नु र शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसरबाट बन्चित हुनु ।

६. शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको समस्याहरू

- क) विद्यार्थीको संख्या र चाप अनुसारको विषयगत र तहगत दरबन्दीको अभाव रहनु ।
- ख) प्रविधिमैत्री शिक्षक तथा कर्मचारीको सङ्ख्या न्यून हुनु ।
- ग) शिक्षकलाई तालिम, प्रशिक्षणको अभाव रहनु ।
- घ) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई बेला बेलामा उत्कृष्ट र सिक्न लायक विद्यालयको अवलोकन भ्रमण गराउने कार्य हुन नसक्नु ।

१.५ शैक्षिक चुनौतीहरू यस प्रकार रहेका छन्:-

१. बालमैत्री वातावरणमा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चान गर्नु ।
२. गुणस्तरीय शिक्षा सहित सामुदायिक विद्यालय प्रतिको आकर्षण अभिवृद्धि गर्नु ।
३. विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा शिक्षक दखन्दी मिलान तथा पुर्नवितरण गर्नु ।
४. भौतिक पूर्वधार सहितको आकर्षक सिकाई वातावरण निर्माण गर्नु ।

५. शिक्षण सिकाई पद्धतिलाई व्यवहारिक वालमैत्री एवंम प्रविधिमैत्री बनाउनु ।
६. विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेर समुहका १२५४ जना लाई विद्यालयमा भर्ना गराउनु ।
७. पालिका भित्र ९३१ दलित बालबालिका विद्यालयको पहुँच बाहिर रहेका छन जस मध्ये ४१७ जना वडा नम्बर ९ मै रहेका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षाको पहुँचमा ल्याउनु ।
८. दलित र विपन्न परिवारको बालबालिकाहरु समक्ष शिक्षाको पहुँच पुर्याउन ।
९. बालबालिकाहरुको कक्षा छाडने दर, कक्षा दोहराउने दर र विद्यार्थी टिकाउ दर शून्यमा झारी अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नु ।
१०. विद्यालय उमेरसमूह भन्दा बाहिरको बालबालिकाहरुलाई अनौपचारिक शिक्षा प्रदान गर्नु ।
११. समावेशि शिक्षा प्रदान गर्नु ।
१२. लैंगिकमैत्री वातावरणमा शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप संचालन गर्नु ।
१३. शिक्षकले पाएको तालिमललाई कक्षा कोठामा उतार्नु ।
१४. पालिका भित्र कक्षा १२ पछिको उच्चतहको अध्ययनका लागि विभिन्न सङ्काय सहितको क्याम्पस सञ्चालन गर्नु ।
१५. प्राविधिकधारका विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु ।
१६. सामुदायिक विद्यालयले गुमाएको अभिभावकहरुको विश्वास फिर्ता गर्नु ।
१७. बालबालिकाहरुलाई लागुपदार्थ दुर्व्यसनी, कुलत र अपराधिक क्रियाकलापबाट बचाउन ।
१८. बाल विवाह न्यूनीकरण गरि बालिकाहरुको शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु ।
१९. अभिभावक सचेतना तथा शिक्षा प्रदान प्रदान गर्न ।
२०. प्रविधिमैत्री विद्यालयहरुको निर्माण गर्नु ।

१.६ अवसरहरू:-

"कालो बादलभित्र पनि चाँदीका घेराहरू हुन्छन् भने झैं जति नै समस्या र चुनौतीहरू देखिए तापनि यस भंगहा न.पा. भित्र विशेष गरी, शिक्षा क्षेत्रमा केही आशालागदा र दुरगामी महत्वका कार्यहरु भइसकेका, भइरहेका र हुने वाला छन् ।

१. संबैधानिक र कानुनीरूपमा नै आधारभूत तहको व्यवस्थापन र संचालनको जिम्मा स्थानीय तहलाई प्राप्त हुनु ।
२. विद्यालय शिक्षा संचालन, अनुमति र स्वीकृतिको अधिकार स्थानीय तहमा रहनु ।
३. विद्यालय शिक्षा तीनै तहको साझा अधिकारको सूचीमा पर्नु र तीनै तहबाट लागानिको वातावरण हुनु ।
४. अनौपचारिक तथा बैकल्पिक शिक्षा संचालन र व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय तहमा रहनु ।
५. सबल, सक्षम र आत्मनिर्भर स्थानीय तह (सरकार) रहनु ।
६. सम्पूर्ण नागरिकको चासो शिक्षामा हुनु ।
७. स्थानीय तहबाट प्रशस्त लागानिको वातावरण सिर्जना हुनु ।
८. स्थानीय तहबाट नगर शिक्षक भर्ना तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नु ।
९. अनुगमन, निरीक्षण र सुपरिवेक्षण संयन्त्रहरु निर्माण हुनु र नियमित कार्यान्वयनमा रहनु ।
१०. पालिका स्तरीय शिक्षा समूह (Education Cluster) रहेको ।
११. समता समावेशी जस्ता विषयलाई सम्बोधन गर्ने गरि कार्यविधि निर्माण हुनु ।
१२. शिक्षकको पेशागत विकासको लागि तालिमको वासरहरु प्रदान गरिनु ।
१३. पालिकाद्वारा वार्षिक शैक्षिक पात्रो निर्माण गरि विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित गर्न खोज्नु ।
१४. विकास साझेदारहरु पालिका केन्द्रत भई शैक्षिक गुणस्तर सुधारको पक्षमा आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्नु ।

१५. प्रभावकारी ढङ्गले शिक्षण गर्नमा शिक्षाक लाई सहयोग पुगोस् भन्ने हेतुले न.पा.कै पहलकदमीमा दैनिक पाठ्योजना निर्माणका लागि भंगहा शैक्षिक डायरीको व्यवस्थापन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु ।
१६. न. पा. द्वारा वार्षिक शैक्षिक क्यालेन्डर र कार्यतालिकाको निर्माण गरी कार्यान्वयनमा रहेको ।
१७. नियमित प्र.अ. बैठक गरी अत्यावश्यक कदमहरू चालिनु ।
१८. बाल क्लव, छात्रा क्लव, बाल सज्जालहरू प्रभावकारी ढङ्गले क्रियाशील हुनु ।
१९. गुनासो सुनुवाई समिति निर्माण गरि बालबालिकाको गुनासोहरूलाई व्यवस्थापन तथा सम्बोधन गर्ने अवसर रहनु ।
२०. विद्यालयहरूमा छात्रा क्लव निर्माण गरि लैंगिकमात्रै वातारण निर्माणको अवसर प्रदान गरिएको ।
२१. उच्च शिक्षा सम्मको पहुँच पुर्याउन स्थानीय सरकार तल्लिन रहनु ।
२२. ४ वटा सामुदायिक सिकाई केन्द्र सक्रिय रहनु ।
२३. प्रभावकारी नगर शिक्ष समिति हुनु ।
२४. पालिका स्तरीय अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गरि बालबालिकाहरूलाई प्रतिस्पर्धाको अवसर प्रदान गर्नु ।
२५. पालिका भित्र कार्यरत शिक्षकहरूलाई प्रोत्साहन गर्न हरेक वर्ष तहगत रूपमा उत्कृष्ट शिक्षक घोषणा गरी पुरस्कृत गरिनु ।
२६. दिवाखाजा, छात्रवृत्ति जस्ता कार्यक्रमहरू प्रभावकारी कार्यान्वयनमा रहनु ।
२७. कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन र समग्र पक्षलाई हेरेर पालिका भित्र हरेक वर्ष उत्कृष्ट विद्यालय घोषणा गरी पुरस्कृत गर्ने गरिएको ।
२८. एकीकृत पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको प्रयास गरिनु र सो सम्बन्धमा शिक्षाहरूलाई तालिमको अवसर प्रदान गर्नु ।
२९. आधारभूत तह १-३ मा कक्षा शिक्षण लागु भएको ।
३०. सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा विद्युत तथा इन्टरनेट सेवाको पहुँच पुगनु ।
३१. विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेर समुहका बालबालिकाहरूलाई विद्यालय शिक्षामा ल्याउन पहल र कदम चालिनु ।
३२. स्थानीय शिक्षा योजना बनाई शिक्षालाई व्यवस्थित र गतिशील बनाउने प्रयास रहनु ।

१.७ योजनानिर्माणप्रक्रिया

कुनै पनि कार्य सम्पन्न गर्न गरिने परिकल्पनाको स्वरूपलाई कार्यान्वयन तहसम्म पुर्याउन प्रतिफलदिने प्रक्रियाहरूकोसम्मिश्रण नै योजना हो । योजना आफैमा निर्मित हुने होइन र यो एउटा जटिल र चुनौतीपूर्ण कार्य पनि हो । यस कार्यलाई व्यवस्थित रूपमा अगाडि बढाउनको लागि तपसिलका चरण र प्रक्रियाहरूलाई गम्भीरतापूर्वक अवलम्बन र अनुसरण गरिएको छः

- शैक्षिक योजना निर्माण सम्बन्धमा नगर शिक्षा समितिमा पटक पटक बहस र अन्तरक्रिया संचालन गरिएको ।
- योजना निर्माण सम्बन्धमा विभिन्न निकायबाट (शिक्षा विकास तथा समन्वय समित, शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानव स्रोत क्रिअसा केन्द्र लगाएको विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैर सरकारी संघसंस्था) तालिम संचालन भएको ।
- पी. पी.सी. नेपाल जनकपुरधाम को आयोजनमा सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, शिक्षा समितिका पदाधिकारी र प्र.अ. ज्यूहरूको लागि १ दिने स्थानीय शैक्षिक योजना निर्माण सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन भएको ।
- शिक्षा समितिबाट नगरपालिकाको शिक्षा योजना निर्माणका लागि कार्यदिश सहितको १५ सदस्यीय निर्माण कार्यदलको गठन भएको ।
- शैक्षिक योजना निर्माणको लागि ७ सदस्यीय लेखन समिति गठन गरेको ।
- योजनालाई मूर्तरूप दिन आन्तरिक छलफल तथा कार्ययोजना निर्माण गरिएको ।
- योजनाको लागि आवश्यक तथ्याङ्क तथा आवश्यक दस्तावेजहरूको अध्ययन टिपोट, संकलन, व्यवस्थापन तय गरिएको ।
- युनिसेफ नेपालको प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोगमा पी.पी.सी. नेपाल जनकपुरको आयोजनामा योजना लेखन समितिको लागि बर्दिबासमा २ दिने कार्याशाला संचालन गरेको र लेखन समितिबाट औपचारिक रूपमा लेखन कार्य सुरु गरेको ।

- पी.पी.सी. नेपाल जनकपुरधामको आयोजना पुनः २ दिने कार्याशाला आयोजना गरि लेखन कार्यलाई व्यवस्थित र निश्चित ढाँचा प्रदान गरेको ।
- यस पालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा विभिन्न विषय क्षेत्रमा कार्य गरि रहेका GNI नेपाल, DSWCN, PAC NEPAL, आसमान नेपाल लगायत अन्य गैर सरकारी संघसंस्थाहरूसंग १ दिने छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरेको ।
- योजनाको ड्राफ्ट तयार गरि सम्पूर्ण सरोकारित निकाय, व्यक्ति, कर्मचारी, नागरिक समाजबाट सुझाव संकलन गर्ने कार्य गरेको ।
- सुझावको आधारमा कार्यदलबाट योजनाको ड्राफ्ट तयार गरिएको ।
- ड्राफ्टमा पुनःसुझावको लागि सुझाव संकलन तथा छलफल गरिएको ।
-

यो योजना तय गर्दा मुख्य रूपमा संघीय तथा सरकारका नीति, कार्यक्रम, योजनाको साथै अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा राष्ट्रले प्रतिबद्धता गरेका कुरालाई समेत मुख्य आधार बनाइएको छ । साथै पालिकाले तय गरेको दूरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्यको आधारमा यो योजना निर्माण गरिएको छ ।

परिच्छेद २: दूरदृष्टि, ध्येय, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण

२.१ दूरदृष्टि

“सबल, सक्षम र सीपयुक्त शैक्षिक नागरिक निर्माण समृद्ध भंगहा सुखी भंगहा बासि तयारको आधार”

२.२ ध्येय (Mission)

“सक्षम, प्रविधियुक्त, बालमैत्री विद्यालय तथा बैकल्पिक शिक्षालयको माध्यमबाट भंगहा बासीको शिक्षा प्राप्त गर्ने संबैधानिक अधिकार सुनिश्चित गर्दै एक्काइसौं शताब्दी सुहाउँदो सक्षम र सिपमुलक नागरिक तयार गर्ने ।

२.३ उद्देश्य (Objectives)

१. विद्यालय जाने उमेर समुहका सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षा र अनौपचारिक/बैकल्पिक शिक्षाको पहुच वृद्धि गरि शैक्षिक अवसर सुनिश्चित गर्नु ।
२. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा र निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्दै गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु ।
३. विपद तथा आपतकालीन अवस्थामा बालबालिकाहरुलाई शिक्षण सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्नु ।
४. समतामुलक तथा समावेशी वातावरणमा शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर सुनिश्चित गर्नु ।
५. सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्नु ।
६. शिक्षित र सीपयुक्त जनशक्ति हुने अवसर प्रदान गर्नु ।

२.४ रणनीतिहरू

माथि २.३ मा उल्लेखित उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि निम्नलिखित रणनीतिहरू अपनाइनेछन् ।

- २.४.१. आधारभूत तहसम्मको शिक्षालाई अनिवार्य गर्ने ।
- २.४.२. दिवाखाजा र छात्रवृत्तिलाई विस्तार गरी शिक्षण सिकाइमा विद्यार्थीको सहभागी वृद्धि गर्ने ।
- २.४.३. विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीलाई व्यवस्थित, व्यवहारिक, वैज्ञानिक बनाउने ।
- २.४.४. विद्यालयमा सबै प्रकारको हिंसा र शोषण अन्त्य गरी विद्यालय शान्तिक्षेत्र घोषणा गर्ने ।
- २.४.५. सम्पूर्ण बालबालिकाहरुको पहुँच योग्य आधुनिक प्रविधि सहितको कक्षाकोठाको व्यवस्थापन गर्न ।
- २.४.६. बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री र छात्रामैत्री पूर्वाधारहरू निर्माण सहितको शिक्षण सिकाइको अवसर प्रदान गर्ने ।
- २.४.७. शिक्षकको पेशागत विकासका लागि क्षमता अभिवृद्धि तथा तालिम कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- २.४.८. एक विद्यालय एक उत्पादन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- २.४.९. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- २.४.१०. आयमुलक छोटो अवधिको सिप विकास तालिम कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- २.४.११. सामुदायिक पुस्तकालय कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- २.४.१२. स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- २.४.१३. विद्यालय सुशासनमा अभिभावकको सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।
- २.४.१४. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षालाई अनिवार्य गर्ने ।
- २.४.१५. विपत प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- २.४.१६. अनौपचारिक तथा बैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमहरुलाई सघन रूपमा संचालन र व्यवस्थित गर्ने ।
- २.४.१७. साक्षरता, निरन्तर र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर सर्वसुलभ गर्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको कार्यक्षमतामा सबलीकरण गर्ने ।
- २.४.१८. विभिन्न गैर सरकारी तथा नागरिक समाजबाट संचालित विभिन्न आयोजना तथा कार्यक्रमहरुलाई एकीकृत गरि पालिकाको शैक्षिक अवस्था उकासन महत्तम उपयोग/परिचालन गर्ने ।

२.४.१९. विद्यालय शिक्षामा सुशासन प्रवर्द्धन गर्न विद्यालयको नेतृत्व प्रणालीमा सुधार, सूचना प्रविधिमा आधारित व्यवस्थापन, नतिजामा आधारित उत्तरदायित्व प्रणाली सिकास र अनुगमन तथा मुल्यांकन संयन्त्रको विकास गर्ने ।

२.४.२०. सुधारोन्मुख सुपरिवेक्षण प्रणाली कार्यान्वयन र नियमति गर्ने ।

२.५ कार्यनीतिहरु :

भंगहा नगरपालिकाको शैक्षिक कार्य योजना कार्यान्वयन गर्नका लागि निम्नानुसारको कार्यनीति अबलम्बन गरिनेछ ।

१. अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षा पूर्ण कार्यान्वयनको लागि सघनरूपमा प्रभावकारी कार्ययोजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।

२. दिवाखाजा कार्यक्रमलाई नियमित र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्दै आधारभूत तह सम्म विस्तार गर्न नगरपालिकाले थप अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

३. छात्रवृत्ति कार्यक्रमलाई उपलब्धिमुलक र व्यावहारिक बनाउन सम्पूर्ण निकायहरूलाई एकद्वार प्रणालीबाट अगाडी बढाइनेछ ।

४. PMT (विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति) कार्यक्रमलाई विद्यालय तहबाट नियमित र विस्तार गरीदै लगिनेछ ।

५. पालिका स्तरीय छात्रवृत्ति कोष स्थापन गरी नियमित कार्यान्वयन गरिनेछ ।

६. विद्यालय नक्सांकनको आधारमा विद्यालय विस्तार र मर्ज गरिनेछ ।

७. नगर शिक्षक थप गर्दै क्रमशः शिक्षक विद्यार्थी अनुपात व्यवस्थित गरिनेछ ।

९. तालिम, कार्याशाला, गोष्ठी तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम मार्फत विद्यालय व्यवस्थापन तथा शिक्षक अभिभावक संघको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

१०. बडागत अनुगमन तथा नियमन संरचना निर्माण गरी सक्षम अनुगमन प्रवृत्तिको विकास गरिनेछ ।

११. सबै किसिमको हिंसा अन्त्य गरी विद्यालयलाई बालमैत्री, लैंगिकमैत्री र सिकाइमैत्री बनाइनेछ ।

१२. मूल्याङ्कन प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन स्थानिय तहमै प्रश्नपत्र निर्माण गरी कक्षा ५ र ८ मा पालिकास्तरीय परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।

१३. विद्यार्थी निरन्तरताका लागि अभिभावक र आमा समूह परिचालन गरिनेछ ।

१४. सबै विद्यालय/धार्मिक विद्यालयका खेलमैदान र स्वच्छ खानेपानी, अपाङ्गमैत्री र छात्रामैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।

१५. सामाजिक, आर्थिक र शारीरिक रूपले पछाडी परेका बालबालिकाहरूलाई शैक्षिक अवसर प्रदान गर्न अभिमुखीकरण, प्रचारप्रसार र विभिन्न स्किमहरू प्रदान गरिनेछ ।

१६. स्मार्ट बोर्ड सहितको कक्षाकोठा सञ्चालन गर्ने ।

१७. विद्युतिय पुस्तकालय र विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना गर्ने ।

१८. अतीरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नका लागि प्रत्येक मा.वि./नि.मा.वि. मा ICT को सूविधा सहितको स्तरीय सभाहल निर्माण गर्ने ।

१९. शिक्षकहरूको पेशागत विकासका लागि नवप्रवेशि सेवाकालीन, पुनर्ताजगी, TPD र ICT तालीमको नियमित संचालन गरिनेछ ।

२०. विद्यालय/धार्मिक विद्यालयको कार्यरत शिक्षक तथा अन्य सबै प्रकारका विद्यालय कर्मचारीहरूलाई पालिकाबाट थप सेवा सुविधा विस्तार गरि शिक्षण पेशालाई आकर्षित बनाइनेछ ।

२१. एक विद्यालय एक उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक सम्भावनाहरूको खोजी गर्ने ।

२२. SEE तथा १२ कक्षाका परीक्षा दिएर बसेका विद्यार्थीहरूको लागि आवश्यक छोटो अवधिको सिप विकास कार्यक्रम सञ्चालनका गरि आत्मनिर्भर बनाइनेछ ।

२३. प्रत्येक बडामा सामुदायिक पुस्तकालयको स्थापना गर्ने ।

२४. पालिकाभरीका शिक्षकहरूलाई क्रमिक रूपमा मा.वि., नि.मा.वि. र प्रा.वि. तहका प्रत्येक शिक्षकहरूलाई Laptop सहितको तालिम सञ्चालन गर्ने ।

२५. स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि विज्ञ सहितको पाठ्यक्रम निर्माण समिति मार्फत पाठ्यक्रम निर्माण, पाठ्यक्रम

- प्रवोधिकरण, पाठ्यपुस्तक निर्माण गरी कार्यन्वयन गरिनेछ ।
२६. नियमित रूपमा विद्यालय भ्रमण गरी विद्यालय/धार्मिक विद्यालय विकासका लागि सुझाव सल्लाह दिने अभिभावकलाई सम्मान गर्ने ।
२७. प्रारम्भिक बालबालिकाको अनुभव नलिइ आएको बालबालिकालाई कक्षा १ मा भर्ना नलिने ।
२८. वैकल्पिक शिक्षाका लागि अनलाइन र घुम्ती सिकाइ शिक्षाको व्यवस्थापन गर्ने ।
२९. धार्मिक विद्यालयमा बालविकास केन्द्र स्थापना गर्ने ।
३०. धार्मिक विद्यालयहरूलाई थप व्यवस्थित र सुधार गर्दै लगिने छ ।
३१. अनौपचारिक/वैकल्पिक सिकाइको अवसर प्रदान गर्न प्रदेश सरकार, संघ सरकार र अन्य सिकास साझेदारहरूसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
३२. राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप सघन रूपमा संचालन गरि प्रत्येक नागरिकलाई प्रमाणपत्र सहितको सीपयुक्त तथा शैक्षिक जनशक्ति बनाइनेछ ।
३३. विपद् तथा संकटमा उद्धार र शिक्षण सिकाइलाई निरन्तर दिन शिक्षा समूहद्वारा विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गरिनेछ ।

२.७ उपलब्धी :

१. सबै बालबालिकाको विद्यालय/धार्मिक विद्यालय शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।
२. भौतिक पूर्वाधार सहित बालमैत्री, लैंगिकमैत्री र छात्रमैत्री विद्यालय/धार्मिक विद्यालयको वातावरण सृजना हुनेछ ।
३. दक्ष प्राविधिक जनशक्ति सहितको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रविधिमैत्री हुनेछ ।
४. सक्षम र आत्मनिर्भर विद्यालय/धार्मिक विद्यालय निर्माण हुनेछ ।
५. विद्यार्थीको नियमितता र अतीरिक्त क्रिपाकलापमा सहभागिता सुनिश्चित हुनेछ ।
६. जिवनपर्यन्त शिक्षाले गर्दा सम्पूर्ण नागरिकमा आधारभुत शिक्षाको पहुँच हुनेछ ।
७. सरोकारित निकायहरू विद्यालयप्रती जवाफदेही र उत्तरदायी हुनेछ ।
८. स्थानीय पाठ्यक्रम लागु भएको हुनेछ ।
९. साक्षर पालिका हुनेछ ।
१०. प्रारम्भित बालशिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा विद्यार्थी भर्ना हुनेछ ।
११. अनौपचारिक/वैकल्पिक शिक्षा सञ्चालन हुनेछ ।
१३. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यन्वयन हुनेछ ।
१४. सम्पूर्ण नागरिक प्रमाणपत्र सहित सीपयुक्त शैक्षिक जनशक्ति हुनेछन ।
१६. समृद्ध भंगहा र सुखी भंगहावासी हुनेछ

२.८ अपेक्षित मुख्य कार्य सम्पादन सूचक (परिणात्मक नतिजा)

यस योजना अपेक्षित मुख्य कार्य सम्पादन सूचक (परिणात्मक नतिजा) निम्नबमोजिम हुने छ :

क्र.सं	सूचक	सूचकहरू को तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०	२०८७	२०८	२०	सूचकको स्रोत	तथ्यांक को स्रोत
१.	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा									
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना	स्थानीय	६४.९	७१.५४	७८.८७	८६.७	९५.८	९९		

	दर* (%)	राष्ट्रिय	८६.२	८९.५	९४. ०	९९.०				
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका* (%)	स्थानीय	५१.२	५९.६९	६९. ६२	८१.२ १	९४.७ २	९९		
		राष्ट्रिय	६८.६	७३.०	८५. ०	९५.०				
२. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)										
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुदप्रवेश दर (%)	स्थानीय	६०.४	६८.४९	७७. ६८	८८.११	९९.९ ३	१० ०		
		राष्ट्रिय	९६.९	९७.५	९९. ०	१००				
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कूल प्रवेश दर (%)	स्थानीय	१०८.८	१०७.४ ३	१० ६.१ ३	१०४.८ ४	१०३. ५७	१० १. ५		
		राष्ट्रिय	१२१.९	११५.०	१० ७.०	१०५.०				
२.३	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९५.३	९६	९७. ५	९८.५	९९	९९ .५		
		राष्ट्रिय	९७.१	९९.०	९९. ५	१००				
२.४	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा कूल भर्ना दर* (%)	स्थानीय	१२३.९	११९.४ १	११ ४.४ १	१०९.९ ४	१०५. ६४			
		राष्ट्रिय	११९.२	११५.०						
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुदप्रवेश दर (%)	स्थानीय	७३.१३	७८.५	८०. ५	८५	९५	९८		
		राष्ट्रिय	९८.३							
२.६	आधारभूत तहको कक्षा ५ को कूलप्रवेश दर* (%)	स्थानीय	१५५	१४०	१३ ०	११५	१०५	१० २		
		राष्ट्रिय	११३	११०	१० ७	१०५.०				
२.७	आधारभूत तहको	स्थानीय	८६.७	८९.८५	९३.	९५.५०	९८	९९		

	कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर* (%)				११					
		राष्ट्रिय	९३.०							
२.८	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा ५) पूरा गर्ने दर* (%)	स्थानीय	८८.०	९०.८४	९३. ७७	९६.७९	९९.९ २	१० ०		
		राष्ट्रिय	८५.८	९३.१	९५. ५	९९.५				
२.९	आधारभूत तहमा (कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका* (%)	स्थानीय	५६.२१	४५.०	३०. ०	१५.०	८.०	२. ०		
		राष्ट्रिय	२२.२	२०.०	१५. ०	१०.०				
२.१ ०	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क*	स्थानीय	०.९०	०.९२	०.९ ५	०.९८	०.९९	१. ००		
		राष्ट्रिय	१.०६			१.०१				
२.१ १	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९५.८	९६.८१	९७. ८५	९८.९१	९९.९ ९	१० ०		
		राष्ट्रिय	९३.४	९९.०		१००				
२.१ २	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कूल भर्ना दर (%)	स्थानीय	१२२.४	११०.८ ६	१० ९.७ ०	१०८.५ ६	१०७. ४४			
		राष्ट्रिय	११०.४							
२.१ ३	आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर* (%)	स्थानीय	८७.१	८९.३	९१. ५	९३.७	९५.९	१० ०		
		राष्ट्रिय	७९.३			९५.०				
२.१ ४	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर*(%)	स्थानीय	७६.४	८१.७२	८७. ४०	९३.४९	९९.९ ९	१० ०		
		राष्ट्रिय	७२.७			९५.०				
२.१ ५	आधारभूत तह(कक्षा १-८) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक*	स्थानीय								
		राष्ट्रिय	१.०१	१.०१						
२.१	कक्षा ३ मा नेपा	स्थानीय	४७.७	५०	५५	६५	७५	८०		

६	न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ३ को आधारभूत वा तह २ हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	ली भाषा	राष्ट्रिय								
		गणित	स्थानीय	६१.३	७०	७५	८०	८५	९०		
२.१ ७	कक्षा ५ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ५ को आधारभूत तह हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय	५६	६०	६५	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय	४५.०	५२.०	६०.०	७०.०				
		गणित	स्थानीय	६७.५	७०	७५	८०	८५	९०		
			राष्ट्रिय	२८.३	४०.०	६०.०	७०.०				
२.१ ८	कक्षा ८ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ८ को तह ३ हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय	५६.६	६०	६५	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय	६८.५	७०	७२	७५				
		गणित	स्थानीय	४२.९	५०	६०	६५	७०	८०		
			राष्ट्रिय	५३.५	६०.०	६५.०	७०.०				
		विज्ञान	स्थानीय								
			राष्ट्रिय	४३.८	५०.०	६०.०	७०.०				
२.१ ९	विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका (%)	आधारभूत (क	स्थानीय	०.०६	०.०५	०.०३			०		
			राष्ट्रिय	२.९	१.०	०.५	०				

		क्षा १- ५)									
		आ धार भूत (क क्षा १- ८)	स्थानीय	०.२	०.१५	०.१	०.०५		०		
			राष्ट्रीय	६.६		१.०	०				
२.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) अध्यापनरत कूल शिक्षक मध्ये महिला शिक्षकको सङ्ख्या*(%)		स्थानीय	४२.४	४३	४४	४४	४५	४६		
०			राष्ट्रीय	४३.७	४५.०	५०. ०	५०.०				
३. माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)											
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर* (%)		स्थानीय	२३.०	३३.२५	४८. ०४	६९.४१	८३.४ ३	१० .०		
			राष्ट्रीय	४७.६		६५. ०					
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कूल भर्ना दर* (%)		स्थानीय	१५.४०	२६.०७	४४. १३	७४.७०	९७.१ ८			
			राष्ट्रीय	७१.४			९९.०				
३.३	माध्यमिक तहमा कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक* (कक्षा ९-१२)		स्थानीय	०.८४	०.९०	०.९ ५	१.००		१. ००		
			राष्ट्रीय	१.०२	१.००	१.० ०	१.००				
			राष्ट्रीय	९७.५							
३.५	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १० मा पुग्ने दर (%)		स्थानीय	४१.१	५१.५६	६४. ६७	८१.१२	९०.८ ६			
			राष्ट्रीय	६०.३							
३.६	कक्षा १ मा भर्ना		स्थानीय								

	भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)	राष्ट्रिय	२४.०								
३.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या* (%)	स्थानीय	३.७	४	५	७	८	१०			
		राष्ट्रिय	२०.६	२२.०	२७.०	३३.०					
३.८	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा अध्ययनरत विद्यार्थी मध्ये विज्ञान र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या*(%)	स्थानीय	विज्ञान	०	०	१	२		५		
			प्रा.व्या.	०.०८	०.१	१	१.५	३	५		
		राष्ट्रिय	विज्ञान			१५.०					
			प्रा.व्या.	१०.०	१७.०	३०.०					
३.९	कक्षा १० का विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि* (अङ्कमा)	नेपाली भाषा	स्थानीय	६३	६५	६८	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय								
		गणित	स्थानीय	५४	६०	६५	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय								
		विज्ञान	स्थानीय	३७	४५	५५	६०	६५	७५		
			राष्ट्रिय								
		अङ्ग्रेजी	स्थानीय	४९	५५	६०	६५	७०	७५		
			राष्ट्रिय								
४. जिवन-पर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा											
४.१	साक्षरता दर (१५ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय	४६.६	८०	९०	९५		९५.५			
		राष्ट्रिय	५८.०		९५.०						
४.२	साक्षरता दर (६ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय	५५.४	८०	९०	९५		९८			
		राष्ट्रिय	८२.०	८९.०	९५.०	१००					
४.३	साक्षरता दर (१५-२४ उमेर समूह) (%)	स्थानीय	७३.४	९०	९५	९८		९९			
		राष्ट्रिय	९२.०		९९.						

					०					
		राष्ट्रीय	०.६५			०.८०				
५. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तालिम										
५.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक विकास तथा तालिम प्राप्त आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति*(%)	स्थानीय								
		राष्ट्रीय	३१.०	४०.०	५०.०	७५.०				
५.२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा(कक्षा ९-१२ वा डिप्लोमा वा प्रि-डिप्लोमा वा सो सरह)उत्तीर्णजनशक्ति*(वार्षिक सङ्ख्या)	स्थानीय	३०	५०	६०	१००	१३०	१५०		
		राष्ट्रीय								
६. सुशासन तथा व्यवस्थापन										
६.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	५२:१	५०:१	४५:१	४०:१				
		राष्ट्रीय	२४:१		३०:१	३०:१				
६.२	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	९७:१	९०:१	८०:१	७०:१	६०:१	४५:१		
		राष्ट्रीय	३०:१		३०:१	३०:१				
६.३	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	६२:१	५८:१	५२:१	५०:१	४५:१	४०:१		
		राष्ट्रीय	३३:१	३१:१	३०:१	३०:१				
६.४	माध्यमिक तह (कक्षा	स्थानीय	४०:१	४०:१	४०:१	३५:१	३५:१	३५		

	९-१०) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)				१			:१		
		राष्ट्रिय	४०:१		३०: १	३०:१				
६.५	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात	स्थानीय	३७:१	३७:१	३७: १	३५:१	३५:१	३५: १		
		राष्ट्रिय	४१:१	३५:१	३०: १	३०:१				
७. शिक्षामा लगानी										
८.१	कूल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित बजेट*(%)	स्थानीय	१२	१२	१५	१५	२०	२०		
		राष्ट्रिय	१०.६८	१५.०	१७. ०	२०.०				
८.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रु. हजारमा)	स्थानीय	१८	२२	२५	२६	२८	३०		
		राष्ट्रिय	१८	२१	२४					
८.३	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रु. हजारमा)	स्थानीय	११	१५	१७	१८	२०	२३		
		राष्ट्रिय	११	१५	१७					

परीच्छेद-३ शिक्षाको मुख्य उपक्षेत्र

३.१ प्रारम्भिक विकास र शिक्षा

३.१.१ वर्तमान अवस्था

भंगहा नगरपालिका अन्तर्गत सामुदायिक बालविकास केन्द्र ४१ वटा धार्मिक १ वटा संस्थागत ६ वटा गरी जम्मा ४८ वटा बालविकास केन्द्र रहेको छ । जस्मा अध्ययनरत विधार्थी संख्या १७२० रहेको हुन्छ । ECD उमेर समुहका बालबालिकाहरुको जनसंख्या १८०० रहेका हुदाँ जम्मा बालविकासको शिक्षक ४८ वटा जसमध्ये ४१ वटा तालीम प्राप्त छन् ।

३.१.२. उद्देश्य:

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्न निम्नलिखित उद्देश्यहरु राखेका छन्:-

- ४ वर्ष उमेर समुहका सबै बालबालिकाहरुलाई प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा सहभागितामुलक पहुच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
- सबै बालबालिकालाई बालविकास र शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गराउनु,
- प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु,

३.१.३. रणनीति

उल्लेखित उद्देश्यहरु हासिल गर्नकालागि देहायवमोजिम का रणनीतिहरु तय गरिएका छन्:-

- ४ वर्ष उमेर समुहका सबै बालबालिकाहरुलाई प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा पहुच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नका लागि निर्धारित न्यूनतम मापदण्ड, पाठ्यक्रम, नम्रस र ढाचाँअनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने ।
- नमुना बालविकास केन्द्र स्थापना गर्ने,
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा लगत सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।
- बालकक्षा व्यवस्थापन कक्षा सजावट प्रविधिमा आधारित शैक्षिक साग्री बाल अध्ययनको व्यवस्थापन गर्ने ।
- राष्ट्रिय पाठ्यक्रम रूपमा आधारित भई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका लागि न्यूनतम सिकाइ कार्यघण्टा सुनिश्चित गर्ने ।
- ECD सिकाइ क्षेत्र अनुसारको कक्षाकोठा निर्माण गर्ने,
- ECD शिक्षकहरुको तलवभत्ता वृद्धि गर्ने ।

३.१.४. उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि

- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेर समुहका सबै बालबालिकाहरुलाई एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा सहज पहुच हुनेछ
- निर्धारित मापदण्ड, पाठ्यक्रम र दायरा अनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन हुनेछ ।
- सबै प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरुमा न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक तथा बालबालिकाको हेरचाहको तथा सहयोगका लागि सहायक कर्मचारी सहित केन्द्रले न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेको हुनेछ ।

- एक वडा १ नमूना बालविकास केन्द्र स्थापना हुनेछ ।
- ४ वर्ष उमेर भएका सबै बालबालिकाहरूको बालविकास र शिक्षामा सहभागिता मूलक सुचिञ्चित हुनेछ ।
- सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गराइनेछ ।
- प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चित हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर	१३६.४	१२५	१२०	११५	११०	१०५
२	तोकिएको न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त गरेका शिक्षक संख्या	१५	३०		४५		सबै
३	नमूना प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्र	०	१	२	३	४	५
४	न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्र	५	१०	१५	२०	२५	३०

३.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण	पटक	१				१	२	३००	४	संघ, नगरपालिका
२	शिक्षक/सहयोगी कार्यकर्ताहरूको योग्यता र क्षमता विकास तथा पुनर्ताजकी	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ, नगरपालिका, गैसस,
३	प्रारम्भिक बालविकास तथा कक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि नगरपालिका स्तरको न्यूनतम	पटक	१				१	२	५०	४ पटक	नगरपालिका

	मापदण्डहरू विकास, प्रबोधिकरण तथा कार्यान्वयन गरिन										
४	सुरक्षित तथा अपांगमैत्री शौचालय सहितको कम्तिमा एउट छुट्टै कक्षाकोठाको व्यवस्था गरिने	केन्द्र	५	५	५	५	५	२५	२०००	सबै	नगरपालिका, गैससहर, विद्यालय
५	मापदण्डले तोके अनुसारको पूर्वाधार सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्रि र बाहिरि सिकाई तथा खेल सामग्री आदिको व्यवस्थापन गरिने	पटक	१		१		१	३	१२००	६	नगरपालिका, गैससहर, विद्यालय तथा प्रदेश
६	बालबालिकाको मानसिक रूपमा स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, बृद्धि अनुगमन गरी कुपोषण भएका बालबालिकाको लागि आवश्यक प्रबन्ध गरिने	पटक	१	१	१	१	१	५	२००	१०	संघ, नगरपालिका र गैसस
७	प्रत्येक वडामा कम्तिमा एक वटा नमुना प्रारम्भिक बालविकास तथा कक्षा स्थापना तथा सञ्चालन गरिने	संख्या	१	१	१	१	१	५	२५०	९	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, वडा, गैसस
८	उत्कृष्ट प्रारम्भिक बालविकास कक्षालाई प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम व्यवस्थापन गरिने	पटक	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	नगरपालिका, वडा

३.२. आधारभूत शिक्षा

३.२.१. वर्तमान अवस्था

भंगहा नगरपालिका अन्तर्गत आधारभूत विद्यालय ३६ वटा रहेका छन् जस मध्ये १-५ सञ्चालन भएको २८ वटा, १-८ सञ्चालन भएको ८ वटा रहेका छन् । यि मध्ये ६ वटा संस्थागत र ९ वटा धार्मिक विद्यालय रहेका छन् ।

आधारभूत शिक्षा उमेर समूहो जनसंख्या १०८६३ रहेको छन् । विद्यालयमा १२३६४ विधार्थी भर्ना भएका छन् । आधारभूत तहमा कक्षा दोहर्थाउने दर २४.४७% dropout ४.०६, कक्षा उर्तीण दर ६१.८०% शिक्षक विधार्थी अनुपात १-५ को १.५६ र ६-८ को १.९७ रहेको छन्। यस पालिकाले कक्षा १-८ का शिक्षण सिकाइ आधारका लागि गरीएका प्रयासहरु:-

- नगर शिक्षक भर्ना,
- शिक्षक डायरीको व्यवस्थापन,
- एकीकृत पाठ्यक्रम लागु,

- ग्रेड शिक्षण लागु,
- शैक्षिक क्यालेन्डर अनुसार नगरस्तरीय अतीरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन ।
- शिक्षकहरूका लागि मागमा आधारित तालीम ।
- बालक्लव, छात्राक्लव, गुनासो सुनवाइ समिति सक्रिय रहेको,
- विभिन्न संघ संस्था जस्तै GNI, Pac-DSWCN र PPC द्वारा आर्थिक र शैक्षिक सामग्री सहयोग,

समस्या:

- कक्षा दोहर्याउने दर बढी भएको ।
- शिक्षक विधार्थी अनुपात नमिलेको ।
- विद्यार्थी उपस्थिति न्यून रहेको ।
- स्थानिय पाठयक्रम लागु नभएको ।
- अभिभावकको रुचि अनुसार English Medium मा कक्षाकोठा सञ्चालन नहुन ।
- मुख्य तथा अनिवार्य विषयको सिकाई उपलब्धि कमजोर हुन्छ ।

३.२.२. उद्देश्य:

- अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभुत शिक्षा कार्यान्वयन गर्ने,
- विद्यार्थीको उपस्थितिमा नियमितता ल्याइ सिकाइ उपलब्धी वृद्धि गर्ने,
- शिक्षक विधार्थी अनुपात मिलाउने ।
- आधारभुत तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, सिकाइमैत्री समावेशी, भयरहित र सुरक्षित बनाउने ।

३.२.३. रणनीति:

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नकालागि देहायबमोजिमका रणनीतिहरू तय गरीएका छन्:-

- कक्षा ३ सम्म एकीकृत पाठयक्रमका आधारमा कक्षा शिक्षण कार्यान्वयन गर्ने,
- स्तरअनुसारको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।
- विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाको विवरण सङ्कलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि विभिन्न प्रम्साहुनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- आपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने ।
- उत्कृत शिक्षक र उत्कृष्ट विद्यालय घोषणा गर्ने ।
- विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवंशअनुकूल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, भाषिक विविधता अनुकूलको माध्यम भाषाको उपयोग तथा सामाजिक संस्कृतिक विविधताको सम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रकृयाको प्रयोग गर्ने ।
- विद्यालयमा बालउधान, फूलवारी करेसावारी, वृक्षारोपन सडक नाटक आदि जस्ता कार्यक्रम समावेश गर्ने ।
- शिक्षक तालिम तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- विद्यालय शिक्षालाई प्रकृतिक प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी र जलवायु परीवर्तन जस्ता परिस्थितिप्रति अन्यानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षात सिकाइ वातावरण तयार गर्ने ।

३.२.४. प्रमुख उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि

- अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
- आधारभूत तहको शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि भएको हुनेछ ।
- शिक्षक विद्यार्थी अनुपात मिलेको हुनेछ ।
- आधारभूत तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण वालमैत्री सिकाइमैत्री, समावेशी, भयरहीत र सुरक्षित हुनेछ ।
- स्थानिय पाठ्यक्रम लागु भएको हुनेछ ।
- शिक्षकहरु तालिमप्राप्त हुनेछ ।

नतिजा

क्रस	सूचक (उदाहरण)	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	आधारभूत तह(प्राथमिक कक्षा १-५)मा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको संख्या	४५०	२५०	१५०	१००	५०	०
	आधारभूत तह(प्राथमिक कक्षा १-५)मा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको संख्या	८०५	३००	२००	१००	५०	०
२	आधारभूत तह(कक्षा १-५) मा तालिम प्राप्त शिक्षकको संख्या (एकीकृत पाठ्यक्रम तथा ५ दिन सम्मको तालिम)	८०	१००	१२०	१४०	१६०	१६०
३	वृहत विद्यालय सुरक्षा कार्यक्रम लागु भएका विद्यालय संख्या	०	२	५	१०	१५	२४
४	बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री विद्यालय संख्या	०	१०	१५	२०	२५	सबै
५	विद्यार्थी संख्याको आधारमा शिक्षक दरबन्दी पुगेको विद्यालय संख्या	५	७	९	११	१२	१५

३.२.५ प्रमुखक्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय	
			१	२	३	४	५				जम्मा
१	विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन	पटक	१			१		२	५०		संघ, प्रदेश र नगरपालिका
२	शिक्षक र विद्यार्थी अनुपातको आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन र दरबन्दी पुनर्मिलान	पटक	१					१ २	५०	३	संघ, नगरपालिका
३	आधारभूत तह उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भर्ना गर्ने	प्रतिशत	९९	९९.५				९९.८	५००	१००	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, वडा, CLC, गैसस
४	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक विकास (भवन तथा कक्षा कोठा, फर्निचर, खानेपानी, शैचालय, घेरावेरा, खेलमैदान, खाजा घर आदि)	विद्यालय संख्या	१०	१३	१५	१७	२०		७००००	सबै	संघ, प्रदेश नगरपालिका, गैसस
५	उत्कृष्ट विद्यालय अनुदान कार्यक्रम	विद्यालय संख्या (पटक)	२	२	२	२	२	१०	७५०	सबै	नगरपालिका
६	विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशिल बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन	योजना तयारि पटक	१					१ २	५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
७	सिकाईका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा बृद्धि गरि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास गरिने	पटक	१		१			१ ३	४७५०	५	संघ, नगरपालिका, गैसस
	पढ्नका लागि सिक्ने तथा सिक्नका लागि पढ्ने प्रक्रियालाई प्रोत्साहित गर्न विद्यालयमा उचित	संख्या	५	३	२	२	२	१४	३५००	सबै	संघ, नगरपालिका, गैसस

	प्रयोगशाला र पुस्तकालय तथा सिकाई कुनाको व्यवस्था गरिन										
८	आधारभूत तहमा सञ्चालन गरिने परीक्षालाई थप व्यवस्थित बनाइने	पटक (वार्षिक)	निरन्तर						५००	निरन्तर	नगरपालिका
९	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखीकरण गरिन	पटक	१		१		१	३	५००	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
१०	प्रधानाध्यापकसँग नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन करार गर्ने र निर्धारित लक्ष्य हाँसिल गर्न व्यवस्थापनमा स्वायत्तता दिदै अनुगमनलाई नतिजामुलक बनाउदै लगिने	पटक	१		१		१	३	५०	६	नगरपालिका
११	विद्यार्थी प्रतिभा पहिचानको लागि सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	५००	१०	नगरपालिका, गैसस

३.३. माध्यमिक शिक्षा:

३.३.१. वर्तमान अवस्था:

भंगहा नगरपालिका अन्तर्गत जम्मा ७ वटा माध्यमिक विद्यालयहरु रहेका छन् । जसमध्ये एउटा प्रविधिक धार संचालन भएको छ । तीन वटा (११ र १२) संचालन भएको छ । यसमा अध्ययनरत विद्यार्थी संख्या १२२७ रहेका छन् । माध्यमिक शिक्षा उमेरसमूहका वालवालीकाहरुको जम्मा जनसंख्या ४६४५ जना रहेका छन् । जम्मा माध्यमिक तह शिक्षक दरवन्दी २९ जना छन् । माध्यमिक तहको कक्षा दोहर्याउने दर २.६ कक्षा छाडने ९.२ दर र उर्तीण विद्यार्थी ९६.४३ रहेका छन् ।

माध्यमिक शिक्षा सुधारका लागि नगरपालिका द्वारा गरीएका सुधारका प्रयासहरु:-

- शिक्षकहरुका लागि मागमा आधारित तालिम,
- सक्रय वालक्लव, छात्रक्लव र गुनासो सुनवाइ समिति,
- नगरपालिका स्तरीय अतीरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन,
- दैनिक पाठयोजना निर्माणकालगि शिक्षक डायरी लागु,
- पुस्तकालय-विज्ञान ल्याव र कम्प्युटर ल्यावको स्थापना

- प्रत्येक वर्ष राष्ट्रपति रनिङ्ग सिल्ड प्रतियोगिता सञ्चालन
- नगर शिक्षक भर्ना,
- नियमित प्रअ बैठक,
- विद्यालयहरुको गुनासो सम्बोधनका लागि नगर शिक्षा समितिमा गठन छलफल ।

समस्याहरु:

- तहगत विषयगत दरवन्दीको अभाव,
- अन्य संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने र सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना भई परीक्षा दिने गलत परीपाटी,
- अभाभावको लगानि र सहभागिता नहुनु ।
- अतीरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नका लागि सभाहल नहुनु ।
- सम्बन्धित निकायवाट नियमित रुपमा अनुगमन नहुनु ।
- प्रविधिमैत्री शिक्षक तथा कर्मचारी संख्या न्यून हुन्छ ।
- विद्यार्थी संख्या बढी भएको विद्यालयमा सेक्सनको व्यवस्था नहुनु ।

३.३.२. उदेश्य:

- माध्यमिक शिक्षालाई निष्कक बनाइ समतामूलक पहुच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
- गुणस्तरयुक्त माध्यमिक शिक्षा प्रदान गर्नु ।
- माध्यमिक तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण-वालमैत्री, सिकाइमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु,
- खुद भर्नादर बढाउनु,
- विषयगत शिक्षक दरवन्दी व्यवस्था र वृत्ति विकासमा जोड दिनु,
- आवासिय विद्यालयका साथै यातायातको सुविधा विस्तार गर्नु,

३.३.३. रणनीति:

माथि उल्लेखित उदेश्यहरु हासिल गर्न देहाय बमोजिमको रणनीतिहरु अपनाइने छः-

- विद्यार्थीलाई विद्यालयमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने ।
- प्राविधिमैत्री, दक्ष तथा तालिम प्राप्त विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्ने,
- शिक्षक पेशागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने,
- सक्षम र नेतृत्वदायी प्रधानध्यापकको व्यवस्था गर्ने,
- आवधिक रुपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने,
- प्राकृतिक प्रकोप, संकट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन जस्त परिस्थितिप्रति अध्ययनशील बनाउने,
- जिवनोपयोगि सिकाइसंग जोडेर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने,
- अतीरिक्त क्रियाकलाप संचालनका लागि ICT को सुविधा सहित सभाहल निर्माण गर्ने,
- आपतकालीन परोस्थितिमा शिक्षणकार्य सञ्चालनका लागि विद्यार्थी शिक्षक र अभिभावकको क्षमता विकास गर्ने ।

३.३.४. उपलब्धि र नतिजा:

उपलब्धि

- माध्यमिक शिक्षा निशुल्क र समतामूलक पहुच तथा सहभागिता सुनिश्चित हुनेछ ।
- गुणस्तरयुक्त माध्यमिक शिक्षा प्रदान गरिनेछ,
- भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, सिकाइमैत्री, समावेशी र सुरक्षित हुनेछ ।
- खुद भर्नादर सत प्रतिशत हुनेछ,
- प्रविधिमैत्री, दक्ष तथा तालिम प्राप्त विषयगत शिक्षकको व्यवस्था हुनेछ ।
- आवासिय विद्यालयका साथै यातायातको सुविधा विस्तार हुनेछ ।

नतिजा

क्रस	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	माध्यमिक तह(कक्षा ९-१०) मा भर्ना भएका विद्यार्थी संख्या	८९२	१०७०	१२८४	१५४१	१८४९	२२१९
२	माध्यमिक तह(कक्षा ११-१२) माभर्ना भएका विद्यार्थी संख्या	२०८	२०४	२४४	३००	५००	८००
३	विज्ञान विषयमा अध्ययनरत विद्यार्थी संख्या	०	०	५०	६०	८०	१००
४	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions)पूरा गरेका माध्यमिक विद्यालय संख्या	३	४	५	६		७
५	प्राविधिमैत्री, दक्ष तथा तालिम प्राप्त विषयगत शिक्षक प्राप्त विद्यालय संख्या	३	४	५	६		७

६	विज्ञान विषय संचालन भएको माध्यमिक (११-१२) संचालित विद्यालय संख्या	०		१		२	
	विद्यार्थी संख्या अनुसार शिक्षक दरबन्दी पुगेको विद्यालय संख्या	२	३	४	५	६	७

३.३.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इका इ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	ज म्मा			
१	विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन		१	०	०	०	१	२	५०	३	संघ, नगरपालिका
२	मापदण्ड अनुसार शिक्षक र विद्यार्थी अनुपातको आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन (नगर शिक्षक) र दरबन्दी पुनर्मिलान	प	१					१		३	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
३	विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबार, खाजा घर आदि) गरिने	स	१	१	१	१	१	५	३००० ०	९	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
४	शिक्षक क्षमता विकास	प	१		१		१	३	२२५	६	संघ, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र, गैसस
५	माध्यमिक विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गर्ने	प्रति शत	६ ०	६ ५	७ ०	७ ५	८ ०	८०	५००	९८	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
६	उत्कृष्ट माध्यमिक विद्यालय प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम संचालन	पट क	१	१	१	१	१	५	७५०	१०	संघ, नगरपालिका
७	माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकता अनुसार	पट क	१					१	१००	१	संघ, प्रदेश, नगरपालिका,

	कार्यक्रम संचालन गर्ने										गैसस
८	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समितिका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखीकरण गरिन	पट क	१		१		१	३	१५०	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
९	सबै माध्यमिक विद्यालयहरूमा पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला र सूचना प्रविधि प्रयोगशाला स्थापना गरिन	पट क	१				१	२	५०००	४	संघ, प्रदेश, नगरपालिका
१०	प्रधानाध्यापकसँग नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन करार गर्ने र निर्धारित लक्ष्य हाँसिल गर्न व्यवस्थापनमा स्वायत्तता दिदै अनुगमनलाई नतिजामुलक बनाउदै लगिने	पट क	१		१		१	३	५०	६	नगरपालिका
११	उत्कृष्ट नतिजा हाँसिल गराउने शिक्षक प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ।	पट क	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	नगरपालिका
१२	माध्यमिक विद्यालयहरूमा गणित ल्याव स्थापना गरिने ।	विद्या लय सं ख्या	१	१	१	१	१	५	१२५०	सबै	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
१३	विज्ञान प्रयोगशाला सहित विज्ञान विषय संचालन हुने माध्यमिक विद्यालय (कक्षा ११-१२)	विद्या लय		१			१	२	५०००	३	संघ, प्रदेश र स्थानीय

३.४ प्रविधिक शिक्षा तथा व्यासाधिक तालिम:

३.४.१.वर्तमान अवस्था:

यस भंगहा नगरपालिकामा प्राविधिक धार अन्तर्गतका कक्षा (९-१२) संचालीत विद्यालय एउटा रहेको छन् । जसमा अध्ययनरत विधार्थी ९३ जना रहेका छन् । प्रविधिक धारा तर्फका जनशक्त हुनुपर्नेमा २ जना मात्र रहेका छन् ।

समस्याहरू:

- दक्ष प्रविधिक जनशक्तिको अभाव हुनु,
- पाठ्यपुस्तक उपलब्ध नहुनु,
- कार्यथलो (OJT) को लागि उचित स्थान नपाउनु,

३.४.२. उद्देश्य:

- माध्यमिक तहमा अध्ययन गर्न आउने विधार्थीहरूका लागि प्राविधिक शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने,
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको क्षेत्रमा उत्पादन हुने जनशक्तिका लागि स्थानिय स्तरमा रोजगारी तथा स्वरोजगारीका लागि अवसर उपलब्ध गराउने,
- उपलब्ध स्रोत र साधनमा आधारित रोजगार व्यवसाय उद्योग मार्फत आर्थिक विकास र समृद्धिमा योगदान पुर्याउने,
- प्राविधिक धारा का साथै विज्ञान संकायको स्थापना गर्ने,

३.४.३. रणनीति:

माथि उल्लेखित उद्देश्य परीपूर्तीका लागि देहायबमोजिमको रणनीति अपनाइने छ:-

- माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विधार्थीहरू मध्य २५% लाई प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको कार्यक्रममा पहुँच सुनिश्चित गर्ने,
- समय सापक्ष प्राविधिक शिक्षाका थप कार्यक्रमहरूको विस्तार गर्ने,
- प्राविधिक धार संगसंगै विज्ञान संकाय संचालन गर्ने ।
- प्रयोगात्मक तर्फ प्राथमिकता दिन प्रयोगात्मक ल्याब व्यवस्थित गर्ने,
- आवासीय प्राविधिक विद्यालय र यातायातको व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्ने
- विद्यार्थीहरूका लागि OJT को लागि कार्यशाला स्थापना गर्नु,
- पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम संचालनका लागि अवसरहरू सृजना गर्ने,
- प्राविधिक धारमा कार्यरत शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकासलाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी विकास र विस्तारका लागि नगरपालिका स्तरमा नीति र योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- यस धारमा अध्ययनरत विधार्थीहरूको श्रम बजार खोजिका लागि स्वविषयसंग सम्बन्धित सरकारी गैरसरकारी संघसंस्था/उद्योग व्यापार व्यवसायमा संलग्न व्यक्तिसंग आवश्यकता अनुसार श्रम सम्झौता गर्ने ।

३.४.४. प्रमुख उपलब्धि र नतिजा

- माध्यमिक तहमा अध्ययनरत जम्मा विधार्थीमध्ये २५% ले प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्राप्त गरेको हुनेछ ।
- सञ्चालनमा रहेका प्राविधिक शिक्षालय तथा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रमहरू प्रभावकारी, गुणस्तरीय र साधन स्रोत सम्पन्न भएका हुने ।
- नगरपालिकामा कम्तिमा ३ वटा विद्यालयहरूमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमकार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको क्षेत्रमा उत्पादन हुने जनशक्तिका लागि स्थानिय स्तरमा रोजगारी तथा स्वरोजगारीका लागि अवसर सुनिश्चित हुनेछ ।
- उपलब्ध स्रोत र साधनमा आधारित रोजगार व्यवसाय उद्योग मार्फत आर्थिक विकास र समृद्धिमा योगदान हुनेछ ।
- प्राविधिक धाराका साथै विज्ञान संकायको स्थापन हुनेछ ।
- छोटो अवधिका प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमहरू सञ्चालनका लागि निजी साझेदारी अनुसार सञ्चालन भएका हुने ।
- स्थानीय प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिम नीति तथा योजना विकास र कार्यान्वयन भएको हुने ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	प्राविधिक धार संचालित विद्यालय संख्या	१	१	१	१	२	२
२	प्रविधिक शिक्षा तथा व्यसायिक तालिम प्राप्त गरेको जनसंख्या (%)	२%	३%	५%	६%	८%	१०%
३	प्राविधिक धाराका साथै विज्ञान संकायको स्थापना	०	०	०	१	१	१
४	व्यावसायिक शिक्षा संचालित विद्यालय संख्या (CTVET)	०	०	०	१	१	१
५	पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम संचालन भएका विद्यालय संख्या	०	०	०	१	२	३

३.४.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्रसं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इका इ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	ज म्मा			
१	आवासीय प्रविधिक विद्यालय र यातायातको व्यवस्था गरिने	पट क	१				१	२	१००० ०	३	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
२	सुविधा सम्पन्न प्रयोगशाला व्यवस्थापनमा सहयोग गरिने।	विद्या लय सं ख्या	१				१	२	१०००	३	संघ, प्रदेश, नगरपालिका
३	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सम्बन्धी नगरस्तरीय नीतिको तर्जुमा गरिने।	पट क	१				१	२	५०	४	संघ, नगरपालिका
४	पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम संचालन गरिने।	विद्या लय सं ख्या	१	१	१	२	२	७	७००	सबै मा.वि.	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस

५	वैदेशिक रोजगारीबाट हांसिल गरेको अनुभव र सीपलाई खोजी, प्रमाणीकरण र उपयोग गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सहजीकरण गरिने	पटक	१	१	१	१	३	५००	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस	
६	छोटो अवधिका सीप मूलक तालिमहरू सञ्चालन गरिने।	पटक	१	१	१	१	५	५००	१०	संघ, नगरपालिका, गैसस	
७	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन गरिने।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	संघ, नगरपालिका	
८	प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका यूवाहरूलाई उद्धमशीलता विकासको लागि सहयोग गरिने।	संख्या		२	२	२	२	८	४००	२०	नगरपालिका, गैसस

३.५ अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ

३.५.१ वर्तमान अवस्थामा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुल्ला तथा बैकल्पिक शिक्षा, आजीवन शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन मुल्यांकन र नियमन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ। यसै सन्दर्भमा यस भंगहा नगरपालिकाले समेत अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने जिम्मेवारी वहन गर्दै आएको छ। यस नगरपालिका अन्तर्गत अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षा सम्बन्धी कार्य गर्न ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू संचालनमा रहेका छन्। यसले समुदायमा रहेका नागरिकहरूलाई सीप विकास कार्यक्रम मार्फत जीवनपर्यन्त सिकाइमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ। संघीय सरकारको ससर्त कार्यक्रम मार्फत आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा साक्षरता कार्यक्रम संचालनको लागि निरिक्षरहरूको तथ्यांक संकलनको कार्य भएको देखिन्छ तर कोभिड-१९ को महामारीका कार्यक्रम अघि बढ्न नसकेको देखिन्छ। साथै विद्यालय बाहिरा रहेका ९ वर्ष देखि १६ वर्ष उमेर समूहका किशोरी हरूको लागि UNICEF नेपालको आर्थिक सहयोग तथा भंगहा नगरपालिकाको समन्वयमा Life Skill सम्बन्धी तालिम कार्यक्रमको माध्यमबाट विद्यालय भर्ना तथा विद्यालय भर्ना हुन नसक्नेको लागि जीवन यापनको लागि न्यूनतम कुराहरू वितरण गरेको थियो। यस गरि आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ तथा शैक्षिक सत्र २०८१ मा ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सहयोगमा विद्यालय उमेर समूहका (५ वर्ष देखि १४ वर्ष) विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको तथ्यांक संकलन समेत गरेको छ।

३.५.२ उद्देश्य:

- सवै नागरीकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित गर्ने।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत समुदायमा विभिन्न सीप विकास तथा आयमूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने।

३.५.३ रणनीति:

माथि उल्लेखित उदेश्य प्राप्तीका लागि देहायबमोजिमका रणनीतिहरू उपनाइनेछः-

- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभुत सुविधासम्पन्न पुस्तकालय सामुदायिक सूचना केन्द्र एफएम सञ्चालन र सेवाप्रभाव गर्ने बहुउदेशीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गर्ने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय सङ्घसंस्था, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम अधिधावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षा संचालन गर्ने,
- सिकारुका आवश्यकता अनुसार तहगत पाठ्यक्रम सिकाइ र भाषिक विविधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गर्ने,
- सरोकारवाला संगको समवय-सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक खुला तथा कीशोरी शिक्षा र प्रौढ शिक्षा संचालन गर्ने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत विभिन्न सिप विकास र आयआर्जन तथा सिपमूलक कार्यक्रम संचालन गर्न,
- आनौपचारिक माध्यमबाट सिकिएको ज्ञान सिपहरूको समय समयमा निरीक्षण गर्ने ।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत नागरिकहरूको सीप परिक्षण र प्रमाणपत्र विवरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

३.५.४. प्रमुख उपलब्धि:

- विद्यालय बाहिर रहेका सबै नागरीकका लागि अनौपचारिक शिक्षा संचालन हुनेछ ।
- अनौपचारिक शिक्षा अन्तर्गत सिपमूलक आयमूलक र जीवनोपयोगि सिप शिक्षा संचालन हुनेछ ।
- सबै नागरीकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित हुनेछ ।
- सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसंगको समन्वयमा सिकारुहरूको आवश्यकता अनुसार आजीवन सिकाइका नमुना मोड्युल तथा सिकाइ सामग्रीहरू विकास तथा कार्यान्वयन भएको हुने ।
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइबाट आर्जित ज्ञान तथा सीपको पहिचान एवम् प्रमाणीकरण गर्न नीति/ नियमावली / कार्यविधि तयार गरी राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप अनुरूप समकक्षता प्रदान गर्न समन्वय र सहजीकरण भएको हुने ।
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संरचनागत व्यवस्था तयार भई कार्यसञ्चालन भएको हुने ।
- सङ्घ र प्रदेश सरकारसंगको समन्वयमा अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि लागत साझेदारीताको प्रारूप तयार भएको हुने ।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको समन्वयमा वाय्वास्थित सामुदायिक पुस्तकालयको स्थापना र कार्यान्वयन भएको हुने ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	साक्षरता नागरिक (१५ वर्ष देखि ५९ वर्ष)	५७	८०	९५	९७		
२	विद्यालय बाहिर रहेका	१२५४	२००	१००	५०	२०	०

	विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरु संख्या						
३	आधारभूत सुविधासम्पन्न सामूदायिक सिकाइ केन्द्रको संख्या	०	१	२	३	४	५
४	सामूदायिक पुस्तकालयको संख्या	०	०	१		२	३
५	सीप तथा ज्ञानको परिक्षण गरि प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने नागरिकको संख्या	०	१००	२००	३००	३५०	५००
	सीपमुलक तथा आयमुलक तालिम प्राप्त नागरिक	०	१००	२००	३००	३००	४००

३.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्रसं	प्रमुख क्रियाकलापहरु	इका इ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरु हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	ज म्मा			
१	सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसंग समन्वय र सहकार्यमा लागत सहभागीको प्रारूप तयार गरिने।	पट क	१				१	२		३	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
२	निरक्षरहरुको तथ्याङ्क संकलन तथा खण्डिकृत डाटावेस तयारी	पट क	१					१	२५०	१	नगरपालिका, CLC, विद्यालय, गैसस
३	साक्षरता तथा साक्षरोत्तर शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पट क	नि र न्त र	नि र न्त र	नि र न्त र	नि र न्त र	नि र न्त र	निर न्तर	५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय, CLC
४	सामुदायिक विद्यालयका बालबालिकाहरुको नियमितता तथा नतिजा वृद्धि गर्न अभिभावक शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिने	पट क		१		१		२	१५०	४	नगरपालिका, गैसस र CLC
५	सामूदायिक सिकाइ केन्द्रको सुदृढीकरण	पट क		१			१	२	३००	४	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
६	अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाई	पट	१				१	२	२००	४	संघ, प्रदेश,

	र यसको आगामी मार्ग सम्बन्धमा अवधारणागत स्पष्टताका लागि विज्ञ समुहबाट अवधारणा पत्र तयार गरी अभिमुखीकरण गरिने ।	क									नगरपालिका, गैसस र CLC
७	सामुदायिक पुस्तकालय तथा वाचनालयहरू स्थापना गरी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसंग आवद्ध गरिने ।	पटक	१	१		१	३	१५००	५		प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, CLC
८	सिकाइ क्रियाकलापमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग (रेडियो, टेलिभिजन, अनलाईन तथा अफलाइन डिजिटल सामग्री, डिजिटल प्लेटफर्म विकास र संचालन) गरिने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१२५	निरन्तर		नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
९	राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप अनुसार योग्यता प्रमाणीकरण तथा समकक्षता सम्बन्धी कार्यविधि तयार तथा कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा सहजीकरण गरिने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर		संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, CLC
१०	नवसाक्षरहरू र विपन्न महिलाहरूलाई समावेश गरी समूहहरू निर्माण गर्ने र कायआर्जनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै बचत गर्ने बानीको विकास गर्ने संयन्त्र निर्माण र त्यसको परिचालन गर्ने ।	पटक	निरन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	५००	निरन्तर		संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, CLC
११	स्थानीय/रैथाने भाषा, कला, प्रविधि संस्कृतिको संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकास गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	पटक	१		१		१	३	४५०	५	नगरपालिका, गैसस र CLC

३.६ अन्य उपक्षेत्र

३.६.१ वर्तमान अवस्था

- यस पालिका भित्र मन्टेस्वरी विधिमा आधारित कार्यक्रम हालसम्म पनि सञ्चालन हुन सकेको छैन,
- व्यावसायिक सिप र तालिम प्रदान गर्न सकिएको छैन ।
- सामुदायिक वा सार्वजनिक पुस्तकालय, वाचनालय प्रबन्ध छैन ।
- मातृ भाषामा शिक्षा, समावेशीकरण, विविधता व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रम समेटिएको छैन ।

३.६.२. प्रमुख समस्या र समस्या र चुनौती:

- मन्टेस्वरी विधिमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु ।
- विद्यालय उमेर समूह बाहेकका अन्य बेरोजगार युवा वर्गलाई व्यावसायिक सिप र तालिम दिनु ।
- सामुदायिक वा सार्वजनिक पुस्तकालय/वाचनालयको स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्नु ।

- मातृभाषामा शिक्षा, समावेशीकरण, विविधता व्यवस्थापनका कार्यक्रम ल्याउनु

३.६.३ उद्देश्य:

- भंगहा नगरपालिकालाई साक्षर नगरपालिका घोषणा गर्नु ।
- सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्नु ।
- समुदाय स्तरमा पुस्तकालय/वाचनालयको स्थापना गर्नु ।
- कक्षा३ भन्दा मुनिका बालबालिकालाई मातृभाषामा शिक्षाको प्रबन्ध गर्नु ।
- समावेशीकरण, विविधता व्यवस्थापन गर्नु ।

३.६.४ रणनीति:

- साक्षर अभियानमा शिक्षक, विद्यार्थी, नागरिक समाज, जनप्रतिनिधि र सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको परिचालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप कार्यान्वयन गर्न नीति तथा कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्नु ।
- १ सामुदायिक सिकाई केन्द्र एक पुस्तकालय/वाचनालयको स्थापना क्रमशः गर्ने ।

परिच्छेद-४: अन्तर सम्बन्धित विषय तथा क्षेत्र

४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन

४.१.१ वर्तमान अवस्था: परीक्षा विद्यार्थीहरूले सिकेका ज्ञान, सीपहरूको मापन गर्ने साधन हो । हामी अझै मापन परम्परागत रूपमा चलीआएको Paper Pencil Test को माध्यमले विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धी परिक्षण गर्दै आइरहेको अवस्था छ । परीक्षाको साधनहरूमा जती वैधता अपनाउन सक्थ्यो मूल्याङ्कन त्यतिनै विश्वसनीय र वैध हुन्छ । कक्षा १ देखि ३ सम्म १०० प्रतिशत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, कक्षा ४ देखि ८ सम्म ५० प्रतिशत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र ५० प्रतिशत आवधिक परीक्षाका माध्यमले मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था पाठ्यक्रमले गरेको छ । आधारभूत तहको परीक्षा संचालन र व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय तहको कार्य क्षेत्र रहेको छ । परीक्षा व्यवस्थापनका समग्र पक्षहरूमा विश्वसनीयता र वैधता कायम गर्दै सिकाइको मूल्याङ्कनबाट सिकाइका लागि मूल्याङ्कन तर्फको सुरुवाती गर्नु आवश्यकता छ । भंगहा नगरपालिकाले कक्षा ८ को आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा सञ्चालन गर्नका लागि एक आधारभूत तह संचालन तथा व्यवस्थापन समिति गठन गरी केन्द्रिकृत परीक्षा प्रणालीलाई अवलम्बन गरेको छ ।

भंगहा नगरपालिकाको समग्र पाठ्यक्रम र पाठ्यक्रमको उपलब्धता, पाठ्यक्रमको उपयोग र स्थानीय पाठ्यक्रमको अवस्थालाई निम्नानुसार उल्लेख गरीएको छ :

- हाम्रो पालिकाभित्र समयमै पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको उपलब्धता भएको देखिन्छ
- नेपाल सरकार र पा.वि.के.ले तोके अनुसारको पाठ्यक्रम लागु गराई सोही अनुसार कार्यान्वयन भइरहेको छ ।
- पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका विषय र क्षेत्र अनुसारको सिकाइ गराइएको छ ।
- नगरस्तरीय स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण भई शैक्षिकशत्र २०८० बाट कक्षा १ को पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयनमा ल्याइ सकिएको छ ।
- स्थानीय पाठ्यक्रममा स्थानीय कला, संस्कृति, भुगोल, जातजाति र समुदायसम्बन्धी जानकारी गराइएको छ ।

४.१.२ प्रमुख समस्या र चुनौती

- ❖ नियमित उपस्थित नहुने विद्यार्थीलाई पाठ्यक्रमले निर्दिष्टगरेका विषय, क्षेत्र र मूल्याङ्कन प्रणालीमा आवद्ध गराउनु ।
- ❖ पाठ्यक्रमले तोकेको पाठ्यभार र पाठ्यघण्टा पुरा गर्न र सक्षमता हांसिल गर्नु ।
- ❖ स्थानीय पाठ्यक्रमलाई सबै कक्षा सम्म लागु राउनु ।

४.१.३ उद्देश्य

१. पाठ्यक्रम आधारित भइ समयमै ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु ।
२. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री आधारभूत तहको सबै कक्षामा सविस्तार गर्नु ।
३. निरन्तर आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिलाई प्रभावकारी ढङ्गले लागू गर्नु ।

४.१.४ रणनीति

उल्लेखित उद्देश्य हांसिल गर्नका लागि स्थानिय तहले अपनाउने रणनीति यस प्रकार छन:-

१. चैत्र मसान्त सम्म सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा तोकिएको नयाँ पाठ्यपुस्तक र पाठ्यसामग्रीहरू उपलब्ध गराउने ।
२. पाठ्यक्रम विकासकेन्द्रद्वारा विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालालाई प्रबोधिकरण गर्ने ।
३. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षकहरूको पेसागत क्षमता वृद्धि गर्ने ।
४. विपत, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा बैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सक्ने बैकल्पिक व्यवस्थाको पुर्व तयारी गर्ने गर्ने ।
५. शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोतसामग्री, विद्यार्थीका लागि सिकाई सामग्री, स्वअध्ययन तथा सन्दर्भ सामग्री साहित्यको पुस्तकालय तथा ई-पुस्तकालय विस्तार गर्ने ।
६. स्थानिय तथा मातृभाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने ।

७. विद्यालयमा आधारित विद्यार्थी सहयोग पद्धति विकास गर्ने ।
८. सहपाठी सिकाई समूह गठन गरी कमजोर सिकाई क्षमता भएका वालवालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
९. विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धिलाई शिक्षाको वृत्ति विकाससँग आवद्ध गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गर्ने ।
१०. निरन्तर विद्यार्थी मुल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाईको अभिन्न अङ्गको रूपमा प्रयोग गर्ने ।

४.१.५ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

योजनाको कार्यान्वयनबाट हासिल हुने मुख्य उपलब्धि निम्न लिखित छन्:-

१. पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाईद्वारा सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।
२. समयमै पाठ्यपुस्तक र पाठ्यक्रम उपलब्ध भएको हुनेछ ।
३. सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा पुस्तकालय तथा ई-पुस्तकालय निर्माण भएको हुनेछ ।
४. स्थानिय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
५. एकीकृत पाठ्यक्रम पूर्ण कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
६. निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मुल्यांकन पद्धतिको कार्यान्वयन भई विद्यार्थीका सिकाई उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	एकीकृत पाठ्यक्रम लागु गरेका विद्यालय संख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
२	परीक्षामा स्तरीकृत प्रश्न प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या	१४	२५	सबै	सबै	सबै	सबै
३	स्थानीय भाषामा कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालय	०	१	२	३	४	५
४	निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्ने विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
५	जलवायु परिवर्तन तथा उत्थानशीलता सम्बन्धी सामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या	०	५	१०	१५	२०	सबै
६	स्थानीय पाठ्यक्रम लागु भएको विद्यालय संख्या	०	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
७	पुस्तकालय तथा ई-पुस्तकालय निर्माण	५	६	७	८	१०	१२

भएको विद्यालय संख्या						
----------------------	--	--	--	--	--	--

४.१.६ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	पाठ्यक्रमको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनको लागी शिक्षक तालिम सञ्चालन	पटक	१		१		१	३	३००	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र, गैसस र CLC
२	कक्षा कोठामा आधारित विद्यार्थी मूल्याङ्कन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५००	निरन्तर	नगरपालिका, विद्यालय
३	स्थानीय पाठ्यक्रम अन्तर्गत पाठ्यपुस्तक विकास गरिने।	कक्षा	२	३	५	७			१५००		नगरपालिका
४	परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई स्थानीय पाठ्यक्रममा समायोजन, परिमार्जन र विकास गरिने।	पटक			१			१	५०	२	नगरपालिका
५	निर्देशिका, कार्यविधि तथा मार्गदर्शन अभिमुखीकरण तथा प्रबोधिकरण गरिने।	पटक	१		१		१	३	१५०	६	नगरपालिका, गैसस
६	अभिभावक शिक्षाको पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयन गरिने।	पटक		१				१	१५०	२	संघ, प्रदेश, नगरपालिका र CLC
७	स्थानीय स्तरमा उपलब्ध शैक्षिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग गरिने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स. र शिक्षक
८	विपद्को र संकटको समयमा विद्यालय तहमा प्रयोग गर्न सकिने सामग्रीको विकास गरिने।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	३००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, विद्यालय, गैसस, CLC

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

समग्र सिकाइ प्रक्रियाको लाभग्राही सिकारु अर्थात् विधार्थी हुन् भने त्यसको सञ्चालनको भूमिकामा रहने व्यक्ति भनेको शिक्षक नै हुन्। यसर्थ शिक्षक जति सशक्त दक्ष हुन सक्यो विधार्थी त्यहि अनुपातमा योग्य बन्न सकछन्।

आफ्नो पेशाप्रति इमान्दार, लगनशील र सिकाइ सहजिकरणमा कुशल सहजकर्ताका रूपमा शिक्षकलाई विकास गर्नु आजको टड्कारो आवश्यकता हो। विपेश गरी पेशागत दक्षताले निपूर्ण शिक्षक शैक्षणिक योजना निर्माण,सिकाइ सहजिकरणका लागि आवश्यक शैक्षक सामग्री सङ्कलन र प्रयोग , प्रभावकारी विधार्थी मुल्यांकन जस्ता विषयमा ध्यान पुर्याउनु पर्ने देखिन्छ।

योग्य आमाले घरनै उज्यालो पारे जस्तै योग्य शिक्षकले विद्यालय नै उज्यालो पार्दछन्। यसर्थ सिकाइमा शिक्षकलाई कुशल आमातुल्य बनाउनु आजको आवश्यकता देखिन्छ।

यस योजनामा समग्र भंगहा नगरपालिकाको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षण पेशालाई मर्यादित रोजाइको पेशाका रूपमा स्थापित गर्ने, कक्षाकोठाको सिकाइलाई गुणस्तरीय बनाउने, शिक्षकको पेशागतविकासलाई प्रभावकारी बनाउने, विधार्थीको सिकाइ प्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने र पालिकाभिन्न विषयगत तहगत आधारमा आवश्यकता अनुसार विधार्थी संख्या र शिक्षकको उपलब्धतालाई हेरेर दरवन्दि मिलानको कामसमेत गरिन्छन्।

यस योजनामा भंगहा न.पा.को शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकासको वर्तमान अवस्थाको समिक्षा गरि चुनौतीहरुको सामना गरि शिक्षक व्यवस्थापन लाई प्रभावकारी बनाउने सन्दर्भमा उदेश्य, उदेश्य पूरा गर्नका लागि अपनाइने रणनीतिहरु, कार्यक्रम कार्यान्वयन हासिल हुने अपेक्षित नतिजा तथा मुख्य मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरु समावेश गरिएको छ।

४.२.१ वर्तमानअवस्था

शिक्षण पेशाप्रति आकर्षण र नियुक्ति:

समग्र शिक्षण पेशालाई मर्यादित रोजाइको पेशाका रूपमा विकास गर्न आवधिक १५ औं योजना (२०७६/७७ -२०८०/८१) देखि नै नेपाल सरकारले विश्व विद्यालयका तेजिला प्रतिभाहरुलाई आकर्षित गर्न उत्कृष्ट अङ्गधारिहरुलाई Fast Track वाट शिक्षण पेशामा ल्याउने मनसायत राखेको देखिन्छ तर त्यसको व्यवहारिक रुपान्तरण हुन सकेको देखिन्न। त्यसै गरि शिक्षक सेवा आयोग नियमावलि २०५७ अनुसार शिक्षक हुनका लागि अनिवार्य शिक्षण अनुमतिपत्र हुनै पर्ने ,स्थाइ हुनका लागि आयोगले लिने परिक्षामा उत्तिर्ण भई अब्बल सावित हुनुपर्ने त्यसैगरी बढुवाका लागि का.स.मु. खुला परीक्षा मा समावेश भई बढुवा हुन सक्ने जस्ताप्रावधानहरु राखिएका छन्। सङ्घियता कार्यान्वयन भए संगसंगै आयोगबाट परीक्षा उत्तीर्ण गरि आएका शिक्षकलाईस्थानीय तहले पदस्थापन गरि आवश्यक विद्यालयमा पठाउदै आएको पाइन्छ।

संघिय सरकार ,प्रदेश सरकारले अनुदान दिई अस्थाई करार , राहत प्रकृतिका शिक्षकहरु नियुक्त हुदै विद्यालयमा कार्यरत रहि आएको पाइन्छ। यसका अलावा यस भंगहा नगरपालिकाको विद्यालयमा तहगत,विषयगत र विधार्थी सङ्ख्याका आधारमा शिक्षक अभाव देखिएकाले नगरपालिकाको आफ्नै स्रोतमा शिक्षक नियुक्ति गरि शिक्षक व्यवस्थापन गर्दै आएको छ।

शिक्षक तयार:

शैक्षणिक क्रियाकलापको मुख्य संवाहक शिक्षक रहेकोले शिक्षकलाई एक अब्बल पेशाकर्मीको रूपमा विकास गर्न नेपाल सरकारले समय समयमा विभिन्न कार्यक्रमहरू लागु गर्दै आएको देखिन्छ। शिक्षक हुनका लागि अनिवार्य रूपमा आई.एड.,बि.एड.,एम.एड. जस्ता कोर्स पढेकै हुनु पर्ने । बालमनोविज्ञान, शिक्षण विधि जानेकै हुनु पर्ने , शिक्षक अध्यापन अनुमतिपत्र लिने पर्ने जस्ता वाध्यकारी नियमहरू व्यवहारमै लागु भइरहेका छन् यसका अलावा शिक्षकलाई पूर्व सेवाकालिन, पुनर्ताजगी जस्ता विभिन्न तालिम तथा पेशागत सक्षमताका अवसरहरू दिइँदै आएको देखिन्छन्। हाम्रो भंगहा नगरपालिकाले पनि समय समयमा शिक्षकको पेशागत सक्षमता अभिवृद्धि का लागि आफ्नै साधन स्रोतबाट विभिन्न शैक्षिक तालिम, गोष्ठी,सेमिनार सञ्चालन गर्दै सक्षम शिक्षक तयारिका लागि कार्य गर्दै आएको पाइन्छ।

शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप:

सिकाइका लागि प्रभावकारी शिक्षण क्रियाकलाप हुनु पर्छ नै । कुनै पनि शिक्षण विधि शिक्षकले प्रयोग गर्ने तौरतरिका र विषयवस्तुमा भर पर्छ। शिक्षकले शिक्षण विधि छनौट गर्दा सकेसम्म विधार्थी केन्द्रीत विधि अपनाउनु प्रभावकारि देखिन्छ। सिकाइमा समावेसिता र प्रजातान्त्रिक पद्धति अवलम्बन गर्नु राम्रो मानिन्छ। कमजोर सिकाइ भएकालाई उच्च प्राथमिकतामा राख्नु, फरक क्षमता भएका सिकारुलाई उनिहरूको अनुकूलता अनुसार सिकाई प्रक्रियामा सहभागि गराउनु शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको महत्वपूर्ण पाटो हो।

यस भंगहा नगरपालिकाले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई कक्षाकोठासम्म प्रभावकारी ढंगले लैजान सिको न.पा.का लागि वार्षिक शैक्षिक क्यालेन्डर , वार्षिक कार्यपत्रो व्यवस्थापन गरि प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ। त्यसै गरि शिक्षकले दैनिक पाठयोजना निर्माण गर्न भंगहा शिक्षक डायरि नाम दिइ दैनिक पाठयोजना निर्माणका लागि वाध्यकारि योजना कार्यान्वयनमा रहदै आएको छ। शिक्षण सिकाइ प्रभावकारी बनाउनकै लागि एकिकृत पाठ्यक्रम लागु हुनु र नपाकै आयोजनामा शिक्षकको पेशागत सक्षमता अभिवृद्धिका लागि विविध तालिम तथा अन्तरक्रियाहरू सम्पन्न भएका छन्।

शिक्षक पेशागत सहयोग र पद्धति: नेपाल सरकारले शिक्षकको पेशागत सक्षमता अभिवृद्धिका लागि समयानुकूल कार्यक्रम निर्माण गरि लागु गर्दै आएको त सर्वविदितै छ। विशेष गरि देश गणतन्त्रमा गएसंगै सङ्घियता कार्यान्वयन पश्चात लागु भएको तिन तहको सरकारले आ-आफ्नो ठाउँबाट शिक्षकको पेशागत क्षमता अभिवृद्धिका लागि अझ सशक्त ढङ्गले काम गर्नुपर्ने देखिन्छ । केन्द्र र प्रदेश सरकारको नियमित रूपमा सञ्चालन गरेको शिक्षकको पेशागत सहयोगका अलावा यस भंगहा नेपाले आफ्नै पहल कदमिमा शिक्षकलाई विभिन्न सेवाकालिन, पुनर्ताजगी तालिम र कार्यशालाहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ।

यस भंगहा नपाकै अग्रसरतामा पूर्व सेवाकालिन तालिमको केन्द्रको रूपमा विकसित हुने मनसायका साथ सिद्धनाथ क्याम्पस भंगहाको सम्बन्धन प्राप्त गरि सञ्चालन प्रक्रियामा गइसकेको छ।

शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम: संघीय र प्रादेशिक सरकारले आ-आफ्नै ढङ्गले विधालयमा कार्यरत शिक्षकहरूका लागि शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आईरहेको परिपेक्षमा स्थानिय तहको पनि आफ्नै दायित्व रहेकोले यस भंगहा नपाएर आफ्नो दायरा रवसिमिततालाई मध्यनजर गर्दै निम्नानुसारका कार्य गरेका छन्:- विषयगत रोस्टर शिक्षकहरूको व्यवस्थापन,

- सेवाकालिन र पुनर्ताजगी तालिम सञ्चालन,

- विभिन्न NGO, INGOR दातृ निकायहरूको सहयोगमा विपद व्यवस्थापनमा र कोभिडले क्षति पुर्याएको शैक्षिक आपुरण कार्यक्रम सञ्चालन,
- वालविकास सहजकर्तालाई तालिम, एकिकृत पाठ्यक्रम कार्यन्वयन तालिम,
- CAS कार्यन्वयन तालिम,
- शिक्षकहरूविच खेलकुद प्रतिस्पर्धा,
- अपाङ्गमैत्री शिक्षण सम्बन्धी तालिम,
- महिला फोकल शिक्षकलाई CSE तालिम,

शिक्षक उत्तरदायित्वः

उत्तरदायित्वविहिन शिक्षक गैर जिम्मेवार र लापरवाही भई समग्र शैक्षिक प्रणालिलाइ धराशायि बनाउने हुदाँ सबैभन्दा पहिले त शिक्षकलाई जिम्मेवार र उत्तरदायित्वपूर्ण बनाउनु पर्ने हुन्छ।

आजको समयमा उत्तरदायित्व नैतिक प्रश्नमात्र नभई पेशागत मर्यादा पनि हो। दायित्व विहिन शिक्षक भएमा उसले कक्षाकोठा मात्र होइन समग्र विद्यालय र समुदायलाई नै लथालिङ्ग पार्ने हुदाँ यसतर्फ सरोकारवालाहरू सचेत हुनुपर्ने देखिन्छ। जिम्मेवार भई पठनपाठन क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु, आवधिक परीक्षा र मूल्याङ्कनमा दत्तचित्र भई लाग्नु, समयमै नतिजा प्रकाशन र नतिजाको समिक्षा गरि सिकाइ प्रक्रियामा आगामि योजना निर्माण गरि प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु शिक्षकको प्रमुख उत्तर दायित्व हो।

वर्तमानमा भंगहा नपा आफ्नो पालिका भित्रका सम्पूर्ण शिक्षकहरूलाई उत्तरदायित्व पूर्ण बनाउन प्रयत्नरत छ। यसका लागि समय समयमा विद्यालयको अनुगमन, शिक्षकको कक्षाकोठाको निरिक्षण, आवधिक परीक्षा र मूल्याङ्कन प्रणालीको सुपरीवेक्षण गर्दै शिक्षकलाई पेशागत दायित्वप्रति इमान्दार र जिम्मेवार बनाउने कार्यहरू भइरहेको छ।

- समस्या र चुनौतिहरू
- तहगत, विषयगत र विधार्थी सङ्ख्याका आधारमा भंगहा नपा भित्र शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु,
- कमजोर सिकाइ भएका विद्यार्थी लाई सक्षम बनाउनु,
- शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा प्रविधि को प्रयोग नहुनु
- अपाङ्गता र लैङ्गिकता सम्बन्धि तालिमप्राप्त शिक्षक को अभाव भएको
- शिक्षण सिकाइ लाई विधार्थी केन्द्रीत बनाउनु,
- शिक्षण विधि र क्रियाकलापमा विविधता ल्याउनु,
- अभिभावकको माग र समयानुकूल अङ्ग्रेजी माध्यममा पठनपाठन गराउने शिक्षक को व्यवस्थापन गर्नु,

- समानुपातिकरूपमा, तथा आवश्यकताका आधारमा विषयगत र तहगतको हिसावले नगर शिक्षकभर्नाभएको ।
- शिक्षकको व्यवस्थापन अन्तर्गत स्थायी र शिक्षण सहयोगअनुदान, राहत अनुदान शिक्षकहरूबाट अपुग भएका ।

४.२.२ उद्देश्य :-

- भंगहा न.पा.ले शिक्षा क्षेत्रको योजनामा " शिक्षक व्यवस्थापन र विकास "का लागि देहाय बमोजिम उद्देश्य निर्धारण गरेको छ ।
- १.पालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा तहगत विषयगत र सङ्ख्यागत आधारमा उपलब्ध भएका शिक्षक र थप नयाँ नियुक्ति र (पालिकाको तर्फबाट) गरि शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु,
- २.शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउन आवश्यक तालिम र प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्नु,
- ३.कक्षाकोठामा गुणस्तरीय सिकाई प्रवर्द्धनका लागि शिक्षकलाई थप तालिम र क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्नु,
- ४.समयानुकूल अङ्ग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठनका लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गर्नु, ५.समानुपातिकरूपमा, तथा आवश्यकताका आधारमा विषयगत र तहगतको हिसावले नगर शिक्षक भर्ना गर्न

४.२.३ रणनीतिहरू :-

- शिक्षक क्षमता अभिवृद्धिका लागि शिक्षक तालिमको व्यवस्थापन गर्ने ।
- विषयगत/तहगत/सङ्ख्यागत आधारमा दरबन्दी मिलान र थप नयाँ शिक्षकको व्यवस्थापन गर्ने ।
- शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउन कम्प्युटर तालिम दिइनेछ ।
- शिक्षक तालिमलाई विषयवस्तुको ज्ञानशिक्षण सीपमा केन्द्रित बनाइने छ ।
- विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान परिमार्जन गरिनेछ ।
- शिक्षकको निरन्तर पेशागत विकासका लागि शिक्षण सीप विकास सबिन्धी तालिम सञ्चालन गरिने छ ।
- शिक्षक सरुवा अनुमान योग्य र चक्रीय प्रणालीमा आधारित गर्ने ।
- पेशागत दक्षताका आधारमा मूल्यांकन गरि हरेक वर्ष प्राथमिक निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक गरि जम्मा तिनवटा उत्कृष्ट शिक्षक घोषणा गर्दै पुरस्कृत गर्ने ।

४.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

- १.प्रविधिमैत्री, क्षमतावान र सक्षम शिक्षकको व्यवस्थापन भई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार हुनेछ ।
- २.नगरपालिका स्तरमा शिक्षक सक्षमता प्रारूपको विकास भई कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
- ३.शिक्षक पेसा थप प्रतिस्पर्धी र सम्मानित भएको हुनेछ ।

४. नगरपालिका स्तरमा पारदर्शी, वस्तुनिष्ठ र न्यायोचित आधारमा शिक्षकको प्रोत्साहन र पुरस्कार पद्धति स्थापित भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
५. विद्यार्थी अनुपातको आधारमा विषयगत, तहगत र संख्यागत नगरपालिका भित्र शिक्षकको दरबन्दी मिलान हुनेछ ।
६. अपुग शिक्षा भएका विद्यालयमा न.पाद्वारा नियुक्ति गरेका शिक्षक परिपूर्ति भई पालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयमा पर्याप्त शिक्षक हुनेछन ।
७. ५०% भन्दा माथि शिक्षकहरूले प्रविधिमैत्री वातावरणमा शिक्षण सिकाई गर्न सक्ने हुनेछन ।
८. शिक्षकहरूलाई निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरू प्राप्त भएको हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ताको संख्या	१५	२५	३५	४५		सबै
२	आधारभूत तहमा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक	१६१	१६१	१७०	१८२	१९०	१९८
३	माध्यमिक तह(कक्षा ९-१२) मा कार्यरत न्यूनतम योग्यता तथा तालिम प्राप्त शिक्षक(%)	२७	२७	३०	३५	४१	४८
४	सूचना तथा प्रविधिसम्बन्धी नूनतम सक्षमता भएका शिक्षक (%)	१०	१५	२०	३०	४०	५०
५	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली लागु भएका विद्यालय	०	०	२	४	७	९

४.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्रसं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५				
१	शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा शिक्षक	पटक	१		१		१	३	५०	६	संघ, प्रदेश र नगरपालिका

	दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण											
२	शिक्षक अभाव पूर्तिको लागि स्वयंसेवक शिक्षक नियुक्ति र परिचालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	६२५००	निरन्तर	पालिका	
३	नयाँ नियुक्ति भएका शिक्षकहरुलाई सेवा प्रवेश तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	संघ र नगरपालिका	
४	बिद्यालयमा आधारित अनुगमन र सहयोग प्रणाली अन्तर्गत प्र.अ.हरुका लागि Teachers, Mentors सम्बन्धी ३ दिने तालिम दिने	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ र नगरपालिका	
५	शिक्षकले शिक्षण सिकाइमा विताउने समयको कार्यविधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	नगरपालिका र विद्यार्थी	
६	कार्यसम्पादनमा सुधार गर्न नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	नगरपालिका, वडा	
७	शिक्षक पेसागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागि	पटक	१					१	५०	२	नगरपालिका र वडा	

	शिक्षकको संजाल बनाउने										
८	मागमा आधारित शिक्षक पेशागत तालिम कार्यक्रम संचालन	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र, गैसस
९	शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउन कम्प्युटर तालिम प्रदान गर्ने	पटक	१		१		१	३	२५०	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
१०	विषयगत शिक्षक समूह गठन र परिचालन तथा अनुभवी शिक्षक वा समकक्षी शिक्षकबाट सुपरिवेक्षण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
११	नियमित मासिक प्र.अ. बैठक	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका
१२	शिक्षकको अंग्रेजी दक्षता अभिवृद्धिका लागि अंग्रेजी भाषा तालिम सञ्चालन गर्ने	पटक	१			१		२	१००	४	नगरपालिका
१३	नियमित मूल्याङ्कन तथा अनुगमन योजना निर्माण र कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
१४	योग्यता र नतिजामा आधारित उत्कृष्ट शिक्षक	पटक	१	१	१	१	१	५		१०	नगरपालिका

प्रोत्साहन र पुरस्कृत गर्ने										
--------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण

४.३.१ वर्तमान अवस्था

भंगहा नगरपालिका एउटा विविधताले भरिपूर्ण नगरपालिका हो । यस नगरपालिकामा थारु, दनुवार, यादव, कोइरी, धानुक, तेली, सूडी, नुनिया, बिन, मल्लाह, हलुवाई, मारवाडी, सोनार, कायस्थ, ब्राह्मण, भुमिहार, सन्यासी, केवट, कलवार, भेडिहर, माली, दलित जातिहरू (डोम, हलखोर, चमार, दुसाध, मुसहर, खत्वे, धोवी, पासी, तत्मा, वाँतर) र मुस्लीम जातिहरूको बसोबास पाइन्छ । यस नगरपालिका अन्तर्गत सामुदायिक, धार्मिक तथा संस्थागत गरि जम्मा ४१ वटा विद्यालयहरू संचालनमा रहेको छन् र जसमध्ये ८ वटा विद्यालयहरूमा महिला शिक्षक प्रधानाध्यापक समेत रहेको छ । उक्त विद्यालयहरूमा विभिन्न जातजाति, धर्म र आर्थिक अवस्थाका बालबालिकाहरू अध्ययनरत छन् । सामुदायिक विद्यालयहरूमा विपन्न र न्यून आर्थिक अवस्था भएका विशेष गरि दलित समुदायका बालबालिकाको आकर्षण बढी रहेका छन् भने संस्थागत विद्यालयहरूमा मध्यम आयस्तर भएका अन्य जातजातिको आकर्षण बढी देखिन्छ । धार्मिक विद्यालयहरूमा यस पालिका अन्तर्गत मदर्शा विद्यालयहरू संचालन छन् जहाँ मुस्लिम समुदायका बालबालिकाहरू अध्ययनरत रहेका छन् । अझै पनि यस पालिकाको १२५४ (६२८ बालक र ६२७ बालिका) जना बालबालिकाहरू विद्यालय बहिरा रहेका छन् जस मध्ये ९३१ जना (४४५ बालक र ४८५ बालिका) दलित जातिहरू (डोम, हलखोर, चमार, दुसाध, मुसहर, खत्वे, धोवी, पासी, तत्मा, वाँतर) विद्यालय बहिरा रहेका छन् । केही विद्यालयहरूमा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू पनि अध्ययनरत रहेको पाइन्छ । तर उनीहरूको लागि उपयुक्त विद्यालय वातावरण नभएको कारण भर्ना भएका केही अपाङ्ग बालबालिकाहरू पनि विचैमा कक्षा छाड्ने गरेको देखिन्छ । सम्पूर्ण माध्यमिक विद्यालयहरूमा र आधारभूत विद्यालय (६-८) लैंगीगमैत्री शौचालय निर्माण गरिका छान भने केहि आधारभूत तह १-५ मा समेत विस्तार गरिएको लैंगीगमैत्री शौचालयको सुरुवात गरेको छ । अपाङ्गहरूको लागि विशेष शिक्षा र शिक्षालयहरू निर्माण गरि संचालन गर्न सकिएको छैन । सामुदायिक तथा धार्मिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत कक्षा १-५ सम्मका सम्पूर्ण बालिका तथा दलित बालकहरूलाई नेपाल सरकारबाट नियमित प्रदान गर्दै आएको छात्रवृत्ति वितरण हुँदै आएको छ । केही अपाङ्ग विद्यार्थीहरूलाई समेत अपाङ्ग छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आएको छ । संस्थागत विद्यालयहरूबाट पनि विपन्न दलित वर्गका बालबालिकाहरूलाई नियमानुसार निःशुल्क छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आएको छ । आधारभूत तह ६-८ र माध्यमिक तह ९-१२ विद्यालयहरूमा बाल क्लव गठन गरि विद्यार्थी सक्रियता र बाल अधिकार संरक्षण जस्ता विषयमा छलफल र अन्तरक्रिया हुने गरको छ । गुनासो सुनुवाई समिति गठन, गुनासो बक्स, र गुनासो सम्बोधन र व्यवस्थापन समेत हुने गरेको प-गरेको छ । साथै ८ वटा विद्यालयहरूमा छात्रा क्लव गठन र वृहत यौनिकता शिक्षा समेत संचालनमा रहेको छ ।

४.३.२ उद्देश्य

१. लक्षित समूहका व्यक्तिहरूको शिक्षामा समावेशी रूपमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
२. लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइ सहभागिता वृद्धि तथा सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्नु
३. विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद तथा दुर्व्यवहार नहुने सुनिश्चितता गरी बालबालिकाको नियमित उपस्थिति, सहभागिता र सिकाइ सहज हुने वातावरण सिर्जना गर्नु ।
४. विद्यालयमा मनोसामाजिक परामर्श तथा विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउनु ।

४.३.३ रणनीति

१. विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक अवस्थाहरू पुरा गरी अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री बनाउने । यसका लागि बालमैत्री विद्यालय प्रारूप (CFSE) तथा निर्धारित सिकाइका लागि आवश्यक पूर्वाधार पुरा गर्ने ।
२. अपाङ्गताको प्रारम्भिक लेखाजोखा (Disability Screening) गर्दै अपाङ्गताका किसिम तथा स्वरूप पहिचान गरी विशेष कार्यक्रमको माध्यमबाट उपयुक्त समावेशी शिक्षाको व्यवस्थाका साथै आवश्यकतानुसार विशेष विद्यालयको प्रबन्ध गर्ने ।
३. छात्रवृत्तिका लागि विपन्न लक्षित गरी आर्थिक रूपले विपन्न, सुविधाविहिन, कठिन परिस्थितिमा रहेका र अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू सहभागी हुने व्यवस्था गर्ने ।
४. कार्यविधि तयार गरी आवश्यकता अनुसार थप विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।
५. विद्यालयमा सरसफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षाको प्रबन्ध तथा किशोरिहरू लक्षित महिनावारी स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षा प्रदान गर्ने ।
६. आधारभूत तहमा मातृभाषा स्थानीय भाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सिकाइको अवसर प्रदान गर्न प्राथमिकता दिने ।
७. पाठ्यक्रममा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, वातावरण, इतिहास तथा नागरिक ज्ञान तथा सिपका साथै बृहत यौनिकता शिक्षा तथा प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरी सिकाइलाई जीवनोपयोगी सिपसँग आबद्ध गर्ने ।
८. सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकता सम्बोधन गर्ने गरी विविधता कायम तथा विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, वहिष्करण र हेपाई नहुने सुनिश्चिततासहित बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने ।
९. विद्यालयमा अभिभावकको संलग्नता सहितको लक्षित कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

४.३.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

- नगरपालिकास्तरमा विद्यालय उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरू विद्यालय भर्ना भई शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउनेछन ।
- विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकूल शैक्षिक सुशासन कायम गर्न सबै संरचनाहरू जवाफदेही हुनेछन ।
- लक्षित समूहका बालबालिकाको शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित भै सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।
- विद्यालयमा सबै प्रकारको हिंसा, विभेद र दुर्व्यवहार समाप्त भई बालमैत्री वातावरण सिर्जना हुनेछ ।

नतिजा

	शिक्षामा समता र समावेशीकरण	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको संख्या	१२५४	३००	२००	१००	५०	२५
२	आधारभूत तहमा लैङ्गिक समता सूचक	०.९८	०.९८	०.९८	०.९८	०.९७	०.९७
३	माध्यमिक तहमा लैङ्गिक समता सूचक	०.९६	०.९६	०.९७	०.९९	१	
४	दलित समुदायको बालबालिका विद्यालय बाहिरा रहेका संख्या	९३१	२००	१५०	८०	३०	१५
५	महिला शिक्षक	९	९	१०	११	१२	१३

	प्रधानाध्यापक संख्या						
६	हिंसा, विभेद र दुर्व्यवहार रहित बालमैत्री विद्यालय संख्या	०	१५	२०	२५	सबै	

४.३.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुखक्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५वर्ष)						बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरुको पहुँच र विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरु सम्बन्धमा घरधुरी सर्वेक्षण गर्ने	पटक	१		१		१	३	३००	४	
२	विद्यालय उमेर समूहका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालय भित्र ल्याउन सुनिश्चित गर्नका लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	
३	नगरपालिका स्तरमा शैक्षिक समता र समावेशीकरण कार्यान्वयनका लागि संयन्त्र विकास गर्ने	पटक	१					१	५०	२	
४	समता र समावेशिताका विषयवस्तु समावेश गरी प्रधानाध्यापक	पटक	१		१		१	३	१५०	६	

	तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीलाई अभिमुखीकरण गर्ने										
५	आजीवन सिकाई तथा निरन्तर शिक्षाका सहभागीहरूको आवश्यकता अनुसारको सिकाइ सहजीकरण सामग्रीको व्यवस्था गर्ने तथा कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाका शैक्षिक व्यवस्थापक तथा सहजकर्ताहरूको क्षमता विकास गर्ने	पटका		१		१		२	५००	४	
६	अपांगमैत्री तथा लैंगीगमैत्री वातावरण सिर्जनाको लागि वि.व्य.स., प्र.अ., शिक्षक/कर्मचारी तथा सरोकारवालाहरूको बैठक संचालन गरिने	पटक (वार्षिक)	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	
७	बालबालिकाहरूको सिकाइ आवश्यकता अनुरूपका सिकाइ सामग्री तथा अन्य आवश्यक सामग्री विकास तथा पेसागत विकासका	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ, नगरपालिक, गैसस

	कार्यक्रममा समता तथा समावेशीकरणका विषयवस्तुहरूलाई समावेश										
८	शिक्षामा समता र समावेशीकरणका क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूबीच जवाफदेहिता सहितको कार्यगत समन्वय	निरन्तर	निरन्तर					निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका
९	विद्यालयमा सबै प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार र हिंसा अन्त्य गर्ने सचेतनामुलक कार्यक्रम र घोषणा गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२००	निरन्तर	नगरपालिका, गैसस, वडा, विद्यालय
१०	विद्यालयमा मनोसामाजिक परामर्श सजकर्ताको व्यवस्थापन गर्ने	संख्या (भएका शिक्षक हरु मध्ये थप जिम्मेवारी दिने)	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	१५०	सबै	नगरपालिका, गैसस

४.४ दिवा खाजासहित पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम

४.४.१ वर्तमान अवस्था

नेपाल सरकारको विद्यालय स्वास्थ्य पोषण कार्यक्रम अन्तर्गत निःशुल्क दिवा खाजा कार्यक्रम संचालनमा रहेका छन् । विद्यालयमा विद्यार्थीको उपस्थिति दर र दिकाउ दर अभिवृद्धि गर्न यो कार्यक्रम प्रभाकारी सावित भएको छ । यस पालिका अन्तर्गत संचालित ३६ वटा सामुदायिक र धार्मिक विद्यालयहरूमा संचालनमा रहेको छ । हाल निःशुल्क दिवा खाजा कार्यक्रम अन्तर्गत यस पालिकामा करिब ८ हजार बालबालिकाले यसको लाभ प्रत्यक्ष रूपमा लिएरहेका छन् । नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम दिवाखाजा व्यवस्थापना समितिले कार्यतालिका बनाई नियमित दिवा खाजा संचालन गर्न खोजिएता पनि त्यति प्रभावकारी हुन सकिएको छैन । यो कार्यक्रमको लागि नेपाल सरकारबाट सशर्त अनुदान तर्फ प्रति विद्यार्थी १५ का दरले वार्षिक १८० दिनको प्राप्त हुन्छ । बढ्दो महंगीले तत्कालिन अवस्थामा गुणस्तरीय र व्यवस्थित दिवा खाजा कार्यक्रम चुनौतिको रूपमा रहेको छ । पालिकाबाट यस सन्दर्भमा बजेटको थप व्यवस्थापन गर्न सकेको खण्डमा विद्यालय शिक्षामा विपन्न वर्गको बालबालिकाहरूको पहुँच बढी शैक्षिक अवसरमा बढोत्तरी हुने देखिन्छ । पालिकाबाट नियमित रूपमा खोप कार्यक्रमहरू व्यवस्थित रूपमा संचालन हुँदै आएको छ । यसका अतिरिक्त नियमित भिटामिन A, जुकाको औसधी जस्ता विभिन्न स्वास्थ्य सेवाहरू उपलब्ध गराएका छन् । GNI नेपाल तथा DSWCN को सहयोगमा करिब १२ सय दलित विपन्न परिवारका बालबालिकाले स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्दै आएका छन् । साथै भिन्न समयमा निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा सिविरहरू समेत संचालन हुँदै आएको छ ।

४.४.२ उद्देश्य

१. बालबालिकालाई स्वस्थ्य एवम् पोषणयुक्त पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु ।
२. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवाको गुणस्तर वृद्धि गरी बालबालिकाको पोषण, स्वास्थ्य र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्नु ।
३. दिवा खाजा कार्यक्रमबाट विद्यार्थीको नियमितता, शिक्षण क्रियाकलापमा सक्रियता वृद्धि गर्नु ।
४. विपन्न परिवारका बालबालिकाहरूलाई विद्यालय शिक्षाप्रति आकर्षण बढाउनु ।

४.४.३ रणनीति

१. दिवा खाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः विस्तार गर्दै आधारभूत तहसम्मका सम्पूर्ण बालबालिकालाई विद्यालयमा खाजा उपलब्ध गराउने र अभिभावकको संलग्नतामा माध्यमिक तहसम्मका विद्यार्थीका लागि खाजाको प्रबन्ध गर्ने ।
२. दिवा खाजाको लागि विद्यालयमा आवश्यक पर्ने विभिन्न सुविधाहरू विस्तार गर्ने ।
३. विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्रीसहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेराबारको व्यवस्था गर्ने ।
४. विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट, बालबालिकाहरूको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा शुष्कमपोषक तत्त्व प्रदायक भिटामिन ए तथा आइरन फोलिक एसिड आदिको वितरण र छात्राहरूका लागि महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानेटरी प्याड वितरणलाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाउने ।
५. दिवा खाजाको लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित बस्तुहरूलाई प्राथमिकता दिने ।
६. दिवा खाजा सहितको स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको स्थायित्व र दिगोपनको लागि तीनै तहका सरकारहरूसँग साझेदारी विकास, निजी सार्वजनिक साझेदारी, अभिभावकहरूको सहभागिता, विकास साझेदारहरूको सहयोगका लागि आवश्यक सहयोगी वातावरण तथा संयन्त्रको विकास गर्ने ।
७. दिवा खाजालगायत स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाइ र स्वच्छतासम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधन, संयन्त्र र प्रक्रियामा पुनरावलोकन गरी थप प्रभावकारी बनाउने ।
८. दिवा खाजा व्यवस्थापन समिति गठन गरि नियमित गुणस्तरीय दिवा खाजा संचालन गर्ने ।

४.४.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

- विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कुशलता (well-being) मा अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधारसहित सुरक्षित तथा रमाइलो (joyful) सिकाइ वातावरणमा पूर्ण पहुँच तथा सहभागिता हुनेछ ।
- विद्यालय दिवा खाजा विद्यार्थीको अधिकारको रूपमा स्थापित भएको हुनेछ ।
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा देखि आधारभूत तह कक्षा ५ सम्मका सामुदायिक विद्यालय दिवा खाजा विस्तार गरी कक्षा ८ सम्म पुर्याउने र सबै बालबालिकाहरूले स्वास्थ्य, पोष्टिक स्थानीय उत्पादनमा आधारित दिवा खाजा स्थानीय तहमार्फत विद्यालयबाट प्राप्त भएको हुनेछ ।
- विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्री सहित आवश्यक संख्या छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरफाइको प्रबन्ध र घेरावेराको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
- विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट वितरण तथा प्रतिस्थापन, बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधी तथा सूक्ष्म पोषक तत्व प्रदायक ट्याब्लेटहरू, किशोरीहरूको मानसिक महिनावारीमा स्यानेटरी प्याड वितरण भएको हुनेछ ।
- विद्यालयमा विद्यार्थीलाई स्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सफाइ तथा स्वच्छता, किशोरीहरूका लागि महिनावारी स्वच्छता र पोषणसम्बन्धी आधारभूत शिक्षा प्राप्त भएको हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिका* (%)	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%
२	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिका* (%)	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%
३	दिवा खाजा प्राप्त गर्ने कक्षा	०-५	०-५	०-५	०-६	०-७	०-८
४	वार्षिक रूपमा	१	५	१०	१५	२०	सबै

	विद्यार्थीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने विद्यालयको संख्या						
५	खानेपानी, शौचालय र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुगेका विद्यालय संख्या	१४	२०	सबै			
६	नर्सिङ् सेवा तथा सुविधा पुगेका विद्यालय संख्या	०	०	१	१	५	१४
७	सम्पुण खोप पुरा गरेको विद्यार्थी (%)	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%
८	भिटामिन A र जुकाको औषधि प्राप्त गरेको विद्यार्थी संख्या (%)						
९	महिनावारी स्वाच्छता कार्यक्रम लागु भएको विद्यालय संख्या	८	१२	१६			

४.४.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					जम्मा	बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५				
१	दिवा खानाका लागि भान्सा तथा भण्डार, भाँडावर्तन तथा आवश्यक सामग्रीको प्रबन्ध	पटक	१				१	२	५००	२	

२	स्वस्थकर तथा पौष्टिक दिवा खाजाको प्रबन्ध	पटक	पटक	पटक	पटक	पटक	पटक	पटक	१२५०० ०	पटक	संघ, नगरपालि का
३	दिवा खाजाको लागि चाहिने खाद्य सामग्री आपूर्तिमा भाग लिने स्थानीय कृषि सहकारी, किसान समूहलाई तालिम तथा सहयोग	संख्या		५			५	१०	१५०	२५	संघ, प्रदेश, नगरपालि का, गैसस
४	विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्रीसहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय	संख्या	२	२	२	२	२	१०		२०	संघ, प्रदेश, नगरपालि का, गैसस र विद्यालय
९	कक्षा ६ देखि १२ सम्मका छात्रहरूलाई महिनावारी स्वच्छताको लागि	निरन्तर	निरन्त र					निरन्त र	७५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालि का

	स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था										
१०	आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि र शुक्ष्मपोषक तत्व प्रदायक ट्याबलेटहरू (भिटामिन ए र आइरन, फोलिक एसिड आदि प्रदान)	पटक	निरन्त र	निरन्त र	निरन्त र	निरन्त र	निरन्त र	निरन्त र		निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालि का
११	विद्यालयलाई प्राथमिक उपचारको किट प्रदान तथा प्रतिस्थापन	पटक	१		१		१	३	५००	६	संघ, नगरपालि का र गैसस

४.५ आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा

४.५.१ वर्तमान अवस्था

विद्यमान नीतिगत व्यवस्था

- विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ र विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७६ अनुसार प्रदेश र स्थानीय तहमा विपद उत्थानशीलताको संयन्त्रको व्यवस्था
- विद्यालय भौतिक पूर्वाधार निर्माणसम्बन्धी मापदण्ड २०८० अनुसार केन्द्रमा सहजीकरण समिति र स्थानीय तहमा स्थानीय तह स्तरीय विद्यालय पूर्वाधार विकास समितिको व्यवस्था
- भयरहित शिक्षण सिकाइ निर्देशिका २०६७ (बालबालिकालाई शारीरिक तथा मानसिक सजाय र उत्पीडन, यौन दुराचारबाट मुक्त सिकाइ व्यवस्था भएको)
- विद्यालय शान्तिक्षेत्र राष्ट्रिय कार्यढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८ (विद्यालयमा सशस्त्र गतिविधि, हिंसा, राजनैतिक प्रभाव, भेदभाव, शोषण तथा दुर्व्यवहारबाट मुक्त राखी शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने व्यवस्था भएको)
- बालमैत्री विद्यालय राष्ट्रिय प्रारूप २०६७ (विद्यालयको प्रभावकारिता, समावेशीकरण, लैंगिक समता, स्वास्थ्य, सुरक्षा र बचावट, विद्यालय व्यवस्थापन आदिले विपदकालीन शिक्षाको आधार तयार गरेको)

- विद्यालय शिक्षाका लागि एकीकृत समतारणनीति २०७१
- वृहत विद्यालय सुरक्षा न्यूनतम प्याकेज २०१८ (सिकाइ पूर्वाधार विपद् जोखिम व्यवस्थापन, विद्यालय विपद् जोखिमको सुदृढीकरण तथा समुदायको सहभागिता, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलताको लागि शिक्षाका न्यूनतम मापदण्डमा आधारित कार्यान्वयन)
- वृहत विद्यालय सुरक्षा गुरुयोजना २०१७ तथा वृहत विद्यालय सुरक्षा कार्यान्वयन कार्यविधि २०१८ (विद्यालयको न्यूनतम सुरक्षाका उपायहरूसम्बन्धि क्रियाकलापहरू, शिक्षक र विद्यार्थीहरूलाई मृत्यु र घाइते हुनबाट बचाउने, विपद्पछि विद्यालयलाई निरन्तरता दिन सक्ने वातावरण तयार गर्ने, शिक्षाका माध्यमबाट विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता विकास गर्ने)
- दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजना, विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले सुरक्षित विद्यालय, विपद् जोखिमको न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन, समुदायबीच उत्थानशीलता शिक्षा, विपद्को समयमा विद्यालय शिक्षाको निरन्तरतालाई जोड दिएको

स्थानीय तहको विद्यमान अवस्था: जलवायु परिवर्तनको असरबाट यस पालिका समेत अछुतो हुन सकेको छैन । यस पालिका प्राकृतिक प्रकोपको उच्च जोखिममा रहेको छ । यस क्षेत्रमा विशेष गरि आगलागी, महामारी, डढेलो, बाढी, डुवान, लु-लाग्ने, आंधी हुरी (हुण्डरी) र पहिरो जस्ता प्रकोपहरू रहेका छन् । जसका कारण वर्षेनी कुनै न कुनै रूपमा विपद् निम्त्याएको देखिन्छ । यस प्रकारको विपद्बाट विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरू बढी प्रभावित हुने गरेको छ । कोभिड-१९ को महामारीबाट लगभग २ वर्ष विद्यालय संचालन हुन नसकी बालबालिकाको सिकाइमा ठुलो क्षति भोग्नु परेको थियो । तत्कालिन अवस्थामा उक्त विपद्को समयमा विद्यार्थीहरूलाई सिकाइमा जोड्न विभिन्न बैकल्पिक सिकाइको व्यवस्था गरिएको थियो । यसै गरि बाढी र पहिरो र डुवानबाट समेत विद्यालय प्रभावित भएको पाइन्छ । यस पालिकामा पालिका स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको छ र शिक्षा समूह गठन गरि विपद् प्रतिकार्य योजना समेत निर्माणको चरणमा रहेको छ । जलवायु परिवर्तनको असर र प्रभावलाई न्यूनिकरण गर्न बालबालिकाहरूलाई समय समयमा भिन्न अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरू समेत संचालन भएको छ । यसका अतिरिक्त विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरू समेत यस पालिकामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा अग्रसर रहेको छ ।

४.५.२ उद्देश्य

१. विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्नु ।
२. सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु ।
३. आपतकालिन अवस्थामा बैकल्पिक सिकाइका विधिहरू प्रयोग गरी बालबालिकाहरूको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित गर्नु ।

४.५.३ रणनीति

१. विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनासम्बन्धि आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने ।
२. शिक्षा समूह गठन गरी विपद् सम्बन्धी नियमित योजना र तयारि अवस्थामा रहने ।
३. विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
४. वृहत विद्यालय सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
५. सम्भावित प्रकोप तथा विपद्सम्बन्धि पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी गराउने
६. कोभिड-१९ लगायतका महामारीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी गर्ने ।
७. महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने बैकल्पिक उपायहरूको तयारी गर्ने ।
८. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने ।
९. विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने ।

१०. शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उपकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने ।
११. विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने ।
१२. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड, २०८० अनुसार केन्द्रमा सहजिकरण समिति र स्थानीय तहमा स्थानीय तह स्तरीय विद्यालय पूर्वाधार विकास समिति जसले विद्यालय निर्माण, लैङ्गिक समता एवम् समावेशीकरण, विद्यालय विपद् व्यवस्थापन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र उत्थानशील शिक्षा तथा सेफगार्ड पक्ष सम्बन्धी काम, अनुगमान तथा निरीक्षण गर्ने
१३. विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबीच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने ।
१४. हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने ।

४.५.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास भएको हुनेछ ।
२. विद्यालय तथा समग्र शिक्षा प्रणालीमा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापनका लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनरुत्थानको योजना तथा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।
३. सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
४. आपतकालिन अवस्थामा बैकल्पिक सिकाइका विधिहरू प्रयोग गरी बालबालिकाहरूको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
५. डिजिटल सिकाई सामग्रीहरूको प्रयोग सबै बालबालिकाहरूको पहुँचमा पुगेको हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	बालबालिकालाई आधारभूत जीवन-सीपसहित कोभिड जस्ता महामारी तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने माध्यमिक विद्यालय सँख्या	२	५	७			
२	हरितविद्यालय सँख्या	२	२	२	२	३	३
३	जलवायु परिवर्तन तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने विद्यालय सँख्या	१	१	१	१	१	१
४	विपद् प्रतिरोधी विद्यालय सँख्या	७	१२	१३	१५	१७	२०

५	विपद् तथा प्रकोप प्रतिकार्य व्यवस्थापन तथा पुनरुत्थान योजना बनाउने विद्यालय संख्या	०	१	३	५	७	१४
६	डिजिटल सिकाई सामग्रीहरूको पहुँचमा पुगेको बालबालिकाहरूको संख्या (%)	५०	६०	६५	७०	७५	८०

४.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)					बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय	
			१	२	३	४	५				
१	नगरपालिका स्तरीय भूकम्प प्रतिरोध विद्यालय भवन निर्माण निर्देशिका स्वीकृति र कार्यान्वयन गरिने	पटक	१					१	१००	२	नगरपालिका, गैसस
२	विपद् तथा प्रकोप प्रतिकार्य व्यवस्थापन तथा पुनरुत्थान नीति, योजना तथा कार्यविधि निर्माण तथा पुनरावलोकन	पटक	१				१	२	१५०	३	संघ, नगरपालिका, गैसस
३	स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास	पटक	निरन्तर						५००		संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
४	शिक्षक तथा वि.व्य.स. तालिम संचालन	पटक	१		१		१	३	२२५	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
५	विपद् पूर्व तयारी, प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना तथा उत्थानशीलताको लागि सचेतना कार्यक्रम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
६	हरित, सफा, शान्त र सुरक्षित विद्यालय निर्माण तथा प्रवर्द्धन गरिने	विद्यालय	२				१	३	५०००	७	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस र विद्यालय
७	विपद् प्रतिकार्य सामग्रीहरू उपलब्ध गराउने	पटक(आवश्यकता अनुसार)	१		१		१	३	६००	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस

४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

बालबालिका विद्यालयमा भर्ना हुनका लागि सुरक्षित विद्यालय, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेलनका लागि खेलमैदान, शौचका लागि शौचालय, सफाइ र पिउनका लागि खानेपानी जस्ता भौतिक पूर्वाधार विद्यालयका आधारभूत संरचना हुन् ।

एक विद्यार्थीका लागि सुविधाजनक रूपमा पठनपाठनमा सहभागी हुनको निमित्त प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर र उच्च आधारभूत तह तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १.०० वर्गमिटर बराबरको क्षेत्रफलको मापदण्ड शिक्षा नियमावली २०५९ को नियममा तोकिएको छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, विद्यालय भवनलगायत सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद जोखिममुक्त बनाउदै सबै विद्यालयलाई सुरक्षित एवं बालमैत्री, हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्थापन गरिएको छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले आत्मसात गरेको सबैका लागि सुरक्षित भौतिक पूर्वाधार विकास एवं विस्तारको नीति र हालसम्मको अभ्यासका आधारमा भएको सिकाइ अनुभवका आधारमा शिक्षा क्षेत्रको यय योजनामा भौतिक पूर्वाधार विकासको कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

४.६.१ वर्तमान

विद्यालय भौतिक संरचना विद्यालय शिक्षाको महत्व पूर्ण आधार हो । विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपबाट सुरक्षित हुने गरि विद्यालयहरू निर्माण भएको हुनु पर्छ । यस पालिकामा संचालित ४१ वटा विद्यालयहरूमा पक्कि भवन र केहीमा च्यादरको छात रहेको छ । सम्पूर्ण सामुदायिक मा.वि. तथा आधारभूत तह ६-८ मा सुविधा सम्पन्न पक्कि भवन निर्माण भएका छन भने केहि विद्यालयहरूमा निर्माणको चरणमा रहेका छन । अधिकांश सामुदायिक विद्यालयहरूमा छात्र र छात्रा छुट्टा छुट्टै शौचालयको प्रबन्ध रहेको छ भने केहीमा निर्माणको चरणमा रहेको छ । शिक्षाको बजेटको अधिकांश बजेट आ.वा. २०८१/८२ मा भौतिक निर्माणमा खर्चिएको छ । यस वर्ष मात्र ६ वटा विद्यालयहरूमा ८ कोठे पक्कि भवनको लागि बजेट विनियोजन भएको छ भने केहि रकम मर्मत सम्भारमा विनियोज भएको देखिन्छ । सम्पूर्ण मा.वि. र आधारभूत तह ६-८ मा फाइवर डेस्क/बेन्चको प्रबन्ध रहेका छन । १२ सामुदायिक विद्यालयहरूमा CCTV जडान भएको छन । १२ वटा सामुदायिक विद्यालयहरूमा ICT तथा कम्प्यूटर ल्याव, ११ वटा मा विज्ञान प्रयोगशाला र ६ वटा मा पुस्तकालय रहेको छ । भौतिक पूर्वाधारमा अधिकांश विद्यालयहरू सम्पन्न भएता पनि अझै पनि बालमैत्री कक्षाकोठा, अपाङ्गमैत्री विद्यालय संरचना र लैंगिकमैत्री शौचालय हुन सकिएको छैन । साथै केही संरचनाहरू जिर्ण अवस्थामा रहेको छ जुन जोखिमपूर्ण समेत रहेको छ । त्यसलाई मर्मत सम्भार तथा सबलीकरण र हटाउन सकिएको छैन ।

४.६.२ उद्देश्य

१. विद्यालय शिक्षाका लागि आवश्यक मापदण्ड विकास तथा कार्यान्वयन गरी सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास गर्नु,
२. सबै विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्न पूर्वाधार विकास ,मर्मत संभार तथा सबलीकरण गर्नु ।
३. जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट सुरक्षित हुन Climate Smart Infrastructure बनाउन परामर्श गर्नु ।
४. कक्षा कोठा बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री तथा लैंगिकमैत्री शौचालयको निर्माण तथा सबलीकरण गर्नु ।

४.६.३ रणनीति

१. भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि सञ्चालित विद्यालयको तह, विद्यार्थी सङ्ख्याको प्रक्षेपण र भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा मापदण्ड विकास गर्ने ।
२. एक विद्यालयमा पूर्वाधार विकासका सबै कार्य एकै पटक गर्ने गरी पूर्ण विद्यालय निर्माणको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने ।
३. विद्यालय पूर्वाधार विकासका लागि संघप्रदेश र स्थानीय तहको लागत साझेदारीका आधारमा स्रोत व्यवस्थापन गरी सरोकारवालाको सहभागितामा कार्यान्वयन हुने प्रबन्ध गर्ने ।
४. विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउन आवश्यकतानुसार सबलीकरण तथा पुर्ननिर्माण एवम् मर्मत संभार गर्ने ।
५. पूर्वाधार निर्माणसँगै सुरक्षित विद्यालय एवम् वातावरणीय पक्षलाई एकीकृत प्रणालीको विकास गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
६. छुट्टै प्रारम्भिक बालविकास कक्षाकोठा तथा संरचना क्रमशः निर्माण गर्दै जाने ।

४.६.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. विद्यालय पूर्वाधार विकासको लागि आवश्यक विधि, मापदण्ड र स्तरीकरणको सूचक सहितको निर्देशिका तयार भएको हुनेछ ।
२. सबै विद्यालयहरूमा पर्याप्त भौतिक संरचना निर्माण हुने ।
३. विद्यालयका भौतिक संरचना बाल मैत्री, अपाङ्गता मैत्री, लैंगिकमैत्री र सुरक्षित हुने ।
४. छुट्टै प्रारम्भिक बालविकास कक्षाकोठा र संरचना हुने ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	भूकम्प प्रतिरोधी विद्यालय	१५	१६	१७	१९	२१	सबै
२	नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने कक्षाकोठा संख्या	३०	२०	१५	१०	५	०
३	सबलीकरण गर्नु पर्ने कक्षाकोठा संख्या	५०	४०	३०	२०	१०	५
४	नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने शौचालय संख्या	१०	८	७	५	३	२
५	बाढी, पहिरो र डुवान लगायतका प्रकोप न्यूनीकरणका लागि कार्य गर्नु पर्ने विद्यालय संख्या	७	६	५	४	३	२
६	बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री विद्यालय संख्या	३	५	७	१०	११	१२
७	छुट्टै बालविकास कक्षाकोठा संख्या	१४	१७	२०	२२	सबै	

४.६.५ प्रमुखक्रियाकलापरलक्ष्य

क्रसं	प्रमुखक्रियाकलापरलक्ष्य	इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						रकम हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य(१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकासको प्रक्रिया र मापदण्ड तर्जुमा	पटक	१					१	१००	२	नगरपालिका
२	भौतिक पूर्वाधार विकासको लागि आवश्यकताको पहिचान	पटक	१					१	५०	३	नगरपालिका
३	संघीय र प्रदेश तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूसंग लागत साझेदारी कार्यक्रम संचालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका
४	विद्यालयहरूमा बनेका संरचनाको सम्बर्धन तथा मर्मत सम्भार र फर्निचर व्यवस्थापनसमेत	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
५	छात्रा र छात्रलाई अलगगै शौचालय तथा पानी तथा सरसफाइको प्रबन्ध	विद्यालय सङ्ख्या	२	१	२	२	२	९		सबै	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
६	प्रारम्भिक बालविकासका लागि पानी तथा सरसफाइका साथै अलगगै शौचालय र कक्षाकोठा	विद्यालय सङ्ख्या	५	२	२	२	२	१३		सबै	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
७	अपाङ्गता मैत्री तथा बालमैत्री संरचना सबलीकरण कार्यक्रम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय

८	नमूना विद्यालय विस्तार कार्यक्रम	पट क			१		१	१५००००	३	प्रदेश, नगरपालिका र गैसस
---	-------------------------------------	---------	--	--	---	--	---	--------	---	--------------------------------

४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको कुशल र प्रभावकारी प्रयोगले सिकाइ सुधार गर्न, सिकाइलाई सान्दर्भिक बनाउन, सिकाइप्रति विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्न र शैक्षिक व्यवस्थापन सुधार गरी सुशासन कायम गर्न सहयोग पुग्दछ । शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास तथा प्रयोगले सबै विद्यार्थीका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको आधारभूत पहुँच पुऱ्याई डिजिटल भिन्नता कम गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई शिक्षण सिकाइको साधनका रूपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने, सबैका लागि शिक्षामा समतामूलक पहुँच पुऱ्याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्धतिलाई कुशल र प्रभावकारी बनाई सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि सहयोग पुऱ्याउँद छ । यी चारओटा मार्गदर्शक सिद्धान्तका आधारमा शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको गुरुयोजना सन् २०१३-२०१७ निर्माण गरिएकोमा यी सिद्धान्तहरू अहिलेको सन्दर्भमा पनि उत्तिकै सान्दर्भिक देखिन्छन् ।

उक्त गुरुयोजनाले पहिचान गरेका चारओटा प्राथमिकताका क्षेत्रहरूमा सूचना तथा सञ्चारका लागि संरचना (कनेक्टिभिटी, सामग्री, आँकडा) तयार गर्ने; मानवीय स्रोत विकास गर्ने; डिजिटल सामग्री विकास गर्ने र शैक्षिक पद्धति तथा व्यवस्थापन सुधार गर्ने रहेका थिए । यी चारओटा क्षेत्रमा गुरुयोजनाले रणनीति, क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू निर्धारण गरेको थियो । यी क्षेत्रहरू हालको परिस्थितिमा पनि सान्दर्भिक रहेकोले तदनुकूल रणनीति, क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू अध्यावधिक तथा परिमार्जन गरी यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

कोभिड-१९ को महामारीले शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगको आवश्यकतालाई थप पुष्टि गरेको छ । विभिन्न प्रकारका विपत तथा महामारीमा पनि शिक्षणसिकाइलाई निरन्तरता दिने कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले महत्त्वपूर्ण सहयोग गर्न सक्दछ । यस सन्दर्भमा विद्यमान क्षमताका आधारमा अनलाइन तथा अफलाइन लगायतका भर्चुअल माध्यम प्रयोग गरी सिकाइलाई निरन्तरता दिन खोजिए पनि पर्याप्त क्षमता तथा संरचनाको अभावले सबैलाई समेट्न सकिएको छैन (Poudel, Kafle, 2020) । यस्तो अवस्थामा सबैका लागि सहज पहुँच पुग्ने गरी शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास गर्नु आवश्यक भएको छ ।

नेपाल सरकारले २०७६ सालमा स्वीकृत गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीति र विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्धन नीतिमा पनि शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धी नीतिहरू उल्लेख गरिएको छ । उक्त शिक्षा नीतिमा सबै विद्यालय तथा शिक्षणसंस्थाहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी संरचना तयार गर्ने, कनेक्टिभिटी पुऱ्याउने, तालिम, शिक्षणसिकाइ तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन र जनशक्ति संरचना तयार पार्ने जस्ता विषय उल्लेख गरिएको छ । शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका लागि उल्लिखित दस्तावेजहरूले नीतिगत आधार तयार गरेका छन् भने शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी गुरु योजना, २०१३-२०१७ ले यससम्बन्धी रणनीति, कार्यक्रम तथा लक्ष्यहरू निर्धारण गरेको थियो ।

विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रममा पनि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका क्रियाकलाप समावेश गरिएको छ । विद्यालय क्षेत्र विकास योजनामा समावेश गरिएका मुख्य क्रियाकलापहरूमा सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक सामग्री विद्यालयलाई

उपलब्ध गराउने; विज्ञान, गणित र अङ्ग्रेजी विषयमा आधारित विद्युतीय सामग्री निर्माण गर्ने; पूर्वाधार विकास र शिक्षण सिकाइ सामग्री प्रदान गर्ने; नमुना विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सिकाइ केन्द्र स्थापना गर्ने; एकीकृत लेखा सफ्टवेयर कार्यान्वयन गर्ने र एकीकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (IEMIS) विकास गर्ने रहेका थिए ।

विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको संरचना विकासका लागि वार्षिक रूपमा लगानी गरिएको हुँदा धेरैजसो माध्यमिक विद्यालयहरूमा कम्प्युटर लगायतका सामग्री उपलब्ध गराउने र इन्टरनेट कनेक्टिभिटीका केही काम भए पनि यी सुविधाहरू पर्याप्त छैनन् । उपलब्ध भए तापनि शिक्षण सिकाइमा यी स्रोतहरूको प्रयोग गर्ने विद्यालयहरूको सङ्ख्या ज्याँदै कम रहेको छ । कतिपय विद्यालयहरूले विभिन्न व्यक्ति तथा संघसंस्थामार्फत पनि यस्ता सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी सामग्री प्राप्त गर्ने गरेका छन् । यसका लागि साधन तथा संरचना बढाउनुका साथै यसको प्रभावकारी प्रयोगका लागि शिक्षकको क्षमता वृद्धि अनिवार्य रूपमा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमअन्तर्गत पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले कक्षा ६, ७ र ८ का लागि गणित, विज्ञान र अङ्ग्रेजी विषयमा केही डिजिटल सामग्री तयार गरेको छ । त्यसैगरी केही निजी क्षेत्रका संस्थाहरूबाट पनि विभिन्न विषयमा डिजिटल सामग्री तयार गर्ने कार्य भइरहेको छ । दृष्टि विहिनका लागि पनि केही पाठ्यपुस्तकहरू डिजिटलाइज गर्ने कार्य भएको छ । कोभड-१९ को महामारीको समयमा यस्ता डिजिटल सामग्रीलाई बेग्लै वेबपोर्टल बनाई सबैको पहुँच हुने गरी राखिएको छ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा विकास गरिएका सामग्रीका विद्युतीयप्रति पनि वेबसाइटमा राख्ने गरिएको छ । त्यसै गरी शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रद्वारा तयार गरिएका श्रव्य तथा श्रव्यदृश्य पाठ्यसामग्रीहरू शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रको Learning Portal मा राखिएको छ । डिजिटल सामग्री निर्माण केही मात्रामा भए पनि पर्याप्त मात्रामा सामग्री उपलब्ध नहुनु, भएका सामग्रीहरू पनि अन्तरक्रियात्मक नहुनु र सहज प्राप्त हुन सक्नु जस्ता समस्याहरू रहेका छन् । त्यसैगरी सबै विद्यालयमा इन्टरनेट कनेक्टिभिटीलगायत सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको संरचना पुऱ्याउने, क्षमता विकास गर्न विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएकाहरूको लागि पनि उपयोगी हुने गरी सामग्री विकास गर्ने कार्यमा चुनौतीहरू देखिएका छन् ।

४.७.१ वर्तमान अवस्था

सूचना प्रविधिले आजको विश्वलाई साँघुरो बनाएको छ । घरमै बसी बसी विश्वबजारको विभिन्न घटनाक्रम तथा ज्ञानको विकासबारे जानकारी पाउन सकिन्छ । यसको प्रयोगबाट कोहि पनि अछुतो रहन सक्दैन किनकि यो आजको माग हो । विद्यालय क्षेत्रमा यसको प्रयोग अपरिहार्य नै बनि सकेको छ । तर पर्याप्त मात्रामा स्रोत-साधनको अभाव तथा चलाउन सक्ने र सिकाउन सक्ने दक्ष जनशक्तिको अभावको कारण अझै पनि यसको महत्व झल्किन सकेको छैन । भंगहा नगरपालिका अन्तर्गत रहेको सम्पूर्ण संस्थागत विद्यालयहरूमा इन्टरनेट पहुँच पुगिसकेको अवस्था रहेको छ भने १८ वटा विद्यालयहरूमा यसको पहुँच पुगेको छ । यसका साथै १२ वटा विद्यालयहरूमा ICT तथा कम्प्युटर सहितको सूचना प्रविधि पुगी सकेको अवस्था छ । तर यसको प्रयोग र कार्यान्वयन अपेक्षित हुन सकेको छैन । यसको प्रयोग शिक्षा तथा ज्ञान प्राप्तिको लागि भन्दा व्यक्तिगत प्रयोगको लागि भएको बढी देखिन्छ । यस क्षेत्र संग परिचित र प्रयोग गर्न सक्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन र पर्याप्त स्रोत साधन सम्पन्न सूचना प्रविधि ल्यावको व्यवस्थापन गर्न नसक्नुका साथै भएको र उपलब्ध स्रोत साधनको पनि उपयोगी प्रयोग गर्न नसक्नु नै यस पालिकाको प्रमुख चुनौती रहेको छ ।

४.७.२ उद्देश्य

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच पुऱ्याउनु ।
२. सूचना प्रविधिमा सबै शिक्षकलाई परिचित तथा दक्ष बनाउनु ।
३. सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नु । ै

४.७.३ रणनीति

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गर्ने ।
२. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगको सम्बन्धमा सबै शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
३. विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोगमा जोड दिने ।
४. IEMIS लाई थप व्यवस्थित गरी विद्यालयको लेखा प्रणाली (SAS), शिक्षकको तलवी प्रतिवेदन पारित गर्ने जस्ता कार्यसमेत यस प्रणालीबाट एकीकृत गरिने छ ।
५. विद्यालय सुपरिवेक्षण, बैठक, गोष्ठी, कार्यशाला, तालिम, शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा संचार प्रविधिको अत्याधिक प्रयोग गरिने छ ।
६. विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई प्रविधिको प्रयोगमा प्रोत्साहित गरिनेछ ।
७. विपद्को तथा संकटको समयमा समेत विद्यार्थीको सिकाइलाई निरन्तर दिन सक्ने गरी सिकाइका बैकल्पिक विधिको रूपमा प्रविधिलाई प्रयोग गर्न सक्ने गरि कार्यक्रम संचालन तथा विस्तार गरिनेछ ।
८. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।
९. शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गर्ने ।
१०. कम्प्युटर लाइब्रेरी तथा डिजिटल पुस्तकालयको माध्यमबाट दृष्टिविहीन तथा सुनाइ क्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी दृष्य तथा श्रव्य सामग्रीहरूको उचित प्रबन्ध र प्रयोग गर्ने ।
११. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूलाई सूचना तथा संचार प्रविधिको क्षेत्रमा सेवा प्रदान गर्न परिचालन गरिनेछ ।
१२. सबै माध्यमिक विद्याहरूमा विद्युतीय हाजिरी र सी.सी. क्यामेराको व्यवस्था गरिनेछ ।

४.७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. नगरपालिकामा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रभावकारी डिजिटल सिकाइ केन्द्र स्थापना र संचालन भएको हुनेछ ।
२. विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास र विस्तारले प्रभावकारी ढंगबाट सिकाइमा सहजीकरण भएको हुनेछ ।
३. विभिन्न कक्षा र विषयका लागि आवश्यक पर्ने अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्री विकास भई ती सामग्रीमा विद्यार्थीको पहुँच भएको हुनेछ ।
४. सबै माध्यमिक विद्यालयहरूले सिकाइ तथा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना र संचार प्रविधिको प्रयोग गरेको हुनेछ ।
५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोग विस्तार भएका हुनेछ ।
६. अनुगमन, मूल्यांकन तथा प्रतिवेदन प्रविधिमैत्री भई लागत, जनशक्ति र समयको बचत भएको हुनेछ ।
७. विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारीहरूले प्रविधिको प्रयोग बढी भन्दा बढी गरेको हुनेछ ।
८. विपद् तथा संकटको समयमा विद्यार्थीको सिकाइ सहजीकरण गर्ने कार्यमा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोग निरन्तर भएको हुनेछ ।
९. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगबाट विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०५१/५२)	२०५१/५२	२०५२/५३	२०५३/५४	२०५४/५५	२०५५/५६
१	Internet connectivity भएका विद्यालयको संख्या	१८	१८	२०	२२	२४	२६
२	शिक्षण-सिकाइ	१०	१०	१३	१६	१९	२२

	क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको उपयोग भएका विद्यालयसंख्या						
३	मुख्य विषयहरूमा डिजिटल पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	१०	१०	१३	१६	१९	२२
४	व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	१२	१६	२०	२४	२८	३२
५	विद्युतको पहुँच पुगेका विद्यालय संख्या	४१	४१	४१	४१	४१	४१
६	दृष्टिविहीन तथा सुनाइ क्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी दृष्य तथा श्रव्य सामग्रीहरू पुगेको विद्यालय संख्या	०			१	१	१

४.७.५ प्रमुखक्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इका इ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	ज म्मा			
१	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार गरी ईलाइब्रेरी स्थापना	सं ख्या	१	२	२	२	२	९		१५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
२	प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivity को व्यवस्था	सं ख्या	स बै	स बै	स बै	स बै	स बै	सबै	१०००	सबै	संघ, नगरपालिका
३	शिक्षकहरूको क्षमता विकास तालिम	पट क	१		१		१	३		५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
४	प्रत्येक विद्यालयमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता र विस्तार	विद्या लय	१ २	१	१	१	१	१६	२४००	सबै	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
५	IEMIS व्यवस्थापन	पट क	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	संघ, नगरपालिका

											र गैसस
६	दृष्टिविहीन तथा सुनाइ क्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी दृष्य तथा श्रव्य सामग्रीहरू विकास र वितरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
७	पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीका डिजिटल कपि सबैलाई सहजै उपलब्ध गराउने	पटक	१				१	२		५स	संघ, नगरपालिका र गैसस
८	संचालनमा रहेका सबै सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूमा डिजिटल सिकाइ केन्द्रको स्थापन गरिने	पटक					१	१	१०००	२	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
९	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको ICT सम्बन्धी क्षमता वृद्धि गर्ने	पटक		१		१		२	१५०	४	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस

परिच्छेद-५ सुशासन तथा व्यवस्थापन

सुशासन भनेको असल वा राम्रो ढङ्गले गर्ने शासन व्यवस्था हो । शिक्षाप्रति निर्णय तथा कार्यान्वयनको समग्र प्रक्रियाले शासकीय प्रबन्धलाई बुझाउँछ । विद्यालयमा योजनाको प्रभावकारी ढङ्गले कुशलतापूर्वक कार्यान्वयन गरी बालबालिकाहरूको सहभागिता र सिकाइमा सुधार गर्न आवश्यक संरचनाले भूमिका तथा कार्यप्रकृत्याले सहभागिता तथा सहमतिमा निर्णय गर्न वा निर्णय कार्यान्वयन गर्दै विधिको सर्वोच्चा तथा समतालाई प्रोत्साहन गरी विद्यार्थीलाई सिकाइ प्रति जवाफदेहि बनाई सुशासनको प्रत्याभुति दिलाउन सकिन्छ ।

यस परिच्छेदमा सुशासन प्रबन्धहरू गरी शिक्षा क्षेत्रको यस योजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने आवश्यक पर्ने संस्थागत संरचनाका क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन अनुगम मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको बारेमा योजना निर्माण गरिएको छ ।

५.१ संस्थागत क्षमता विकास :

नेपालको शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान परीपच्छयमा तिर्ने तहका सरकारमा कर्मचारी व्यवस्थापन र संगठनात्मक स्वट्टपमा केही परिवर्तन गरी व्यवस्थापन गरिएको छ । आजको सूचना तथा प्रविधिको युगमा शैक्षिक गतिविधिलाई प्रभावकारी बनाउन सासकिय संरचना, प्रकृत्या र क्षमतामा सुधार गर्ने सुशासनको प्रत्याभुति प्रदान गर्नुका साथै संस्थागत संरचना र क्षमता विकास गर्न आवश्यक छ ।

यस योजनामा नगर भित्रका प्रम्भिक बाल विकास शिक्षा आधारभुत शिक्षा र साहयमिक शिक्षामा सबै नगरवासी विद्यालय उमेर समुहका बालबालिकाहरू पहुँच र सहभागितामा सुनिश्चित गरी गुणस्तरमा सुधार अनौपचारिक तथा जिवन पर्यन्त शिक्षाको अवसरहरूको विस्तार समता तथा समावेशिताको प्रवद्धन गरी जवाफदेही शैक्षिक सुशासन कायम गर्ने उदेश्यले आवश्यक संस्थागत संरचान र प्रकृत्या स्थापित गर्न खोजिएको छ । शिक्षामा सुधार ल्याउन त्यस सँग सरोकारवाला सबैको क्षमता विकास गर्ने आवश्यक रहेकाले यस परिच्छेदमा नगर भित्र संचालित शिक्षा विकास कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनका लागि भएका प्रयासहरूको समिक्षा गर्ने विद्यालय क्षेत्रको योजना प्रभावकारी र कुशल कार्यान्वयनका लागि संस्थागत संरचना क्षमता विकास तथा प्रकृत्यामा देखिएका चुनौतिहरू पहिचान गर्दै तिनिहरूको समाधानका लागि सुशासन प्रवद्धन गरी आवश्यक परिवर्तनको प्रस्ताव सहित संरचना गरी आवश्यक परिवर्तनको प्रस्ताव सहित संरचना क्षमता र प्रकृत्याको विकासका बारेमा चर्चा गरिएको छ ।

५.१.१ वर्तमान अवस्था:

यस स्थानिय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकासको व्यवस्था देहायबमोजिम रहेको छ:-

- यस स्थानिय तह अन्तर्गत शिक्षा शाखा, नगर शिक्षा समिति, रोस्टर शिक्षक टिम, विपद प्रतिकार्यको लागि शिक्षा समुह आदि रहेका छ ।
- स्थानिय तह ऐन, कार्यविधि तथा मापदण्डको विकास गरिएको छ ।
- वार्षिक बजेट निर्माण, स्वीकृत र कार्यान्वयन ।
- यस स्थानिय तहका विद्यालयमा आधारभुत तहमा नगर शिक्षकको व्यवस्थापन गरिएता पनि शिक्षक विद्यार्थीको अनुपातमा विषयगत दरवन्दीको अभाव रहेको देखिन्छ ।
- सम्पूर्ण विद्यालयहरूले विद्यालयको लेखा प्रणाली व्यवस्थित ढङ्गले सम्पन्त भएको अवस्था छ ।
- विद्यालयहरूले निर्धारित समयमा सामाजिक लेखा परीक्षण गरेको अवस्था छ ।
- सूचनाको हरक सम्बन्धि व्यवस्थाको लागि विद्यालयहरूले वडापत्र बनाउन लागेको अवस्था छ साथै विद्यालयकहूमा गुनासो सुनवाई समिति द्वारा गोप्य सूचाहरू सामाधान गरिएको ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौतिहरू:

- भंगहा नगरपालिकाको शिक्षा शाखामा कर्मचारी अभावको कारण विद्यायहरूमा नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण हुन नसकेको अवस्था ।
- अनुगमन तथा सुपरीवेक्षणका लागि आवश्यक सूचकाङ्क तय हुन नसक्नु ।

- शैक्षिक विकासमा जनप्रतिनिधिको कम चासो हुनु ।
- शिक्षा क्षेत्रमा कम बजेट विनियोजन हुनु ।

५.१.३ उद्देश्य:

शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास का लागि निम्नलिखित उद्देश्य राखिएको छ।

- योजनाको उनुगम तथा मुल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्नु ।
- नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली लागु गरी योजना कार्यान्वयनमा उपयुक्त समन्वय र सहजिकरण विकास गर्नु ।
- स्थानिय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्दा ।
- जनशक्तिको लागि संस्थागत क्षमता अविवृद्धि गर्नु ।
- आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्नु ।

५.१.४ रणनीतिहरु:

यस नगरपालिकाले माथि उल्लेखित उद्देश्य हासिल गर्नका लागि देहायबमोजिमको रणनीतिहरु अपनाइने छन्:-

- स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने ।
- संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्ने ।
- प्रधानाध्यापक थप जिम्मेवार बनाई क्षमता विकास गर्ने ।
- कार्यक्रमको प्रभावकारी ढङ्गबाट कार्यसम्पादन गर्ने आवश्यक स्रोत साधनहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- विज्ञ सहितको समिती निर्माण गर्ने ।
- अनुगमनका लागि विभिन्न सूचकहरु बनाइने छ ।

५.१.५ उपलब्धि नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्य:

यस योजनाको कार्यान्वयनबाट देहायबमोजिमको उपलब्धिहरु हासिल हुने देखिन्छ:-

- स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने ।
- संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्ने ।
- प्रधानाध्यापक विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षलाई थप जिम्मेवार बनाई क्षमता विकास गर्ने ।
- कार्यक्रमको प्रभावकारी ढङ्गबाट कार्य सम्पादन गर्न आवश्यक स्रोत साधनहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- योजनाको अनुगमन र मूल्याङ्कनमा संस्थागत विकास हुने ।
- स्थानिय दक्ष जनशक्तिको सदुपयोग हुने ।
- विद्यार्थीहरुको शैक्षिक उपलब्धिमा सुधार हुने ।

प्रमुख नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	माध्यमिक विद्यालयमा नेतृत्व तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक	१	७	सबै	सबै	सबै	सबै

	संख्या						
२	आधारभूत तहको विद्यालयमा नेतृत्व विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक संख्या	०	७	सबै	सबै	सबै	सबै
३	लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्ने विद्यालय संख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
४	विद्यालय व्यवस्थापन समिति भएका विद्यालय संख्या	१५	२०	सबै	सबै	सबै	सबै
५	प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम प्रधानाध्यापक तथा प्राचार्य नियुक्त गर्ने माध्यमिक विद्यालय संख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
६	स्थानीय तहबाट शिक्षामा विनियोजित बजेट प्रतिशत (कुल बजेटको)	१५%	१५%	१५%	१५%	२०%	२०%

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्रसं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	सरोकारित निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आवश्यक कानून तर्जुमा	पटक (आवश्यकता अनुसार)	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	नगरपालिका
२	संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	नगरपालिका,

												वि.व्य.स. र विद्यालय
३	शिक्षक सहायता प्रणालीको विकास तथा परिचालन		निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर		संघ, प्रदेश, नगरपालिका, विद्यालय र गैसस
४	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५०	निरन्तर		नगरपालिका र विद्यालय
५	प्रधानाध्यापकसंग कार्य सम्पादन करार गरी नतिजा उत्तरदायी र जिम्मेवार सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर		नगरपालिका र वि.व्य.स.
६	विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५००	निरन्तर		विद्यालय, वि.व्य.स. र नगरपालिका
७	विद्यालय कार्यसम्पादन एवम् स्वमूल्यांकन गर्ने, गराउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर		वि.व्य.स., वडा र नगरपालिका
८	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र प्रभावकारी रूपमा संचालन र नियमन	पटक	रन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	५०	रन्तर		नगरपालिका र वडा

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध अन्तर्गत वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा, क्रियाकलाप निर्धारण तथा कार्यान्वयन, वित्तीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कनलगायत कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संरचना, जनशक्ति, प्रक्रिया र जिम्मेवारी तथा उत्तरदायित्वहरू पर्दछन् । नेपालमा संघीय संरचनाअनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको संरचना तयार भई तीनै तहका सरकार क्रियाशील भएको तीन वर्ष कटिसकेको छ भने केही कानुनी प्रबन्धसहित मुख्य संरचना तथा जनशक्ति र जिम्मेवारी निर्धारण गरिएको छ तापनि राज्य प्रणालीलाई संघीय संरचनाअनुरूप सक्षम बनाउन आवश्यक कार्यान्वयन प्रबन्ध गर्नुपर्ने छ । कार्यान्वयन प्रबन्ध तयार गर्दा यसको दिगोपन, प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलतामा ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

५.२.१ वर्तमान अवस्था

व्यावहारिक र कार्यान्वयन योग्य शिक्षा योजना निर्माण गर्नु एउटा महत्वपूर्ण चरण हो भने यसको सफल कार्यान्वयन झनै महत्वपूर्ण पक्ष हो । यसको कार्यान्वयन गर्न सम्पूर्ण सरोकारित निकाय तथा नागरिकहरूको महत्वपूर्ण सहभागिता र सक्रियता आवश्यक देखिन्छ । स्थानीय तहको नगर सभा, नगर कार्यपालिका, नगर शिक्षा समिति, वडा कार्यालयहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, प्र.अ., सम्पूर्ण शिक्षक विद्यार्थी लगाएत सम्पूर्ण अभिभावकहरू यस योजना कार्यान्वयनका महत्वपूर्ण अंगहरू हुन् । यसका साथै पालिकाको स्वास्थ्य शाखा, कृषि शाखा, रोजगार शाखा, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ

नागरिक शाखा लगाएतका अन्य सम्पूर्ण शाखाको पनि महत्वपूर्ण भूमिका रहने गर्दछ । विकास साझेदारी संघसंस्था, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघसंस्थाहरू र नागरी समाजको पनि यस शिक्षा योजना कार्यान्वयन अहम भूमिका स्थापित भएको हुन्छ । अतः यस नगरपालिकामा यस शिक्षा योजना कार्यान्वयन गर्न अभिन्न संरचनाको रूपमा नगर शिक्षा समिति स्थापित रहेको छ र सचिवालयको रूपमा सक्रिय शिक्षा शाखा समेत रहेको छ । यसका साथसाथै सम्पूर्ण नगर सभा, नगर कार्यपालिका, ९ वटा समितिहरू यस शिक्षा योजना कार्यान्वयन गर्न प्रतिवद्ध रहेका छन् । विद्यालयस्तरमा गठित २१ वटा विद्यालय व्यवस्थापन समीत, २ वटा शिक्षक अभिभावक संघ, ४१ जना प्र.अ. तथा विद्यालयहरूमा कार्यरत शिक्षक तथा कर्मचारीहरू रहेका छन् । ५ वटा राष्ट्रिय गैर सरकारी संघसंस्था र ३ वटासंघ अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारी (गैर सरकारी) संघसंस्था यस नगरपालिकामा प्रत्यक्ष रूपमा कार्यरत रहेका छन् । अनौपचारिक तथा निरन्तर सिकाइ कार्यान्वयन गर्न ४ वटा सिकाई केन्द्र संचालनमा रहेका छन् । भंगहा शिक्षा ऐन, २०७५ र नियमावली, २०७५ कार्यान्वयनमा रहेको छ । बालिका तथा समावेशी शिक्षा गठन तथा संचालन कार्यविधि, २०७९, करारमा शिक्षक नियुक्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१, नगर शिक्षक व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९ निर्माण भई कार्यान्वयन भएको छ । साथै विपदको समयमा कसरी बालबालिकाहरूलाई सुरक्षित राख्ने र सकारी शिक्षण सिकाईलाई निरन्तरता दिने सम्बन्धमा शिक्षा समूह गठन भएको छ । यति धेरै संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था भएता पनि यस शिक्षा योजना कार्यान्वयन चुनौती पूर्ण नै रहेको छ । स्थानीय जनप्रतिनिधिको कम चासोको कारण यो योजना ओझेलमा पर्ने सम्भावना बढी देखिन्छ । यसका साथै योजना कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको समयमै व्यवस्थापन हुन प्रतिफल अपेक्षित नहुन सक्छ ।

५.२.२ उद्देश्य

१. शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु ।
२. योजना कार्यान्वयनको अन्तसम्म योजनाको उद्देश्य प्राप्त गर्नु ।

५.२.३ रणनीति

१. संघीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।
२. कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार कानून, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने ।
३. कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गर्ने ।
४. एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापनमार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसका नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, त्यसको समीक्षा गरी थप सुधारमा प्रयोग गर्ने ।
५. विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।
६. विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण तथा अध्यावधिक गर्न लगाउने ।
७. विद्यालय वार्षिक कार्य तालिका निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्न लगाउने ।
८. नगरपालिकाबाट नियमित रूपमा शैक्षिक पत्रो निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने र गराउने ।
९. विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।
१०. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षा कोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चिततासम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।
११. अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठकहरू आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने ।

१२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत सबै उमेर समूहका सिकारुहरूका लागि साक्षरता, साक्षरोत्तर, निरन्तर शिक्षा, बैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा समेत कार्य गर्ने ।
१३. पालिका अन्तर्गत कार्य गरि रहेका विभिन्न विकास साझेदारहरूसंग एकीकृत समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
१४. योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक स्रोत साधन व्यवस्थापनको लागि प्रदेश तथा संघ सरकारसंग समन्वय र अपिल गर्ने ।

५.२.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि

- १ शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता भएको हुनेछ । साथै शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुनेछ ।

प्रमुख नतिजा

१. विद्यालय सुधार योजना निर्माण भई प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
२. शिक्षा शाखा सबल र सक्षम कर्मचारी व्यवस्थापन र उपलब्धता भएको हुनेछ ।
३. एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणालीको प्रयोग र सुदृढीकरण भएको हुनेछ ।
४. सक्षम विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ भएको हुनेछ ।
५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको माध्यमबाट अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ कार्यक्रम निरन्तर र प्रभावकारी ढंगबाट संचालन भएको हुनेछ ।
६. शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालय सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी र जिम्मेवार हुनेछन् ।

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	सरोकारित निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	वडा र नगरपालिका
२	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् अद्यावधिक	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१०००	निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स., नगरपालिका, संघ
३	एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली सुदृढीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	संघ, नगरपालिका र विद्यालय
४	विद्यालय वार्षिक कार्य तालिका निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स. र नगरपालिका

५	पालिका स्तरीय शैक्षिक पात्रो निर्माण	पटक	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर	६००	निरन्तर	नगरपालिका
६	विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको क्षमता विकास तालिम	पटक	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर	निर न्तर		निरन्तर	संघ, नगरपालिका र गैसस
७	प्र.अ.हरुको लागि व्यवस्थापन तालिम	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र र गैसस

परिच्छेद-६

लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

परिचय :

सबै नागरिकहरूलाई आधारभूत तह निशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तह निशुल्क उपलब्ध गराउने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ। आधारभूत तथा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा राखिएको छ। आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा, खुला शिक्षा, विशेष शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूका अतिरिक्त औपचारिक संरचना बाहिरण ट्युसन कोचिङ सेन्टरहरूको नीति, योजना र समग्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहने गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले २३ ओटा कार्यक्षेत्र अधिकारहरूको विस्तृतीकरण गरेको पाइन्छ। मित्रका शैक्षिक संस्थाहरूलाई अनुदान उपलब्ध गराउने लेखापरीक्षण र वित्तीय सुशासन कायम गर्ने दायित्व पालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेकाले सीमित स्रोत साधनलाई मितव्ययी, नियमित, प्रभावकारी र पारदर्शी ढङ्गले व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ।

वित्तीय व्यवस्थापन अन्तर्गत २ ओटा पक्ष समेटिएको छ। एकातर्फ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत आँकलन, प्राप्ति र उपयोगितालाई समेटिएको छ भने प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त विभिन्न प्रकारका अनुदानहरूलाई विद्यालयहरूमा पुऱ्याई तोकिए बमोजिम खर्च पारदर्शिता बढाउँदै समग्र पक्षमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने छ। शिक्षालाई विकासको पूर्वाधारहरूको पनि पूर्वाधारका रूपमा लिइन्छ। शिक्षाको समय सापेक्ष जुन गतिमा विकास हुनु पर्ने हो त्यसो हुन सकेको हैन। विभिन्न प्रतिवेदनहरूले कुल बजेटको २०% बजेट शिक्षामा विनियोजन गर्ने भनिए तापनि सो पनि अनुपातमा पुग्न सकेको छैन। यथार्थताको नजिक रहेर योजना बनाएर सो बमोजिम बजेट विनियोजन गर्ने नभई हचुवाको भरमा बजेट विनियोजन गर्न कार्यले प्रश्रय पाएको छ। समुदायको विद्यालयमा लगानी गर्नु पर्छ भन्ने सोचमा गिरावट आएको छ। संविधानमा शिक्षालाई लगानीमैत्री बनाउने र लगानी बढाउँदै लैजाने नीति उल्लेख गरिएको छ। कमजोर भौतिक पूर्वाधारलाई सुविधा सम्पन्न बनाउनु, विद्यालयहरूको आर्थिक पक्षलाई सवलीकरण गर्नु र विद्यालय शिक्षामा परिचालन हुने बजेटलाई पारदर्शी बनाउनु चुनौतीको रूपमा रहेका हुन्। सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारक सूचीमा शिक्षालाई राखिनु सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल अधिकारका रूपमा समेत स्पष्ट गरिनुले शिक्षामा लगानीको अवसर राम्रो हुनेछ।

६.१ वर्तमान अवस्था

विश्व व्यापी रूपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न कुल बजेटको कम्तिमा २०% रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने विश्वव्यापी प्रति बहुता रहेता पनि शिक्षा क्षेत्रको बजेट क्रमशः प्रतिबद्धता घटदै गइरहेको पाइन्छ। शसर्त अनुदानको रूपमा प्राप्त हुने केन्द्रीय अनुदानको ९५% भन्दा बढी रकम शिक्षक तलव भत्ता छात्रवृत्ति भौतिक पूर्वाधार दिवा खाजा र पाठ्य पुस्तक जस्ता शिर्षकहरूमा खर्च हुने गरेको छ। गुणस्तर अभिवृद्धि क्षमता विकासका लागि स्थानीय सरकारका कार्यक्रमहरू केन्द्रित रहेको छ। नगर शिक्षाक योजना कार्यान्वयनका वित्तीय व्यवस्थापनको मुख्य स्रोत संघीय प्रदेश, राष्ट्रिय सभा सरकार रहने छन्। अभिभावक र समुदायको भूमिका परिपुरकको रूपमा रहने छ। शिक्षा क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरूलाई विश्वताका आधारमा क्षेत्रगत रूपमा साझेदारी गर्न सकिने छ। समग्र वित्तीय व्यवस्थापन अन्तर्गत योजना कार्यान्वयनका लागि प्रयास वित्तीय स्रोत जुटाउनु शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विद्यालयहरूलाई आवश्यकता क्षेत्रमा स्रोत उपलब्ध गराउने प्रोत्साहनको प्रचा गर्ने व्यवस्थापन मार्फत वित्तीय सुशासन कायम कार्यहरू प्राथमिकता रहेका छन्। नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धति मार्फत विद्यालयहरूलाई नियमित अनुदानका अतिरिक्त एकमुस्ट मागमा आधारित कार्य सम्पादन मुलक र प्रोत्साहन मुलक अनुदानको व्यवस्था गरिने छ।

६.२ उद्देश्य

१. योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु,
२. पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु,
३. उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरि कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु।
४. खर्चको प्रक्रिया र तिनै तहका सरकारको भूमिका र दायित्व स्पष्ट गर्नु।
५. गुणस्तरीय शिक्षा र जीवन उपयोगी शिक्षाका लागि थप लगानी र स्रोत परिचालन गर्नु।

६.३ रणनीति

१. संघीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानिय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानी गर्ने,
 २. आफ्नो तह भित्रको लक्षित शैक्षिक पहुँच, सहभागिता एवम गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानीको व्यवस्था गर्ने ।
 ३. श्रोतको उपयोग गर्ने विद्यालयलाई जवाफदेहि बनाइने,
 ४. वार्षिक रूपमा कुल बजेटको २०% प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गर्ने,
 ५. शिक्षामा निजि तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्धन गर्ने,
 ६. मापदण्डका आधारमा खर्च तथा प्रतिवेदन पद्धती अवलम्बन गरिने,
 ७. वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्य कुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तर दायित्वलाई सवल बनाइने,
८. सुत्र र नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धतिलाई अङ्गीकार गरिनेछ ।

६.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य उपलब्धि :

प्रमुख उपलब्धि

१. शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर, र क्षमता विकासमा उल्लेखिय प्रगति भएको हुने,
२. वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तीय कुशलता, पारदर्शिता जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ आर्थिक हुने।

नतिजा

१. विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधारको लागि आवश्यक स्रोतको पहिचान र परिचालन हुने ।
२. विद्यालय शिक्षाका हरेक निकायमा कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व निर्वाह भएको हुने ।
३. मापदण्डका आधारमा खर्च गर्ने पद्धतिको विकास हुने ।
४. निजी शिक्षण संस्थाहरूले सार्वजनिक सेवा, सामाजिक दायिकता र सेवामुलक व्यवसायको रूपमा विद्यालय संचालन गरेको हुने ।
५. स्रोत व्यवस्थापन र परिचालनमा समुदाय र गैरसरकारी संघसंस्थाहरूसंगको साझेदारी विकास भएको हुने ।
६. सबै शिक्षण संस्थाहरूको आर्थिक तथा सामाजिक लेखा परिक्षण भएको हुनेछ ।

६.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	सरोकारित निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	विद्यालयहरूमा लेखासम्बन्धी सफ्टवेयरको व्यवस्था	संख्या		१	१	२	२	६	३००	१४	नगरपालिका
२	लगानीको लागि स्थानीय गैरसरकारसंग साझेदारी	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका

३	नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धति विकास तथा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
४	विद्यालयको लेखा प्रणाली सुदृढिकरणको लागि लेखा सम्बन्धी तालिम संचालन	पटक	१				१	२	१५०	५	संघ, नगरपालिका र गैसस
५	विद्यालय प्र.अ. तथा वि.व्य.स. र शि.अ.स. का पदाधिकारीहरूको लागि सामाजिक लेखा परिक्षण तथा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी तालिम	पटक	१		१		१	३		६	संघ, नगरपालिका र गैसस
६	सबै शैक्षिक संस्थाहरूको सामाजिक परिक्षण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१८७५	निरन्तर	संघ, नगरपालिका र गैसस
७	योजनामा आधारित स्रोत बांडफांड र लगानी गर्ने प्रणालीको स्थापन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका

६.६ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान (पहिलो पाँच वर्षको अनुमानित बजेट)

क्र.स.	शिक्षा योजनाका उप-क्षेत्रहरू	प्रस्तावित/ अनुमानित बजेट (रु.हजार)	संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान अनुमानित बजेट (%)	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (%)	स्थानीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (%)	गैरससबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (%)	कैफियत
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	४५५०	६५%	५%	२०	१०%	
२	आधारभूत शिक्षा	८१७५०	६५%	५%	१५%	१५%	
३	माध्यमिक शिक्षा	४३३२५	७०%	५%	२०%	५%	
४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा	१३२५०	६०%	१०%	३०%		
५	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	४१२५	६०%	५%	१५%	२०%	
६	पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक,	३१००	७०%		२०%	१०%	

	सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन						
७	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	६४४५०		५%	९५%		
८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	१९००	६०%	५%	१५%	२०%	
९	दिवा खाजा सहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	१३३६५०	९५%		५%		
१०	आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा	६७२५	१०%	५%	२५%	६०%	
११	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास	१५२९००	१०%	५%	१५%	७०%	
१२	विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	५०५०	७०%		३०%		
१३	संस्थागत क्षमता विकास	१३००	६०%	५%	२५%	१०%	
१४	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध	२१५०	६०%		३०%	१०%	
१५	लगानी तथा स्रोत व्यवस्थापन	२३२५	१०%		८०%	१०%	
१६	अनुगमन तथा मुल्यांकन	३७५	६०%		४०%		
	कुल जम्मा अनुमानित बजेट (रु.हजार)	५२५४००					

परिच्छेद:७

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

७.१ वर्तमान अवस्था:

यस भंगगाहा नगरपालिकाभित्र शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको वर्तमान अवस्था यस प्रकार रहेको छ:-

१. न.पा. भित्रको शिक्षा शाखा अन्तर्गतको अनुगमन टोली निर्माण भई विद्यालय अनुगमन तथा आवश्यक सुझाव र निर्देशन दिने व्यवस्था रहेको ।
२. एकीकृत प्रतिवेदन प्रणालीको विकास प्रभावकारी हुन नसेको,
३. जनप्रतिनिधि, शिक्षक, कर्मचारी सहितको सामूहिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको सुनिश्चितता रहेको छ ।
४. न. पा. क्षेत्रभित्रका विद्यालयहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सूचना तथा प्रविधिको उपयोग विस्तार र व्यवस्थित गर्ने कोर्य व्यवस्थित हुन नसकेको ।
५. नतिजामा आधारित अनुगमन भइ रहेको,
६. शिक्षक सुपरिवेक्षण र पेशागत सहयोग कार्यक्रम प्रभावकारी हुन नसेको,
७. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणका लागि आधारभूत तहको छ। अन्त्यमा (कक्षा ८) को परीक्षा केन्द्रीकृत प्रणालीबाट गरिदै आएको, र कक्षा-एकका लागि पनि गरिदै छ ।
८. विद्यालय कार्य सम्पादन परीक्षण राम्रै सँग हुँदै आएको ।

७.२ उद्देश्य:

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकीकृत प्रणाली विकास गर्नु,
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु,
३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु ।

७.३ रणनीति:

उल्लिखित उद्देश्य हासिल गर्नका लागि भंगगाहा नगरपालिकाले अपनाउने ज्ञानीति यस प्रकार छ:-

१. कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनका लागि एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने ।
२. नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
३. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्य सम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गर्ने,
४. कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणाली प्रबन्ध गर्ने ।
५. विद्यालय तथा शिक्षकको सुपरिवेक्षण प्रथा पेशागत सहयोगको संयन्त्रको व्यवस्था र सुदृढीकरण गर्ने,
६. योजना अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रम तथा परियोजना वा क्रियाकलापको नियमित आवधिक, मध्यावधिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्ने
७. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले तोकेबमोजिम अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गरी स्थानीय तहमा पेश गर्ने ।

७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा :

- **उपलब्धि:-** योजनाको सफल कार्यान्वयनबाट निम्नानुसार मुख्य उपलब्धि प्राप्त हुने छ ।
- १. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकत्रित प्रणालि विकाश भएको हुने छ ।
- २. नतिजामा आधारित अनुक्षण अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन हुने छ ।
- ३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतिलाई सम्बोधन गरि अपेक्षित उपलब्धि हासिल भएको हुने छ ।
- **नतिजा:-** योजनाको कार्यान्वयनबाट हासिल हुने मुख्य नतिजा यस प्रकार छ ।
- १. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास भएको नएको हुने छ ।
- २. नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित भई योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य :

भंगहा नगरपालिकाले कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख क्रियाकलाप र वार्षिक लक्ष्य यस प्रकार छ ।

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाई	भौतिक लक्ष्य (पाँच वर्ष)					जम्मा	बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य १० वर्ष	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५				
१.	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयंत्र निर्माण	पटक	१			१		२		४	नगरपालिका
२.	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागि सूचक तयार तथा अद्यावधिक गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५०	निरन्तर	नगरपालिका
३.	कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समिक्षा तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१२५	निरन्तर	नगरपालिका
४.	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	५०	१०	नगरपालिका
५.	अनिवार्य तथ निशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको कार्ययोजना तयार गर्ने	पटक		१				१	१५०	२	नगरपालिका र गैसस